

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΔ' | ΤΕΥΧ. Α' | ΑΘΗΝΑΙ, Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14, Τ. 140-ΤΗΛ. 718-308 | 15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1977 | ΑΡΙΘ. 23

Οί δύο σεπτοί Προκαθήμενοι.
'Ο 'Αγιώτατος Πατριάρχης τῶν Σέρβων κ. Γερμανός
καί ὁ Μακ. 'Αρχιεπίσκοπος 'Αθηνῶν καί πάσης 'Ελλάδος κ. Σεραφεῖμ.

ΕΝ ΑΓΑΠΗ ΑΝΥΠΟΚΡΙΤΩ

ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

ΕΙΣ ΣΕΡΒΙΑΝ (20 - 26 / 10 / 1977)

1. ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΠΛΑΙΣΙΟΝ

Ἡ ἐν Πνεύματι ἐπικοινωνία τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἶναι μία ἐκκλησιαστική διακονία, χρέος ἱερὸν. Ἔτσι, ἀρχίζουν τὰ «μέλη» τοῦ Σώματος, αἱ Τοπικαὶ Ἐκκλησίαι, νὰ συγκαίρουν, συναλοῦν, συμπάσχουν, συνοδοξάζονται μετ' ἀλλήλων. Συνειδητοποιοῦν τὴν ἐνότητα καὶ τὴν εὐθύνην. Αὐτὸ γίνεται διὰ τῆς ἐπικοινωνίας τῶν Προϊσταμένων των, ποὺ διαχειρίζονται τὰ θέματα αὐτὰ με εὐθύνην, ὡς λόγον ἀποδώσαντες. Ὁ λαὸς χαίρει, στηρίζεται, ἐνισχύεται, παρακαλεῖται.

Τὸ ἱερὸν αὐτὸ χρέος ἡ Ἱερά Σύνοδος δὲν τὸ παραλείπει. Καὶ διὰ τοῦ ἐκάστοτε Προέδρου αὐτῆς κινεῖται πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν θετικά. Ἐπὶ τοῦ νῦν Μακ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Σεραφεῖμ ἡ δραστηριότης αὐτῆς ἠδξήθη κατὰ σταθερὰν τήρησιν τῆς ἐν τῷ ἐνθρονιστηρῷ αὐτοῦ λόγῳ ἐξαγγελίας.

Μέχρι σήμερον ὁ Ἀρχιεπίσκοπος με Συνοδικὴν Ἀντιπροσωπείαν ἐπεσκέφθη τὰ Πατριαρχεῖα Κωνσταντινουπόλεως, Ἀντιοχείας, Μόσχας, Βουλγαρίας καὶ Γεωργίας. Ἦτο φυσικὸν νὰ ἐπιδιωχθῆ ἐπικοινωνία μετὰ τὸ Πατριαρχεῖον τῶν Σέρβων. Ἡ ἐπικοινωνία αὐτή, παρὰ τὴν ἐκατέρωθεν προθυμίαν καὶ σχετικὴν ἀλληλογραφίαν, ἐθράδυνε λόγῳ τῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀσθενείας τοῦ ἀγιωτάτου Πατριάρχου Βελιγραδίου κ. Γερμανοῦ.

Ἦδη ὅμως, κατὰ τὸ γ' δεκαήμερον τοῦ Ὀκτωβρίου (20 - 26) τῆ προσκλήσει Αὐτοῦ καὶ τῆ ἀποφάσει — ἀποδοχῆ τῆς Ἱεράς Συνόδου ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ ἐπραγματοποίησε τὴν ἐκατέρωθεν μετὰ χαρᾶς ἀναμενομένην ἐπίσκεψιν.

Εἰς τὴν ἀδελφικὴν αὐτὴν ἐπίσκεψιν συνώδευσαν τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον κατὰ ἀπόφασιν Συνοδικήν, οἱ Σεβ. Μητροπολίται Κίτρους κ. Βαρνάβας, Πρόεδρος τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Διορθοδόξων καὶ Διαχριστιανικῶν Σχέσεων, Πατρῶν κ. Νικόδημος, Ἐλασσώνος κ. Σεβαστιανός, καὶ Ταλαντίου κ. Ἀμβρόσιος, ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱεράς Συνόδου, ὁ αἰδεσιμολ. Πρωτοπρεσβύτερος κ. Ἐμμανουὴλ Καλαϊτζάκης, ὁ διάκονος καὶ Σπυρίδων Φωκιανός καὶ ὁ σημειῶν ταῦτα.

2. ΟΙ ΣΕΡΒΟΙ

Οἱ Σέρβοι ὑπάγονται εἰς τοὺς λεγομένους Νοτίους Σλάβους.

Κατὰ τὸν αἰδεσιμολ. πρωτοπρεσβύτερον Δούσαν Κάσιτς, Σχολάρχην τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς Βελιγραδίου, οἱ Σλάβοι ἔκαμαν διὰ πρώτην φοράν τὴν ἐμφάνισιν των εἰς τὴν Βαλκανικὴν ἐπὶ Ἰουστίνου τοῦ Α' (519 - 527) ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἄνται. Οἱ Ἄνται ἐνίκηθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ Α' (527 - 565). Ἐπὶ Ἡρακλείου (310 - 341) οἱ Σέρβοι ἔλαβαν τὴν ἄδειαν νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὰς ἐρημιωμένας ἀπὸ λοιμοῦ καὶ ἐπιδρομᾶς περιοχὰς τῆς Δαλματίας καὶ Παννονίας μετὰ τὸν ὄρον, ὅτι δὲν εἶναι ἔθιγον τοὺς «Ρωμαίους». Ἔτσι διεμορφώθη μία διαζύουσα μορφή κατανομῆς πληθυσμοῦ. Αἱ πόλεις ἀπετελοῦντο ἀπὸ «Ρωμαίους» καὶ ἡ ὑπαίθριος κατωκεῖτο ἀπὸ Ἕλληνας καὶ Σλάβους. Ἡ κατάστασις αὐτῆ διτηρήθη μέχρι καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων. Εἶναι ἡ πιὸ δυνατὴ μαρτυρία, πόσον εἰρηνικά ἔζησαν οἱ δύο λαοί. Βεβαίως ἄμεσον χρονικὰ ἀποτέλεσμα τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Σέρβων εἰς τὰς περιοχὰς αὐτὰς ἦτο ἡ ἀμοιβαία ἀλληλεπίδρασις, δηλ. ἡ γλωσσικὴ καὶ πολιτιστικὴ ἀφομοίωσις, ἡ ὅποια μετὰ πολὺς διακυμάνσεις, πάντοτε εἰρηνικάς, ὠλοκληρώθη τελικῶς (μετὰ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ Γιουγκοσλαβικοῦ Κράτους) ὑπὲρ τῶν Σέρβων. Ἔτσι εἶναι συνηθέστατον σήμερα νὰ εὕρισκῃ κανεὶς «Σέρβους» ἐλληνικῆς καταγωγῆς.

Τὰ πρῶτα Σλαβικὰ Κράτη εἰς τὰς περιοχὰς αὐτὰς εἶναι γνωστὰ ὡς: τὸ κράτος τοῦ Βασιλέως Σάμ, ἡ Καραντανία, κ.ἄ. Καθαρὰ Σερβικὸν ὑπῆρξε τὸ κράτος ποὺ εἶχε ὡς κέντρον τὴν Ράσκαν. Πρῶτοι Κνεζῆδες τῆς Ράσκας ὑπῆρξαν οἱ Βίσεσλαβ, Ράδοσλαβ, Προσηγγός, Βλαστίμηρ καὶ Μουτίμηρ (860 - 890). Τὴν ἰδίαν περίπου ἐποχὴν γίνεται μνεῖα περὶ Σλάβων «ἀρχόντων Διοκλείας». Οἱ ἄρχοντες αὐτοὶ ἦσαν ἄλλοτε ὀλιγώτερον καὶ ἄλλοτε περισσότερον ὑποτελεῖς εἰς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλεῖς μας.

Φυσικὴ συνέπεια τῆς ἐπαφῆς τῶν Σέρβων καὶ τῶν Ἑλλήνων ὑπῆρξε καὶ ἡ θρησκευτικὴ τους διαφοροποίησις. Γνωρίζοντες τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ ἀρχισαν νὰ ἐγκαταλείπουν τὴν δαιμονικὴν θρησκείαν τοῦ Περoύν,

που οι Σέρβοι τον ώνόμαζον Δαμπόχ ή Σβετοδήντ, και των άλλων πολυαριθμών «θεῶν» τους.

Ἡ πρώτη απόπειρα ἐκχριστιανισμοῦ τῶν Σέρβων ἔγινε ἐπὶ Ἡρακλείου (610 - 641), ἀλλὰ ἔφερε πενιχρά ἀποτελέσματα.

Ἡ δευτέρα ἐκχριστιάνισις τῶν Σέρβων ἔγινε ἐπὶ τοῦ Μουτίμηρ, μὲ πολλὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα και τὴν διαμόρφωσιν μιᾶς κάποιας ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας. Ἡ ἐποχὴ τοῦ Μουτίμηρ συμπίπτει μὲ τὴν δρᾶσιν τῶν ἁγίων Θεσσαλονικέων ἀδελφῶν Κυρίλλου και Μεθοδίου.

Ἐπηκολούθησε ραγδαία διάδοσις τῆς χριστιανικῆς πίστεως και τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ.

3. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΩΝ ΣΕΡΒΩΝ

Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἀνέπτυξαν μεγάλην δραστηριότητα οἱ Λατίνοι. Ὁ Κροάτης κρᾶλης Πέτρος Κρεσίμηρ Δ' συνέκαλεσε εἰς τὸ Σπλιτ σύνοδον (1060). Κατ' αὐτὴν οἱ Λατίνοι κληρικοὶ ὑπεστήριζαν, πὺς ὁ Θεὸς καταλαβαίνει μόνον τὰ λατινικά και ἐξαπατήρῃσαν τὴν χρῆσιν τῆς σλαβωνικῆς εἰς τὴν λατρείαν και τὸ κυριλλικὸν ἀλφάβητον ὡς ἐφεύρημα ἐνός «ἀπαίσιου αἰρετικοῦ»! Ἐγγοῦσαν τοὺς ἁγίους Φώτιον, Κύριλλον και Μεθόδιον.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς Συνόδου τοῦ Σπλιτ ἦσαν ὀδυνηρά διὰ τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν τῶν Κροατῶν. Παρὰ ταῦτα οἱ Λατίνοι «ἐπαιρναν στὰ σοβαρά» τὴν σύνοδον τοῦ Σπλιτ μέχρι τὴν Β' Σύνοδον τοῦ Βατικανοῦ!

Οἱ Ὀρθόδοξοι Σέρβοι ἀντέδρασαν κατὰ τὸν ὑγιέστερον τρόπον. Ἐτόνισαν τὸν ἐθνισμόν τους και ἠγωνίσθησαν νὰ διαδώσουν ὅσον πιδ πολὺ εἰς θάθος ἠμποροῦσαν τὴν χριστιανικὴν πίστιν μεταξὺ τοῦ λαοῦ χρησιμοποιοῦντες τὴν γλῶσσαν του.

Ἠγετική και ὀδηγητική εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὑπῆρξε ἡ συμβολὴ τοῦ ἐν ἁγίοις Σάββα. Ὁ Σάββας, υἱός τοῦ μεγάλου Ζουπάνου Στεφάνου Νεμάνια, ἀγιορείτης μοναχός πλήρως ἐξελληνισμένος, ἀπολαύων μεγάλου σεβασμοῦ ἐκ μέρους ἔλων τῶν Ἑλλήνων, μὴ ἐξαιρουμένων τοῦ Αὐτοκράτορος και τοῦ Πατριάρχου, ἀκριβῶς ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ἐγεύθη τὸ κάλλος τῆς ὀρθόδοξου πνευματικῆς ζωῆς, ἐπόθησε νὰ τὴν διαδώσῃ ὅσον τὸ δυνατόν βαθύτερον εἰς τὸν λαόν του, που μέχρι τότε ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς ἐλιμοκτονοῦσε, ἀφου ἐλάχιστα ἦσαν τὰ διβλία εἰς τὴν γλῶσσαν του. Ἔτσι μὲ κίνητρον τὸν ἱεραποστολικὸν ζῆλον και μὲ ἀφετηρία τὴν ἰδικὴν του ἀπέραντον ἀγάπην πρὸς τοὺς Ἑλληνας και κάθε τι τὸ ἐλληνικὸν και τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ ἄδολον πρόσωπόν του, ἐπέτυχε νὰ ὀργανωθῇ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ τῶν Σέρβων εἰς μίαν καθαρὰ σερβικὴν αὐτοκέφαλον ἀρχιεπισκοπήν. Ἡ ἀνακήρυξις τῆς ἔγινε τὸ 1219 ἐπὶ βασιλείῳ Θεοδώρου Α' Λασκάρεως και Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Μανουὴλ Χαριτοπούλου μὲ τὸν πιδ εἰρηνικὸν τρόπον. Μόνον και

μόνον διότι τὸ ἐζήτησε ὁ ἅγιος Σάββας. Καὶ μὲ μόνον κριτήριον τὴν πνευματικὴν πρόοδον τοῦ Σερβικοῦ λαοῦ. Πρῶτος ἀρχιεπίσκοπος Σερβίας ἐχειροτονήθη ὁ ἅγιος Σάββας. Περὶ αὐτοῦ και τῆς δραστηριότητός του δύναται νὰ πληροφορηθῇ κανεὶς πολλὰ εἰς τὸ ὑπέροχον πνευματικὸν διβλίον τοῦ Σέρβου Ἀρχιμανδρίτου Ἰουστίνου Πρόποβιτς, καθηγητοῦ Πανεπιστημίου, «Βίος και πολιτεία τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν Σάββα και Συμεῶν, κτιτόρων τῆς Ἱ. Μ. Χιλανδαρίου και φωτιστῶν τῶν Σέρβων», Ἀθήναι 1975.

Ὁ ἅγιος Σάββας, ὁ πατέρας του ὅσιος Συμεῶν (ὁ Στέφανος Νεμάνια), και ὁ αὐτάδελφός του τσάρος τῶν Σέρβων ἅγιος Στέφανος ὁ πρωτόστεπτος ἔθεσαν τὰ στερεὰ θεμέλια τῆς πνευματικῆς πορείας τοῦ Σερβικοῦ λαοῦ και τοῦ πολιτικοῦ και πολιτιστικοῦ του μεγαλείου, που τὸ χαρακτηρίζει ἡ ἀγάπη του διὰ τοὺς Ἑλληνας, ἡ ἐγκόλπωσις τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ και φιλειρηνικότητος. Σημειωτέον δὲ ὅτι μεταξὺ τῶν Σέρβων, ἠγετῶν και λαοῦ, ἀνεπτύχθη τόσον ὑγιής θρησκευτικὴ ζωὴ, ὡστε οἱ πλείστοι τῶν Σέρβων Πατριαρχῶν, τσάρων, κρᾶληδων και δεσποτῶν, ἔχουν καταταγῆ μεταξὺ τῶν ἁγίων. Τοῦτο εἰς μέγιστον ποσοστὸν ὀφείλεται εἰς τὸν ἅγιον Σάββαν. Οὗτος διεσκεύασε και ἐξέδωκε σερβιστὶ τὸν ἱερὸν Νομοκανόνα κατὰ τέτοιον τρόπον, ὡστε ὅσον ἴσχυε δὲν ἦτο δυνατὴ ἀνάμειξις τῶν βασιλέων εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικὰ θέματα. Ἰσχυσε δὲ μέχρι περίπου τὸ 1920. Τῆς τιμῆς ταύτης ἐστερήθη ὁ τσάρος Στέφανος Δουσάν, παρ' ὅτι ἦτο εὐσεβέστατος, ἐπειδὴ, καθ' ἃ λέγουν οἱ Σέρβοι, ἔκαμε πολλοὺς πολέμους και μάλιστα ἐπειδὴ ἐστράφη κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Στέφανος Δουσάν, ἀφου κατέκτησεν ὀρισμένας ἐλληνικὰς περιοχὰς ἤρχισε νὰ γράφῃ τὰ διατάγματα του ἐλληνιστὶ και νὰ ὑπογράφεται κατὰ μίμησιν τῶν βασιλέων μας ἐλληνιστὶ ὡς «πιστὸς ἐν Χριστῷ βασιλεὺς και αὐτοκράτωρ Σέρβων και Ρωμαίων»!

Ὁ τσάρος Στέφανος Δουσάν τὸ 1346 ἀνεκήρυξε τὸν ἀρχιεπίσκοπον Σερβίας Ἰωαννίκιον πατριάρχην. Ἡ ἀνακήρυξις αὐτὴ ἦτο ἀντικανονικὴ. Ἦταν καρπὸς τῆς ἀκρατοῦς φιλοδοξίας τοῦ τσάρου, που ἤθελε νὰ μὴ ὑστερῇ εἰς τίποτε τοῦ ἰδικοῦ μας βασιλέως. Πρὸς τοῦτο τὸ Σερβικὸν Πατριαρχεῖον ὀνομάζετο «Μεγάλη Ἐκκλησία», ὁ Πατριάρχης ἤθελε νὰ λέγεται «πατριάρχης Σέρβων και Ρωμαίων», και ἐπραττε τὰ πάντα κατὰ τὸ «ρωμαϊκὸν τυπικόν»!

Ἄλλ' ἐνῶ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἔδλεπε μὲ συμπάθειαν τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Σερβικοῦ Πατριαρχείου, ἔστω και ἀντικανονικῶς συντελεσθεῖσαν, ἡ σπουδὴ τοῦ Σέρβου Πατριάρχου νὰ ἀντικαταστήσῃ τοὺς Ἑλληνας μητροπολίτας διὰ Σέρβων, ἐπέφερε τὴν κατ' αὐτοῦ ἐπιβολὴν ἐκ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου τοῦ ἐπιτιμίου τοῦ ἀναθέματος ἄχρι διορθώσεως και μετανοίας. Ἡ ἐνέργεια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἦτο ὀρθή, διότι ἡ τοποθέτησις εἰς τὰς ἐλληνικὰς πόλεις Σέρβων ἱεραρχῶν προσελάμβανεν ἔθνοφυλετικὸν χαρακτήρα, ἀνέτρεπε τὴν εἰρηνικὴν συμβίωσιν τῶν λαῶν και ἀπετέλει ἀρχὴν ἐκσερβισμοῦ τῶν Ἑλλήνων. Τὸ ζήτημα ἐρρυθμίσθη διὰ τῆς ἀποδοχῆς Τόμου τοῦ

Οικουμενικού Πατριάρχου έκδοθέντος τὸ 1375. Σύμφωνα με αὐτὸν ὁ Πατριάρχης τῶν Σέρβων ἔπαυσε νὰ λέγεται «καὶ Ρωμαίων», ἀπέσυρε τοὺς Σέρβους ἱεράρχας ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις ποὺ εὐρίσκοντο ἐντὸς τοῦ Σερβικοῦ βασιλείου, καὶ ἀνεγνώρισε τὸν μητροπολίτην Δράμας ὡς ἑξαρχὸν τῶν Ἑλλήνων ἱεραρχῶν ἐντὸς τοῦ Σερβικοῦ κράτους.

Ἐκτοτε δὲν ξαναεπῆλθε διαταραχὴ εἰς τὰς σχέσεις τῶν δύο λαῶν καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἡγετῶν τους.

Σημαντικοὶ σταθμοὶ τῆς ζωῆς τῶν Σέρβων ὑπῆρξαν μετὰ ταῦτα οἱ ἑξῆς:

α) Ἡ ὑποδούλωσις εἰς τοὺς Τούρκους (1378).

β) Ἡ μετοικεσία εἰς τὴν Οὐγγαρίαν με ἐπικεφαλῆς τὸν Πατριάρχην Ἀρσένιον Τσερνόγεβιτς (1690) 80.000 Σέρβων διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν τυραννίαν καὶ σφαγὴν. Ἐκτοτε ἔχομεν δύο Σερβικὰ Πατριαρχεῖα: τὸ Ἰπεκίου ἐν Ὄθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ καὶ τὸ τοῦ Καρλοβικίου ἐν τῇ Αὐστρουγγρικῇ, τὸ ὁποῖον διετηρήθη μέχρι τὸ 1920, ποὺ ἔγινε ἡ ἔνωσις τῶν Σερβικῶν Ἐκκλησιῶν.

γ) Ἡ κατάργησις τοῦ Πατριαρχείου Ἰπεκίου δι' ἀποφάσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ἐπειδὴ εἶχε περιέλθει εἰς ἀθλιότητα (1776).

δ) Αὐτονομία τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας (1831).

ε) Ἀνακήρυξις τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας ὡς Αὐτοκεφάλου (1879).

στ) Ἐνωσις τῶν Σερβικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἀνακήρυξις τοῦ Πατριαρχείου (1922).

Ὁ σημερινὸς Πατριάρχης τῶν Σέρβων Γερμανὸς εἶναι ὁ πέμπτος κατὰ σειράν. Οἱ προκατόχοί του ἦσαν οἱ Δημήτριος (1922-1930), Βαρνάβας (1930-1937), Γαβριήλ (1937 - 1950), καὶ Βικέντιος (1950-1958).

Σημειώτεον ὅτι ἡ Σερβικὴ Ἐκκλησία ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεώς της εἰς Αὐτοκέφαλον καὶ ἰδίως εἰς Πατριαρχεῖον ἀντιμετώπισε τὰς ἀκράτους πολιτικοκρατικὰς τάσεις τῶν τότε Σέρβων πολιτικῶν, γεγονὸς ἐναντίον τοῦ ὁποῖου ἀντέδρασαν με σθεναρότητα οἱ δύο πρῶτοι Πατριάρχαι Δημήτριος καὶ Βαρνάβας.

Ἐξαιρόντες τὴν φυσιογνωμίαν τῶν δύο αὐτῶν μεγάλων ἱεραρχῶν παρατηροῦμεν ὅτι ὁ Δημήτριος εἶχε τόσον βαθὺ ἐκκλησιαστικὸν φρόνημα, ὥστε παρὰ τὴν ἐκ μέρους τοῦ Κράτους ἀνακήρυξιν τοῦ Πατριαρχείου καὶ τὴν ὡς Πατριάρχου παμφηφεὶ ἐκλογὴν, παρὰ τὰς ἀντιδράσεις τῶν πολιτικῶν, ἤρνετο ἐπὶ διετίαν νὰ φέρῃ τὸν τίτλον, ἐπειδὴ δὲν τοῦ εἶχε ἀπονεμηθῆ ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Ὁ Πατριάρχης Βαρνάβας ἀντέδρασε σθεναρῶς κατὰ τῆς συνάψεως κογκορδάτου μετὰ τοῦ Βατικανοῦ. Ἡ ἀντίδρασις αὐτῆ τοῦ ἔστοιχισε πολὺ. Τὸν ἐδηλητηρίασαν!

4. Η ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ

Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Σεραφεῖμ εἰς τὴν Σερβικὴν Ἐκκλησίαν εἶναι ἡ συνέχεια μιᾶς χρυσῆς παραδόσεως. Προανάκρουσμά της ἦταν ἡ σταθερὰ ἀγάπη, ἀμοιβαία ἐκτίμησις καὶ συνεργασία μεταξὺ τοῦ ἀοιδίου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Χρυσοστόμου Α' (Παπαδοπούλου) καὶ τῶν ἀξιομακαρίστων Πατριαρχῶν τῆς Σερβίας Δημητρίου καὶ Βαρνάβα, ἰδίως εἰς ὅ,τι ἀφεῶρα τὴν ἀντίδρασιν κατὰ τῶν προσηλυτιστικῶν τότε τάσεων τοῦ Βατικανοῦ.

Ἠκολούθησαν αἱ ἐπισκέψεις τοῦ ἀοιδίου Πατριάρχου Βικεντίου εἰς Ἀθήνας, τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Δωροθέου εἰς Σερβίαν, αἱ πολλαπλαῖ ἐπισκέψεις τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ εἰς Ἀθήνας καὶ ἅγιον Ὄρος, ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου (ἤδη πρῶην) Ἀθηνῶν κ. Γερωνύμου, καὶ πολλῶν ἄλλων ἐκατέρωθεν ἱεραρχῶν κατὰ διαφόρους καιροὺς.

Ὁ ἀπολογισμὸς τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν Ἑλλάδος καὶ Σερβίας εἶναι ποσοτικῶς καὶ ποιοτικῶς πλουσιώτατος.

Ἄς ἴδωμεν ἤδη κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Σεραφεῖμ λεπτομερῶς, διὰ νὰ κατανοηθῆ ἡ συμβολὴ της εἰς τὸν στόχον τῆς δημιουργίας, ἢ μᾶλλον τῆς ἀναζωπυρήσεως τοῦ ἀληθοῦς ἀδελφικοῦ φρονήματος, ποὺ διέπει τὰς σχέσεις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν λαῶν τους.

5. ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΕΠΙΣΚΕΨΕΩΣ ΤΟΥ ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ κ. κ. Σ Ε Ρ Α Φ Ε Ι Μ ΕΙΣ ΣΕΡΒΙΑΝ 20 - 26 Ὀκτωβρίου 1977

20.10.77 Π έ μ π τ η

6:40 Ἀναχώρησις ἐξ Ἀθηνῶν διὰ Βελιγράδι (ὥρα Ἑλλάδος).

7:00 Ἀφίξις εἰς Βελιγράδι (ὥρα Σερβίας).

9:30 Δοξολογία εἰς Παρεκκλήσιον Πατριαρχικοῦ Μεγάρου (προσφωνήσεις) καὶ ἐν συνεχείᾳ δεξίωσις εἰς τὸ Πατριαρχεῖον (συζήτησις πνευματικὴ μετὰ τῶν Σεβ. Ἱεραρχῶν Σερβίας).

11:00 Ἐπίσκεψις εἰς τὴν Α.Ε. τὸν Α' Ἀντιπρόεδρον τῆς Γιουγκοσλαβίας.

13:00 Γεῦμα παρατιθέμενον ὑπὸ τοῦ ἐξοχωτάτου κ. Μ. Βουκάσοβιτς, ὑπουργοῦ Ὀργανισμῶν τῆς Ὀμοσπονδιακῆς Κυβερνήσεως.

16:00 Κατάθεσις στεφάνου εις Μνημείον 'Αγνώστου Στρατιώτου εις "Αβάλα.

18:00 Δεξίωσις εις 'Ελληνικήν Πρεσβείαν.

21.10.77 Π α ρ α σ κ ε υ ή

9:00 'Επίσκεψις εις Θεολογικήν Σχολήν (προσφωνήσεις).

11:00 'Επίσκεψις εις 'Ι. Μονήν Ράκοδιτσα.

13:00 Γεῦμα παρατιθέμενον ὑπὸ ἐξοχ. κ. Β. Πέτοκοβιτς, Ὑπουργοῦ Ὀρησκευμάτων τῆς Ὀμοσπ. Κυβερνήσεως τῆς Σερβίας.

17:00 'Επίσκεψις Ναῶν τῆς πόλεως Βελιγραδίου.

22.10.77 Σ ά θ θ α τ ο ν

8:30 'Αναχώρησις διὰ Ἱερὰν Μονήν Στουντένιτσα.

11:00 Δοξολογία ἐπὶ ἀφίξει.

12:30 Γεῦμα — 'Ανάπαυσις.

17:00 'Αναχώρησις διὰ 'Ι. Μονήν Ζίτσης.

18:00 Δοξολογία.

20:00 Δεῖπνον εις 'Επισκοπικὸν Μέγαρον εις Κράλιεβο. Διανυκτέρευσις εις Ζίτσαν.

23.10.77 Κ υ ρ ι α κ ή

Θεία Λειτουργία ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ναῷ τῆς Ζίτσης. Συλλειτουργοῦν οἱ: Ἁγιώτατος Πατριάρχης τῶν Σέρ-

βων κ. Γερμανὸς καὶ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ καὶ οἱ ἐκατέρωθεν ἀρχιερεῖς καὶ κληρικοὶ (προσφωνήσεις).

13:00 Ἐπίσημον Γεῦμα παρατιθέμενον ὑπὸ τοῦ ἀγιωτάτου Πατριάρχου Σερβίας κ. Γερμανοῦ ἐν Κράλιεβο ('Επισκοπικὸν Μέγαρον) (προσφωνήσεις).

17:00 Ἐπίσκεψις εις 'Ι. Μονήν Λιουμποστίνια καὶ Ι. Ν. Λαζάριτσα.

19:00 Ἄφιξις εις Νίσσαν.

Δοξολογία ἐπὶ ἀφίξει (προσφωνήσεις).

20:30 Δεῖπνον ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἐπισκοπῇ Νίσσης.

24.10.77 Δ ε υ τ έ ρ α

9:00 Ἐπίσκεψις μνημείου Ἰσελε - Κούλα.

9:30 Ἐπίσκεψις εις ἐργοστάσιον ὕφαντουργίας Πιρότ.

10:30 Μνημόσυνον εις Στρατιωτικὸν Νοσοκομεῖον Πιρότ.

11:00 Δεξίωσις στρατιωτικοῦ ἀκολουθοῦ Ἑλληνικῆς πρεσβείας.

12:00 Γεῦμα παρατιθέμενον ὑπὸ τοῦ Δημάρχου τοῦ Πιρότ (προσφωνήσεις).

15:00 Ἄναχώρησις διὰ Βελιγράδιον. Καθ' ὁδὸν ἐπίσκεψις εις ἐργοστάσιον ὕαλουργίας ἐν Παρατσίν.

Ὀλίγον μετὰ τὴν ἀφίξιν. Οἱ δύο [Προκαθήμενοι ἐν μέσῳ τῶν μελῶν τῆς ἀκολουθίας τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου καὶ Σέρβων Ἱεραρχῶν.

25.10.77 Τ ρ ί τ η

9:00 Μνημόσυνον τοῦ Ρήγγα Φεραίου ἐν Καλε -
Μεϊντάν.

10:00 Ἀναχώρησις διὰ Βούρσατς (VRSAC).

11:00 Ἀφίξις εἰς Βούρσατς καὶ δοξολογία
(προσφωνήσεις) καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐπίσκεψις εἰς ἐργο-
στάσιον οἰνοποιίας.

12:30 Γεῦμα παρατιθέμενον ὑπὸ τοῦ προέδρου
τοῦ ἐπὶ τῶν Ὀρησκευμάτων Συμβουλίου τῆς Αὐτονομίου
Δημοκρατίας Βουκοβίνας κ. Μπατσκάλιτς.

Ἀναχώρησις ἐπιστροφή εἰς Βελιγράδι.

18:00 Ἐπίσημος δεξίωσις Πατριαρχείου πρὸς
τιμὴν τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου.

20:00 Σύσκεψις ἐπὶ θεμάτων Ἐκκλησιαστικῶν.

26.10.77 Τ ε τ ἄ ρ τ η

Πρωί: Λειτουργία εἰς Ἱ. Μονὴν τῶν Εἰσοδίων
τῆς Θεοτόκου (Βαθεντένιε) ἐπὶ τῇ ἱερᾷ μνήμῃ τοῦ ἁ-
γίου Μεγαλομ. Δημητρίου, καθ' ἣν ἄγει τὰ σεπτὰ αὐ-
τοῦ ὀνομαστήρια ἢ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

10:00 Ἀναχώρησις διὰ Κραγκούγιεβατς, ἔνθα ἐπί-
σκεψις εἰς Μνημεῖον καὶ Μουσεῖον.

12:30 Γεῦμα εἰς Ἑστιατόριον παρατιθέμενον ὑπὸ
τοῦ Δημάρχου τοῦ Κραγκούγιεβατς (προσφωνήσεις).

15:00 Ἀναχώρησις διὰ Βελιγράδι.

18:00 Ἐπίσκεψις εἰς Πατριάρχην.

19:00 Γεῦμα εἰς Πατριαρχεῖον.

20:00 Ἀναχώρησις δι' Ἀθήνας.

Α. ΑΙ ΕΚΚΛ. ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

1. Η ΑΦΙΞΙΣ

Τὸ ἀεροπλάνον προσγειώθη εἰς τὸν ὠραῖον Ἀερο-
λιμένα τοῦ Βελιγράδιου εἰς τὰς 7:00 π.μ. (ὥραν Σερ-
βίας). Ἐκεῖ ἀνέμενον τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον:

α) Ἀπὸ πλευρᾶς μὲν τῆς Σερβικῆς Ὀρθοδόξου
Ἐκκλησίας ὁ ἀγιώτατος Πατριάρχης τῶν Σέρβων κ.
Γ ε ρ μ α ν ὀ ς, περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν Συνοδικῶν
Συνέδρων Σεβασμιωτάτων Ἐπισκόπων Ζίτσης κ. Βα-
σιλείου, Σάμπατς καὶ Βαλιέβου κ. Ἰωάννου, Μπανια-
λούκας κ. Ἀνδρέου καὶ Δαλματίας κ. Στεφάνου, τοῦ
θεοφ. Ἐπισκόπου Μαρκίας κ. Δανιήλ, τοῦ κοσμητοροῦ
τῆς θεολ. Σχολῆς αἰδ. Δρ. Λ. Μίλιτς, τοῦ αἰδ. σχολάρ-
χου τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς Βελιγραδίου «Ἅγιος Σάβ-
βας» κ. Δούσαν Κάσιτς, κ.ἄ.

β) ἀπὸ πλευρᾶς τοῦ Γιουγκοσλαβικοῦ κράτους
οἱ ἐξοχώτατοι κ.κ. Μίλαν Βουκάσοβιτς, Πρόεδρος τοῦ
ἐπὶ τῶν Ὀρησκευμάτων Συμβουλίου τῆς Ὀμοσπονδια-
κῆς Κυβερνήσεως τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ Βίτομρ

Πέτκοβιτς, Πρόεδρος τοῦ ἀντιστοίχου Συμβουλίου τῆς
Ὀμοσπονδίας Δημοκρατίας τῆς Σερβίας, ὁ κ. Βλάντα
Στάνογιεβιτς καὶ ἄλλοι.

καὶ γ) ἀπὸ πλευρᾶς τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας ὁ
ἐν Γιουγκοσλαβίᾳ Πρέσβυς τῆς χώρας μας ἐξοχώτατος
κ. Ἡρακλείδης, μετὰ τοῦ στρατ. ἀκολούθου κ. Μιχαήλ
Μουστοπούλου, κ.ἄ.

Εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ὑπεδέχθησαν τὸν Μακαριώ-
τατον μὲ πολλὴν ἐπισημότητα. Μία μεγάλη παράτα-
ξις ἀπὸ νέους καὶ νεάνιδας μὲ τοπικὰς παλαιὰς ἀμφι-
έσεις, μοναχοί, μοναχαί, κληρικοὶ καὶ πλῆθος λαοῦ εἶ-
χον λάθει θέσιν πρὸ τοῦ Πατριαρχείου. Ἐψαλλον καὶ
ἐζητωκραυγάζον. Καὶ εἰς τὴν θύραν ὁ πανοσιώτατος
ἀρχιμανδρῆτης κ. Ἀμφιλόχιος Ράντοβιτς ἐδάσταζε τὸν
δίσκον μὲ τὰ σύμβολα τῆς ἀγάπης, φιλίας καὶ φιλοξε-
νίας, «ψωμί καὶ ἀλάτι». Τὸ Πατριαρχεῖον εἶναι ἡ στε-
ρεὰ ἄμυνα κατὰ τῆς εἰδωλοποιήσεως τῆς προόδου ὡς
παρατηρεῖται εἰς τὰς συγχρόνους κοινωνίας καὶ ἰδίως
τὰς λεγομένας «σοσιαλιστικὰς».

Ἐπηκολούθησε Εὐχαριστήριος ἐπὶ τῇ ἀφίξει δο-
ξολογία εἰς τὸ Παρεκκλήσιον τοῦ Πατριαρχείου. Εἰς
τὸ τέλος τῆς δοξολογίας ὁ ἀγιώτατος Πατριάρχης κ.
Γερμανός, προσφωνῶν τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον, εἶπε
τὰ ἑξῆς:

Μακαριώτατε Δέσποτα,

*Ἐγὼ προσωπικῶς καὶ ἐξ ὀνόματος τῶν ἀδελφῶν
Ἀρχιερέων, τοῦ τιμίου προεσβυτερίου καὶ τοῦ πλη-
ρώματος τῆς Σερβικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, μὲ
μιὰ λέξι, ὅλων τῶν πιστῶν μας, Σᾶς εὐχομαι τό: κα-
λῶς ὠρίσαστε.*

*Συγχρόνως ἐγκαρδίως χαιρετῶ τοὺς Σεβασμιω-
τάτους Μητροπολίτας, τοὺς ἄλλους Κληρικοὺς καὶ
ὅλα τὰ μέλη τῆς τιμίας συνοδείας σας.*

*Ἡ Σερβικὴ Ἐκκλησία σήμερον χαίρει ἰδιαιτέ-
ρως διὰ τὴν ἐπίσκεψίν Σας.*

*Εἰς τὴν ἐπίσκεψιν αὐτὴν ἡ Σερβικὴ Ἐκκλησία
βλέπει τὴν συνέχισιν τῶν ἀδελφικῶν φιλικῶν δε-
σμῶν, οἱ ὁποῖοι ἀνεκαθεν ἦνῶσαν τοὺς δύο λαοὺς
μας καὶ τὰς δύο Ἐκκλησίας μας.*

*Χαιρετίζων Ὑμᾶς, εὐχομαι καὶ οἶον παρακαλῶ
νὰ αἰσθάνεσθε τὸν ἐαυτὸν σας εἰς τὸν σερβικὸν τοῦ-
τον οἶκον ὡς νὰ εἴσθε εἰς τὸν ἰδικὸν σας οἶκον.*

*Ἐπιθυμῶ καὶ εἰς τὴν χώραν αὐτὴν, πού εἴσθε,
νὰ αἰσθάνεσθε τὸν ἐαυτὸν σας σύμφωνον μὲ τὰ αἰ-
σθήματα, τὰ ὁποῖα ἡ χώρα αὐτὴ τρέφει πρὸς τὸν Ἑλ-
ληνικὸν λαὸν καὶ κάνει τὸ πᾶν διὰ νὰ ἀναπτύξη τὰς
ἥδη φιλικὰς σχέσεις.*

*Ἁγία καὶ εὐλογημένη νὰ εἶναι ἡ ἔλευσις Σας
εἰς τὸν οἶκον τοῦτον, εἰς ἐπίσκεψιν τῆς Ἐκκλησίας
μας καὶ τοῦ λαοῦ μας. Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν
ὀνόματι Κυρίου!*

Ἀπαντῶν ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος εἶπε:

Μακαριώτατε καὶ ἀγιώτατε ἐν Χριστῷ ἀδελφέ,
Πατριάρχα τῶν Σέρβων κ. Γερμανέ,

Εἶναι γνωστὴ ἡ ἀγάπη Σας δι' ἡμᾶς. Αὐτὴ καὶ οἱ δεσμοὶ ποὺ συνδέουν τὰς Ἐκκλησίας μας καὶ γενικώτερον τοὺς δύο λαοὺς μας, ἀδήγησε τὰ δῆματά μας μέχρις ἐδῶ.

Ἦλθομεν μὲ τοὺς οὐνοδεύοντις ἡμᾶς Σεβ. Ἱεράρχας καὶ λοιποὺς κληρικοὺς καὶ εὐσεβεῖς λαϊκοὺς νὰ Σᾶς ἐπισκεφθῶμεν.

Κοντὰ Σας, δὲν αἰσθανόμεθα ξένοι. Διότι ξερόμεν πόσον πλουσία ἐκχέεται ἡ ἀγάπη πρὸς ἡμᾶς καὶ τὸ Γένος μας ἀπὸ τὴν καρδίαν, τὴν ἰδικήν Σας καὶ ὁλοκλήρου τοῦ εὐσεβοῦς ἔθνους τῶν Σέρβων.

Εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι ἡ ἐδῶ παρουσία μας θὰ συνφύξῃ ἀκόμη πῶς πολὺ τὰς σχέσεις μας. Αὐτὸ γεμίζει τὰς καρδίας μας χαρᾶς, ἀγαλλιᾶσεως καὶ ἰκανοποιήσεως.

Ἀγιώτατε,

Δεχθῆτε τὰς θερμὰς εὐχὰς ὅλων μας ὑπὲρ ὑγείας καὶ μακροημερεύσεως Ὑμῶν καὶ ὅλων τῶν Σεβ. Ἱεραρχῶν τῆς Σερβικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Δεόμεθα τοῦ Κυρίου, νὰ σᾶς ἐνισχύῃ νὰ ἐπιτελήτε καρποφόρος τὸ ἱερὸν ἔργον Σας ἐν τῇ ἀγιοτάτῃ ἀδελφῇ τοπικῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Σερβίας.

Εἰς πολλὰ ἔτη, Δέσποτα.

Ἐπηκολούθησε ἀδελφικὴ συζήτησις μεταξὺ τῶν δύο προκαθημένων καὶ τῶν ἐκατέρωθεν ἱεραρχῶν καὶ κληρικῶν ἐπεκταθεῖσα εἰς διάφορα προβλήματα μὲ προφανῆ τὴν ἐκ τούτου ὠφέλειαν.

2. Εἰς τὴν Θεολ. Σχολὴν

Τὴν ἐπομένην, Παρασκευὴν 21.10.77, ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν ἀγιώτατον Πατριάρχη ἐπεσκέφθη τὴν Σχολὴν τοῦ Ἁγίου Σάββα.

Ἐκεῖ μετὰ σύντομον δοξολογίαν, τὴν ὁποίαν παρηκολούθησαν οἱ καθηγηταὶ καὶ σπουδασταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς «ὁ ἅγιος Σάββας», ὁ αἰδεσιμολ. Πρωτοπρεσβύτερος κ. Ντούσαν Κάσιτς προσεφώνησε τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον εἰπὼν τὰ ἑξῆς:

Μακαριώτατε Δέσποτα,

Μὲ τὴν χαρὰν ποὺ ζῆ ὁ κάθε Σέρβος, διὰν δέχεται ξένους, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ χαιρετίσω τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα καὶ τὴν Συνοδείαν Σας ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν καὶ τῶν καθηγητῶν τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς τοῦ ἁγίου Σάββα.

Ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος χαιρετίζομεν ὄχι μόνον τὸν προκαθήμενον μίᾳς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, ἀλλὰ τὸν προκαθήμενον τῆς Ἐκκλησίας, πρὸς τὴν ὁποίαν καὶ πάντοτε καὶ σήμερον στρέφονται τὰ βλέμματα ὁλοκλήρου τοῦ ὀρθόδοξου κόσμου.

Τώρα ποὺ ἡ Ὑμετέρα Μακαριότης εὐρίσκεται ἀνάμεσά μας, εἰς τὴν καρδίαν μας φθάνουν ὅλα ὅσα ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἔδωσε διὰ μέσου τῶν αἰώνων εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν. Εἰς τὰς καρδίας μας ἀντηχοῦν οἱ λόγοι τοῦ μεγάλου ἀποστόλου Παύλου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, τοὺς Θεσσαλονικεῖς, τοὺς Κορινθίους, τοὺς Φιλιππησίους· ἐνώπιόν μας ἔρχεται ἡ ἱεραποστολικὴ δραῖσις τῶν ἁγίων Θεσσαλονικέων ἀδελφῶν Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, τῶν διδασκάλων τῶν Σλάβων, τοὺς ὁποίους ἔστειλεν ὁ ἅγιος Φώτιος νὰ μεταφέρουν τὸ φῶς, καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, τοῦ ὁποίου ἡ διδασκαλία ἔφερε δρόσον οὐρανόθεν καὶ προητοίμασε τοὺς λαοὺς μας διὰ τοὺς χαλεποὺς καιροὺς, ποὺ τοὺς ἀνέμεναν.

Μαζί μας εἶναι ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἅγιοι, ποὺ καθημερινῶς τοὺς ἐορτάζομεν καὶ εἴμεθα, κατὰ κύριον λόγον ἔτσι, ἠνωμένοι μὲ ὅλον τὸ ὀρθόδοξον πλῆρωμα.

Μὲ αὐτὰς τὰς σκέψεις καὶ αὐτὰ τὰ αἰσθήματα, εὐχόμεθα νὰ ἀντίξῃ πάντοτε ἀπὸ τὰς ρίζας, ποὺ ἐφύτευσαν οἱ ἀπόστολοι καὶ ἐπότισαν οἱ ἅγιοι πατέρες, τὸ ἄρωμα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ποὺ ἐνοδιάζει καὶ ἐνισχύει τὰς ψυχὰς ἐκείνων ποὺ ἀγαποῦν τὸν Σωτῆρα Χριστόν.

Ἡ θεολογικὴ μας νεολαία ἐπισκέπτεται ὁλονὲν καὶ συχνότερα τὴν χώραν Σας· καὶ κάθε ομάδα ἐπιστρέφει πάντοτε ἐνισχυμένη καὶ ἀνανεωμένη.

Διὰ τοῦτο ζητοῦμεν τὴν ἁγίαν ἀρχιερατικὴν Σας εὐλογίαν μὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι δι' αὐτῆς θὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὰς ψυχὰς μας ἡ ἀ γ ἱ α Ἐ λ λ ἰ α ς, ὁ Ἄθως, τὰ Μετέωρα, ἡ Θεσσαλονίκη, ἡ Πάμμος, αἱ Ἀθῆναι, ἡ Ρόδος, καὶ ὅλα τὰ μέρη, ὅπου διὰ τῶν ἀποστόλων ὁμιλήσεν ὁ Χριστὸς καὶ ἡ γῆ ἤγγισεν τὸν οὐρανόν.

Ἐπικαλούμενοι τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας Σας, εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν ἐπίσκεψιν καὶ εὐχόμεθα νὰ σᾶς διαφυλάττῃ ὁ Κύριος «σῶον, ἐντιμον, ὑγιᾶ, μακροημερεύοντα, καὶ ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς Ἀληθείας» εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὁλοκλήρον τὸν κόσμον.

Εἰς πολλὰ ἔτη, Δέσποτα.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἀπαντῶν εἶπε:

Ἀγιώτατε καὶ σεπτὲ Πατριάρχα τῶν Σέρβων κ.κ.

Γ ε ρ μ α ν έ,

Σεβασμιώτατοι,

Αἰδεσιμολογιώτατοι, Ἁγιε Πρύτανη τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς,

Αἰδεσιμολογιώτατε Ἁγιε Σχολάρχῃ τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀγ. Σάββα,

Πανοσιολογιώτατοι, Αἰδεσιμολογιώτατοι καὶ σοφολογιώτατοι Καθηγηταί,

Ἀγαπητοί μου φοιτηταί καὶ σπουδασταί τῆς Ἱερᾶς ἐπιστήμης,

Σήμερον αἰσθάνομαι σὰν νὰ εὐρίσκωμαι μπροστά εἰς δλόκληρον τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν τῆς Σερβίας, καὶ εἰς δλόκληρον τὸ πνευματικόν τῆς μεγαλεῖον.

Ἐνώπιόν μου ἔχω τὸν Ἀγιώτατον καὶ θαυσιότατον Πατριάρχη κ. Γερμανόν, τοὺς πολιτοὺς τῆ συνέσει σεβασμιωτάτους ἐπισκόπους, τοὺς ἐλλογιμωτάτους καὶ σοφολογιωτάτους κ.κ. καθηγητάς, πὸν μὲ τὸ θάθος τῆς Θεολογικῆς σοφίας τοὺς τρέφουν καὶ ποτιζοὺν τὴν Καλλιέλαιον τῆς Σερβικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, πὸν τόσον ἔλαιον ψυχῶν, μὲ ἱερωτάτην κορυφὴν τὸν ἅγιον Σάββα, «ἐκαφε» εἰς δόξαν τοῦ Κυρίου τῆς δόξης καὶ εὐλογίαν τῆς σερβικῆς γῆς καὶ δλοκλήρον τῆς Ὁρθοδοξίας, καὶ —τέλος— Σᾶς, ἀγαπητοί σπουδασταί, τὴν δύναμιν τῆς σήμερον, τὸ θεμέλιον, καὶ τὴν ἐγγύησιν τῆς αὔριον.

Κατεφρονήσατε τὰ ἱερῶν καὶ τὰ ἡδέα τοῦ νόμου τοῦτου. Ἐθέσατε τὴν χεῖρα ἐπὶ τὸ ἄροτρον τοῦ Χριστοῦ. Καὶ μὲ ἐνθουσιασμὸν ἀρχίσατε τὴν γεώργησιν τοῦ θεοῦ ἀγροῦ, τὴν εἰς Χριστὸν ἀλίευσιν τῶν πλανωμένων ψυχῶν.

Οὐρανὸς πολύφωτος εἶναι εἰς τὰ μάτια μας ἡ αἰθουσα αὐτῆ σήμερα. Καὶ τὸ φῶς τῆς αὐτῆ, τὸ δυνατὸν, γίνεται γλυκὴ καὶ ἰλαρὸν τόσον, ὥστε νὰ ἀναμιμνησκώμεθα μὲ νοσταλγίαν καὶ τὰ ἡμέτερα τῶν ἱερῶν σπουδῶν καθίσματα.

Ἦταν ποτὲ δυνατὸν νὰ μὴ γίνον ὄλα γλυκά, εὐχάριστα καὶ ἀπαλά εἰς τὰς καρδίας μας, μετὰ ἀπὸ ὅσα εἶπαν οἱ ἐν Χριστῶ πρωτοδιδάσκαλοί Σας, ὁ αἰδεσιμολογιώτατος Κοσμήτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, καὶ ὁ αἰδεσιμολογιώτατος Σχολάρχῃ τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀγίου Σάββα; Τοὺς εὐχαριστοῦμεν ἐκ θάθους καρδίας διὰ τὸν πρὸς ἡμᾶς καὶ τὸ Γένος μας πλοῦτον ἀγάπης τῆς ἱερᾶς καρδίας των.

Ἐπάρχει ὅμως καὶ ἕνας ἀκόμη λόγος θαθεῖας ἐκατέρωθεν συγκινήσεως. Αἱ ἐκατέρωθεν Θεολογικαὶ μας Σχολαὶ ἔχουν πολλοὺς καὶ ἀρραγεῖς δεσμούς.

Ἡμεῖς κανχώμεθα ἐν Κυρίῳ, διότι εἰς Ἀθήνας ἐσπούδασαν τὴν Ἱερὰν Ἐπιστήμην ἄνδρες, ὡς ὁ αἰδὶμος καὶ μακαριστὸς Πατριάρχῃ τῶν Σέρβων Γαβριήλ, οἱ Σεβασμιώτατοι Ἐπίσκοποι: Ζίτσης κ. Βασιλείος καὶ Ρασκοπρεζρένης κ. Παῦλος, ὁ θαυσιότατος θεολόγος Πανοσιολογιώτατος Ἀρχιμ. Ἰουστίνος Πόποβιτς, ὁ αἰδεσιμολογιώτατος Αἰμιλιανὸς Τσάρνιτς, οἱ Ὁσιολογιώτατοι Ἱερομόναχοι: Ἀθανάσιος Γιέβιτς, Ἀμφιλόχιος Ράντοβιτς, Ἀρτέμιος Ραντισάβλιεβιτς, ὁ πολὺς ἐν γνώσει καὶ διαπρέπῃ εἰς τὰ διορθόδοξα συνέδρια καθηγητῆς Στόγιαν Γκόσεβιτς, καὶ ὁ κανονολόγος κ. Μιοντράγ Πέτροβιτς. Χαίρομεν καὶ σεμνυνόμεθα δι' αὐτοὺς καὶ διὰ τὴν προσφορὰν τοὺς πὸν ξεπερνᾷ τὰ ὄρια τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀγκαλιάζει δλόκληρον τὴν οἰκουμένην Ὁρθοδοξίαν.

Ἀλλὰ οἱ Σέρβοι Θεολόγοι δὲν ἐπῆραν μόνον, Μᾶς ἔδωκαν καὶ πολλὰ. Οἱ ἡμέτεροι εἰς τὴν Ἑλλάδα μελειοῦν μὲ ἐμπιστοσύνην τὸ Κανονικὸν Δίκαιον τοῦ Νικοδήμου Μίλας καὶ πολὺς λαὸς μας διαβάσει τὰ διβλία τοῦ θαυσιότατου συγγραφέως Ἀρχιμ. π. Ἰουστίνου Πόποβιτς, πὸν μετέφρασαν οἱ Ὁσιολογιώτατοι Ἱερομόναχοι Δ)ρες Θεολογίας Ἀθανάσιος Γιέβιτς καὶ Ἀμφιλόχιος Ράντοβιτς.

Καὶ ἡ παράδοσις συνεχίζεται δι' ἐκατέρωθεν ἀνταλλαγῶν. Τρεῖς Ἱερομόναχοι, τιμώντες μὲ τὴν λάμπριν τῶν ἀρετῶν τοὺς τὴν ἱερωσύνην καὶ τὴν παιρὶδα τοὺς, καὶ δύο λαϊκοί, σπουδάζουν τῶρα εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ πολλοὶ ἰδικοὶ μας παρακολουθοῦν τὴν Θεολογίαν ἐδῶ, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Αἰδεσιμολογιώτατος Πρεσβύτερος π. Νικόλαος Ἰωαννίδης. Εὐχαριστοῦμεν δλοφύχως τὴν Αὐτοῦ Ἀγιότητα καὶ ὄλους τοὺς ἀρμοδίους διὰ τὴν στοργὴν τῆς ὁποίας ἀπολαύουν καὶ διὰ τὸ ἀδελφικὸν πνεῦμα μὲ τὸ ὁποῖον περιβάλλονται.

Ὅπως λοιπὸν, πολλοὺς δεσμούς ἔχομεν! Καὶ ἂν θελήσω νὰ ἀναφέρω λεπτομερείας, ἐπιλείπει με διηγούμενον ὁ χρόνος.

Διὰ τοῦτο, ἐπιτρέφατέ μου νὰ στραφῶ πρὸς σᾶς, ἀγαπητοὶ σπουδασταί, καὶ νὰ σᾶς εἶπω λίγα λόγια, ὄχι ὡσὰν Ἀρχιεπίσκοπος, ἀλλὰ ὡς ἔχων ὀλίγον μεγαλύτεραν ἀπὸ σᾶς πείραν.

Σᾶς βλέπομεν μὲ ἐλπίδα καὶ μὲ καμάρι. Καμαρώνομεν τὸν ζῆλον, τὴν ἀταπάρησιν, τὴν θυσίαν σας. Καμαρώνομεν τὰ ἀγνὰ καὶ καθαρὰ πρόσωπά σας καὶ τὴν λάμπριν τοῦ φωτὸς τοῦ Χριστοῦ πὸν ἀκτινοβολοῦν. «Ὑμεῖς ἐστὶ τὸ φῶς τοῦ κόσμου». Ἡ πορεία σας εἶναι δι' ἡμᾶς φῶς καὶ παρηγορία.

Καὶ ἡ φωτισμένη παρὰ Κυρίου πορεία σας εἶναι προσδοκία καὶ εὐχὴ ὄλων μας, καὶ ἰδίως τῶν κατὰ Χριστὸν πνευματικῶν Πατέρων Σας, ἰδιαίτα τοῦ πρώτου πατρός σας Ἀγιωτάτου Πατριάρχου. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπαίτησις τοῦ Ἀγίου Σάββα, καὶ ὄλων τῶν ἱερῶν μορφῶν τῆς Σερβίας. Αὐτὴ εἶναι ἡ παρακαταθήκη καὶ ἡ ἐντολή τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

«Καθὼς ἀπέσιάλκέ με ὁ Πατήρ, καὶ γὰρ πέμπω ὑμᾶς», εἶπε ὁ Σωτήρ. Καὶ μὴ φοβείσθε. Τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει. Ἡ σκοτία δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ νικήσῃ. Οὔτε γὰρ τὸ καταλάβῃ. Ὁ κόσμος, ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχει εἰς τὴν καρδίαν του τὸ σκοτάδι τῶν σαρκικῶν καὶ ψυχικῶν παθῶν, δὲν καταλαβαίνει τὴν ἐνέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, οὔτε τὸν ἄνθρωπον ποὺ ζῆ μὲ αὐτήν. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὑστερεῖ ἀπελλιτικά. Καὶ ὑστερεῖ, διότι ὁ νικοποῖός Κύριος θὰ νικήσῃ. Καὶ μαζί του θὰ νικήσουν οἱ ἔχοντες τὸ Πνεῦμα καὶ ζῶντες ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. Ἐκεῖνοι ποὺ τὸν ἀκολουθοῦν ὅπου καὶ ἂν ὑπάρῃ.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς πρὸ μεγάλους ἀρχαίους Θεολόγους τῆς Ἐκκλησίας μας λέγει: ὁ Χριστὸς ὀνομάζεται νικοποῖός, ἐπειδὴ δι' ἄλλων νικᾷ καὶ ἐπειδὴ μεταβάλλει εἰς νικητὰς ἐκείνους ποὺ νικῶνται ἀπὸ αὐτόν. Ὅποιος νικᾷται ἀπὸ αὐτόν, νικᾷ καὶ ἐξαφανίζει τὴν κακίαν. Νικηθῆτε λοιπὸν οεῖς οἱ ἴδιοι ἀπὸ τὸν Χριστόν διὰ νὰ μπορέσετε νὰ νικήσητε τὴν κακίαν, ὅπουδήποτε καὶ ἂν τὴν συναντήσετε.

Εἰς τὴν πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολήν του ὁ ἅγιος καὶ πανεύφημος Ἀπόστολος Παῦλος, σὰν κάτι νὰ τοῦ ἔλειπε ἀπὸ τὴν χαρὰν, ποὺ ἔπρεπε νὰ ἔχη ἐν Χριστῷ, τοὺς παρακαλεῖ: «πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν», νὰ εἶσθε πάντοτε σύμφωνοι, νὰ ἔχετε ὅλοι πάντοτε ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ φρόνημα.

Καὶ ἡμεῖς δοκιμάζομεν ἀπὸ τὴν ἐπικοινωνίαν μας μεγάλην χαρὰν. Εἶσθε δι' ἡμᾶς ἡ χαρὰ τοῦ παρόντος, ἡ ἐλπίς καὶ ἡ δύναμις τοῦ μέλλοντος. Πληρώσατε τὴν χαρὰν ἡμῶν. Γίνετε καλλίτεροί μας. Ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ. Μιμηθῆτε τὰς ἀρετὰς τῶν ἁγίων. Ἀγωνισθῆτε νὰ ὑψωθῆτε, ὅσον μπορεῖτε περισσότερο. Ὅσον περισσότερο ὑψωθῆτε, τόσον περισσότερους θὰ ἐλκύσητε εἰς Χριστόν.

Εἶθε ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ νὰ ἐκχυθῇ πλουσίως ἐπάνω σας. Εἶθε νὰ πληρώσῃ ὁ Κύριος τὴν ζωὴν σας μὲ ὅλα τὰ ἀγαθὰ Του. Καὶ εἶθε δι' ὑμῶν νὰ γίνῃ τὸ ἔλεός του ὁ μέγας ποταμός, ποὺ θὰ καταρδεύσῃ μὲ τὰ ζωηφόρα νάματά του κάθε καρδίαν διψῶσαν διὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ φῶς.

Ἐπηκολούθησε δεξιῶσις τοῦ Μακαριωτάτου εἰς τὸ Γραφεῖον τῶν καθηγητῶν. Κατ' αὐτὴν ὁ αἰδεσιμολογιώτατος πρεσβύτερος κ. Λάζαρος Μίλιον προσεφώνησε τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον ὡς ἑξῆς:

Μακαριώτατε,

Ἐπιτρέψατέ μου νὰ σᾶς χαιρετίσω ἐξ ὀνόματος τῶν καθηγητῶν καὶ φοιτητῶν καὶ νὰ σᾶς εὐχηθῶ τὸ «ὡς εὖ παρέστητε». Καὶ νὰ σᾶς ἐκφράσω τὴν μεγάλην μας χαρὰν δι' αὐτό.

Ἡ χαρὰ μας ἔχει πολλαπλὴν πηγὴν. Χαίρομεν, διότι εἴμεθα φιλόξενοι καὶ κάθε μονοαφίσης μᾶς δίνει χαρὰν. Ἡ χαρὰ μας ὅμως εἶναι πολὺ πρὸς μεγάλην διὰ ὃ ξένος μας εἶναι ἀρχηγός μᾶς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Τότε ἡ χαρὰ μας πολλαπλασιάζεται.

Ἡ δική σας παρουσία μᾶς δίνει ἐξαιρετικὴν χαρὰν, διότι ἡ αὐτὴ πίστις καὶ ἡ αὐτὴ θεολογία, ἡ αὐτὴ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἡ αὐτὴ ἀποστολικὴ ἰεραρχία. Εἴμεθα ἕν. Εἴμεθα ἡ μία Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἀκόμη. Εἰς ἡμᾶς οἱ Ἕλληνες εἶναι πολὺ ἀγαπητοὶ ὄχι μόνον λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς τους πλησίον μας θέσεως, ἀλλὰ καὶ διότι κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἱστορίας εἴχαμεν πολλὰς κοινὰς δοκιμασίας, ἀλλὰ καὶ πολλὰς κοινὰς χαρὰς.

Ὡς ἐκπρόσωπος τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης θὰ ἤθελα νὰ τονίσω, ὅτι καὶ οἱ θεολογικοὶ μας δεσμοὶ εἶναι πολὺ ἰσχυροί. Ἄν δὲν ἀπατώμαι, ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν μᾶς ἔδωσε 10 διδάκτορας τῆς Θεολογίας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους τέσσαρες εἶναι τώρα καθηγηταὶ εἰς τὴν Σχολὴν μας, ἕνα γέροντα ὁμοίμων καθηγητῆν, μερικὸς ἐπισκόπος καὶ ἕνα παιδιάρχην. Καὶ μερικοὶ νεαροὶ θεολόγοι σπουδάζουν ἤδη εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Καὶ τὰν ἀπαλιν. Εἰς τὴν Θεολογικὴν μας Σχολὴν πολλοὶ νέοι Ἕλληνες θεολόγοι ἔκαναν σπουδὰς καὶ ἔλαβαν διδακτορικά διπλώματα, καὶ ὑπηρέτησαν εἰς μεγάλας θέσεις εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

Εἰς τὴν συνοδείαν τῆς Ὑμετέρας Μακαριώτητος βλέπομεν καὶ τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Κίτρους κ. Βαρνάβαν, ποὺ εἶναι ἐπίτιμος καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς μας Σχολῆς, καὶ τοῦ ὁποῖου ἡ παρουσία ἰδιαίτερος μᾶς χαροποιεῖ.

Ἀκόμη, σήμερον εἰς τὴν θεολογικὴν μας Σχολὴν μία δεκάς Ἑλλήνων νέων σπουδάζει τὴν σερβικὴν θεολογίαν, ποὺ οὔτε διαφέρει, οὔτε μπορεῖ νὰ διαφέρει ἀπὸ τὴν θεολογίαν τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, διότι ἡ θεολογία εἶναι μία, τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Θεοῦ.

Ἐξ ὀνόματος αὐτῆς, τῆς μᾶς ὀρθοδόξου Θεολογίας τῆς Ἐκκλησίας μας, Σᾶς χαιρετῶ ἀναφωνῶν:

Εἰς πολλὰ ἔτη, Δέσποτα.

3. Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Τὴν Κυριακὴν, 23 Ὀκτωβρίου, ἡ ἐπίσημος σulte λειτουργία τῶν δύο προκαθημένων δὲν ἔγινε εἰς τὸ Βελιγράδιον, ἀλλὰ εἰς τὴν Ζίτσαν, ἐπειδὴ ἡ πόλις αὐτῆ ἦτο ἡ πρώτη ἀρχιεπισκοπὴ καὶ ἔδρα τοῦ ἁγίου Σάββα. Ἔτσι εἰς τὴν λειτουργίαν αὐτὴν εὐρέθησαν ἠγωμένα τὸ παρελθὸν μὲ τὸ παρὸν καὶ ἀνάγλυφος ὅλη ἡ χιλιετής ἑλληνοσερβικὴ φιλία καὶ συνεργασία.

Εἰς τὴν λειτουργίαν ἔλαβον μέρος ἀπὸ Σερβικῆς πλευρᾶς μόνον ὁ ἁγιώτατος Πατριάρχης, ὁ πρωτοπρεσβύτερος Δούσαν Κάσιτς καὶ ὁ προηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Στουδενίτσης ἀρχιμ. κ. Ἰουλιανός. Ἀπὸ Ἑλληνικῆς πλευρᾶς μετέσχεν ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος μὲ δόκλῃρον τὴν ἀκολουθίαν του. Ἔτσι ἡ λειτουργία ἐγένετο σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἑλληνιστί, δεδομένου ὅτι

ὁ ἀγιώτατος Πατριάρχης μιμούμενος τὸν ἅγιον Ἀνίκητον Ρώμης παρεχώρησε τὴν τέλεσιν τῆς Εὐχαριστίας εἰς τὸν Μακ. κ. Σεραφεῖμ. Εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν παρίστατο καὶ ὁ ἐξοχώτατος Πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος ἐν Γιουγκοσλαβία κ. Δημήτριος Ἡρακλείδης.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας ὁ ἀγιώτατος Πατριάρχης ἱστάμενος πρὸ τῶν Βασιλικῶν Πυλῶν προσεφώνησε τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον καθήμενον ἐπὶ τοῦ θρόνου ὡς ἑξῆς:

Μακαριώτατε,

Ἡ ἁγία Ζίτσα ἀνοίξε διάπλατα τὰς πύλας τῆς νὰ σὰς δεχθῆ, ὡς ἀγαπητοὺς μας ξένους. Καὶ ἡμεῖς ἀνοίξαμε διάπλατα τὰς πύλας τῆς καρδίας μας, διὰ νὰ μπορέσωμεν νὰ σὰς δεχθῶμεν ἴσως ἐγκάρδια, ἴσως χαρμόσυνα καὶ εὐκρινά, ὅσον οἱ πρόγονοί μας ἐδέχοντο τοὺς ἁγίους Θεσσαλονικεῖς ἀδελφούς ἀποστόλους τῶν Σλάβων Κύριλλον καὶ Μεθόδιον, καὶ ὅπως ἐγίνοντο πάντοτε δεκτοὶ οἱ μεγάλοι καὶ ἐνδοξοὶ πρόγονοί σας εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς καὶ κρατικὰς τελετὰς μας, καὶ ὅπως ἐγιναν εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἐστεφανωμένου μὲ στέφανον δόξης ἐνδόξου τούτου ναοῦ τοῦ Σωτήρος.

Εἶναι δὲ ὁ οἶκος οὗτος τοῦ Κυρίου ἐστεφανωμένος μὲ στέφανον δόξης, ἀφοῦ ἐδῶ ἐστεφάνθησαν ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἀναρτίθμητοι Ἀρχιεπίσκοποι καὶ Ἐπίσκοποι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας.

Ἀκόμη εἶναι ἐστεφανωμένος καὶ μὲ τὸν ἀκάνθινον στέφανον τοῦ μαρτυρίου ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ γένους τῶν Σέρβων, μὲ μιάσεις, ληστείας, καταστροφάς, πυρπολήσεις.

Ὅμως ὡς φοῖνιξ πνευματικὸς ἐπέρασε τὰς δοκιμασίας καὶ σήμερα μαζί μὲ τὸν Σερβικὸν Ὁρθόδοξον Λαὸν σὰς ἐκφράζει τὴν χαρὰν του, διότι σὰς βλέπει ὑπὸ τὴν σκέπην του.

Καὶ ἡ ἁγία Ζίτσα καὶ ὁλόκληρος ἡ Σερβία χαίρει διὰ τὴν ἐδῶ ἔλευσίν σας, διότι ὡς θερμὴ αὔρα μᾶς φέρνει δροσιμόν τοῦ Πνεύματος καὶ ἐνισχύει τὰς καρδίας μας, πὸν πάλλον ἐτοι μὲ διπλασίαν πνευματικὴν δύναμιν τὴν κοινωνίαν τῆς προσευχῆς καὶ τῆς εὐχαριστίας μαζί σας, ὡς ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ ἐδῶ ἔλευσίς σας εἶναι δι' ἐμὲ μὴ ζωντανὴν ὑπόμνησις τῆς ἁγίας ἐκείνης ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁ δεκαεπταετῆς νεανίας Ράσοκ ἐγκατέλειπε τὸν οἶκον τῶν γονέων του, διὰ νὰ ἐγκατασταθῆ εἰς τὸ ταπεινὸν κελλὸν μίᾶς μονῆς τοῦ ἁγίου Ὁρους καὶ νὰ γίνῃ ὁ μοναχὸς Σάββας, πὸν ὡς πλήρης χαρισματικῆς δυνάμεως, ζήλου καὶ προσευχῆς ἤρχισε νὰ ἐπιδῶ εἰς τὸ περιβάλλον του καὶ ὁλόκληρον τὴν Σερβίαν.

Ἀκολουθῶν τὸ παράδειγμά του ὁ ἰσχυρὸς ἡγεμὼν Στέφανος Νεμάνια, ὁ πατὴρ του, παρέδωκε τὸ σκήπτρον εἰς τὸν υἱὸν του Στέφανον τὸν πρωτότε-

τον καὶ ἐκάθη μοναχὸς εἰς τὸ ἅγιον Ὄρος εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Βατοπεδίου. Ἀπὸ ἐκεῖ μὲ τὴν ἄδειαν τοῦ αὐτοκράτορος Σας Ἀλεξίου τοῦ Γ' ἐκτίσθη τὴν Ἱερὰν Μονὴν Χιλανδαρίου, διὰ νὰ γίνῃ τὸ καταφύγιον τῶν Σερβικῆς Ἐθνικότητος μοναχῶν.

Ἀπὸ ἐκεῖ ἄρχισαν νὰ ρέουν τὰ ἀκένωτα ρεύματα τοῦ θυζαντινοῦ πολιτισμοῦ, πὸν ἐκποτε ἐπότιζαν καὶ ποτίζον τὴν σερβικὴν ψυχὴν σὰν δροσοὺς ἀπὸ τὸν οὐρανόν, καὶ ἡ χαρισματικὴ τους ἐπίδρασις ἐγίνετο συνεχῶς καὶ περισσότερον αἰσθητή.

Οἱ αἰῶνες παρήρχοντο. Κατεστρέφοντο πόλεις καὶ βασίλεια. Παρὰ ταῦτα τὸ ἅγιον Ὄρος ὄχι μόνον δὲν κατεστράφη, ἀλλὰ ἀκτινοβολεῖ, φωτίζει, θερμαίνει, σκορπᾷ ἐλπίδα ὄλο καὶ περισσότερον.

Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι αὐτὰ ὠδήγησαν καὶ τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα εἰς τὰ ἐδῶ ἱερὰ προσκνητήματα, εἰς τὰ ὅποια ἦλθον καὶ οἱ προκατόχοί Σας. Καὶ τὴν ἰδίαν ὁδὸν ἠκολοθησαμεν καὶ ἡμεῖς ὅταν ἐπεσκέφθημεν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἅγιον Ὄρος.

Νὰ διατὶ χαίρομεν πὸν σὰς ἔχομεν μαζί μας καὶ ἠξιώθημεν νὰ τελέσωμεν μαζί τὴν θείαν λειτουργίαν καὶ νὰ προσφέρωμεν τὴν ἀναίμακτον θυσίαν καὶ τὰς ὑπὲρ εἰρήνης προσευχὰς μας, ὑπὲρ τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν μας.

Δεόμεθα δὲ τοῦ Κυρίου, ἡ ἐπίσκεψις τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος νὰ ἀποβῆ εὐλογία καὶ διὰ τὴν Ὑμετέραν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἑλληνικὸν Γένος, ὡς εἶναι καὶ διὰ τὴν ἰδικὴν μας Ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἰδικόν μας γένος καὶ ὅλην τὴν Γιουγκοσλαβίαν.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἀντιφωνῶν εἶπε:

Ἀγιώτατε καὶ Σεβάσμιε ἐν Χριστῷ Ἀδελφέ, Πατριάρχα τῶν Σέρβων κ. Γ ε ρ μ α ν ε,

Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι,

Ἐδλαβέσισατοι Ἱερομόναχοι, Ἱερεῖς καὶ Διάκονοι,

Ἐλλογημένε Ὁρθόδοξε Δαέ,

Ἐπιθυμία ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ Πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν.

Μόνον τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ γλυκνιάτου Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς μαθητὰς Του, ὅταν ἐγενέτο μαζί τους τὸ πανευφρόδοννον μουρικὸν δεῖπνον, μποροῦν νὰ ἐκφράσουν τὰ βαθέα συναισθήματα, πὸν τώρα πλημυρίζουν τὰς καρδίας ἐμοῦ καὶ τῶν συνοδευόντων με Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἐπιθυμία ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ Πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν. Καὶ διὰ τοῦτο, ὅσον ἐβράδυνεν ἡ σιγμὴ, οὐκ εἶχεν ἄνεσιν τὸ πνεῦμα ἡμῶν.

Ἄλλ' ἰδοῦ, χάριτι τοῦ Μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, πὸν πάντοτε μᾶς δίδει

υπερεκπερισσοῦ, ὧν αἰτούμεθα ἢ καὶ νοοῦμεν, ἠξιώθημεν τῶν αἰτουμένων. Καὶ ἤλθομεν. Καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεός Του ἐμεθόδευσε καὶ μᾶς ἠξίωσε νὰ ἔλθωμεν εἰς τὴν ἱεράν καθέδραν τοῦ ὁσίου Σάββα καὶ νὰ συλλειτουργήσωμεν, ὅπου ἐκεῖνος ἀνέλεμπε τὰς δόξας εὐχάς, ἀγγέλους ἔχων συλλειτουργούντας καὶ νὰ ἐπικαλεσθῶμεν ἐδῶ, ὅπου εἶναι αἰσθητότερον παροῦσα ἡ χάρις Του, τὰς πρὸς Θεὸν προσβολίας του ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μας. Καὶ ἡ καρδιά μας οκιοιῶ. Καὶ τὰ χεῖλη μας πληροῦνται εὐχαριστηρίου τοῦ Κυρίου αἰνέσεως.

Ἡλθομεν ὅλοι μας μὲ τὸν πόθον μὲ τὸν ὁποῖον ὁ γέρον Πατριάρχης Ἰακώβ κατέβη εἰς Αἴγυπτον νὰ ἴδῃ τὸν πολυαγαπητὸν του υἱὸν Ἰωσήφ, πρὶν ἀποθάνῃ. Καὶ ἡ πρὸς ἡμᾶς ἀγάπη καὶ σιοργή Σας, ἡ γεμάτη ἀπὸ τὸν γλυκασμὸν τῆς λεπτιῆς ἐκείνης αἰσθῆρας, μὲ τὴν ὁποῖαν ἀπεκαλύφθη ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἅγιον καὶ θεόπτην Προφήτην Ἡλίαν ἐν Χωρὴβ, μᾶς ἐπιβάλλει νὰ ἐπαναλάβωμεν τὰ λόγια τοῦ Πατριάρχου Ἰακώβ, ὅταν μετὰ ὀδυνηρὸν μακροχρόνιον χωρισμὸν ἀπῆλθον εἰς τὸν ἀδελφόν του, διὰ νὰ περιγράψῃ τὴν χαρὰν, πὸν ἐδοξίμασε ἀπὸ τὴν ἀγάπην του: «Ἐνεκεν τούτου —εἶπε— εἶδον τὸ πρόσωπόν του, ὡς ἂν τις ἴδῃ πρόσωπον Θεοῦ». Θεά δὲ τοῦ ἀθεάτου Θεοῦ, σημαίνει χαρὰ, πὸν μόνον εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ θὰ ἀπολαύσωμεν.

Αὐτὰ δὲν εἶναι σχῆμα λόγου, ἀλλὰ Ἀλήθεια καὶ Ζωή.

Ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι ὀργάνωσις ἀνθρώπων. Εἶναι ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἡ μήτηρ πάντων ἡμῶν. Δὲν εἶναι δημιούργημα τοῦ κόσμου, εἶναι προσβυτέρα τοῦ κόσμου. Πρὸ πάσης κτίσεως ἐκτίσθη. Καὶ ἡ κτίσις δι' αὐτὴν κατηρίσθη, κατὰ τὸν «Ἡοιμένα τοῦ Ἐρωῶ». Εἰς τὴν ἐπὶ γῆς μορφὴν Της εἶναι πωχὴ, τὸ πανδοχεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ καλὸς Σαμαρεῖτης ἐνεπιτευῖθη τὸν περιπεσόντα εἰς τοὺς λησιὰς. Φαίνεται ταπεινὴ, ἀλλ' εἶναι ὑψηλότερα τῶν οὐρανῶν. Εἰς αὐτὴν κατοικεῖ ἡ δόξα καὶ τὸ φῶς.

«Φωτίζου, φωτίζου, ἡ νέα Ἱερουσαλήμ. Ἡ γὰρ δόξα Κυρίου ἐπὶ σὲ ἀνέτειλε». Μέσα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, μόνον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, εὐρίσκειται τὸ ἄδυτον καὶ ἀνεσπέρου φῶς. Μόνον ἡ Ἐκκλησία ἔχει τὸ φῶς. Μόνον ἡ Ἐκκλησία καλεῖ πρὸς τὸ φῶς καὶ δίδει φῶς. «Δεῦτε λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτός. Καὶ δοξάσατε Χριστόν, τὸν ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν», πὸν μᾶς ἔδωκε τὴν δυνατότητα νὰ καταλάβωμεν, ὅτι ὁ τάφος δὲν εἶναι δύσις ἀλλὰ ἀνατολὴ καὶ νὰ γελῶμεν μὲ τὴν ἄλογον λογικὴν τοῦ κόσμου, πὸν δὲν ἐγνώρισε τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ καὶ δὲν ζῆ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ κατὰ τὰς ἐντολὰς καὶ ὑποδείξεις Της.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι εἰς ὅλον τὸν κόσμον Μία. Καὶ Ἐπουράνιος. Ἐχει ἐπισκόπους πολλούς, πὸν ὁ Ἅγιος Ἀπόστολος Ἰωάννης εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τοὺς ὀνομάζει «ΑΓΓΕΛΟΥΣ». Καὶ ξέρετε διατί; Διότι οἱ ἄγγελοι παρ' ὅτι εἶναι ἀναρίθμητοι, μυριά-

δες, ἔχουν ὅλοι ἓνα θέλημα. Ἔτσι καὶ οἱ ἐπίσκοποι. Οἱ κατὰ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, πρέπει νὰ εἶναι ἡ ζῶσα ἔκφρασις τῆς μιᾶς γνώμης τοῦ Χριστοῦ. Καὶ οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ ζοῦν ἴσους στενὰ ἠνωμένοι μαζί του, ὥστε νὰ φαίνονται ὡσὰν ἐγκεκραμμένοι μὲ αὐτόν, δηλ. ψυχικὰ ταυτισμένοι μὲ τὸν ἐπίσκοπον, ὅπως ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἐγκεκραμμένη Ἰησοῦ Χριστῷ καὶ ὁ Χριστὸς τῷ Πατρὶ.

Εἰς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ. Εἰς ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Μία ἡ σάρξ του. Μία ἡ Ἐκκλησία. Ἐν τὸ ποιήριον. Μία ἡ εὐχαριστία, ἔν τὸ βάπτισμα. Μία ἡ ἐλπίς τῆς δόξης. Μὲ αὐτὸ τὸ καθαρὰ ὀρθόδοξο φρόνημα ὁ ἐν ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν Σάββας ὠργωσε κυριολεκτικῶς ὅλον τὸν τότε γνωστὸν του κόσμον, ἀντιμετωπίζων μὲ τὴν ἰδίαν ἀγάπην Ἕλληνας, Σέρβους καὶ Βουλγάρους, εὐσεργειῶν ἐξ ἴσου Ἕλληνας, Σέρβους καὶ Βουλγάρους καὶ σεβόμενος ἐξ ἴσου τοὺς Ἕλληνας Πατριάρχας καὶ τὸν Πατριάρχην Βουλγαρίας.

Ἡ ἐπικοινωνία τῶν Προκαθημένων τῶν Ἐκκλησιῶν μεταξὺ τους εἶναι ἔκφρασις τῆς ἁγίας αὐτῆς καὶ ἁρρήτου, ὑπερλογικῆς καὶ ὑπερονητῆς ἐνότητος, πὸν ἀκριβῶς δι' αὐτὸ δὲν εἶναι μία μορφή τουρισμοῦ, ἀλλὰ χρέος ἱερώτατον, μαρτυρία ἐνότητος, ἢ μᾶλλον ἡ ἰδία ἡ αὐτοσυνείδησις τῆς Ἐκκλησίας.

Αἱ σκέψεις αὐταὶ καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ ἁγίου Σάββα μᾶς ἔκαμαν νὰ νιώθωμεν, δι ἔχομεν πειρά. Διότι ἐπιθυμία ἐπεθυμήσαμεν τοῦτο τὸ Πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν, εἰς πίστωσιν, θεβαίωσιν καὶ ἐπισφράγιον τῆς ἐνότητός μας ἐν Χριστῷ, πὸν ἡ μεταξὺ τους θαθεῖα καὶ ἀμοιβαία ἀγάπη τῶν Ἐθνῶν μας τὴν τονίζου ἀκόμη πὸ πολύ.

Ἄλλ' ἐπιτρέψατέ μου νὰ εἰπῶ καὶ κάτι διὰ τὴν μεταξὺ τῶν Ἐθνῶν μας ἀγάπην.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουσι πολλὰ μοναστήρια, τόποι προσευχῆς, ἀσκήσεως, ἁγιοσύνης, ὑψώσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν οὐρανόν. Συνήθως εἶναι κτισμένα εἰς βράχους καὶ λαγκάδια.

Εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἓνα σύνολον μοναστηρίων εἶναι κτισμένα ἐπάνω εἰς βράχους, πὸν εἰς ἀρκετὰς δεκάδας μέτρων ὑψοῦνται κατακορῶφως πρὸς τὸν οὐρανόν. Φαίνονται τὰ μοναστήρια πὸν εἶναι ἐπάνω τους σὰν νὰ κρέμονται εἰς τὸν ἄερα, σὰν νὰ τὰ βαστάζουσι ἄγγελοι. Καὶ λέγονται Μειτέωρα, δηλ. κρεμασμένα εἰς τὸν ἄερα. Ἐκεῖ οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ προσκυνηταὶ ἀνέβαιναν καὶ κατέβαιναν, ὅπως ἀναβαίνει καὶ καταβαίνει ὁ κονδᾶς εἰς τὸ πηγάδι. Μὲ ἓνα σχοινὶ καὶ ἓνα καλάθι. Εἰς τοὺς βράχους αὐτούς, πὸν δὲν ἔχουσι πρόσθασιν, ἔχουσι στηθῆ πολλοὶ σταυροί. Ὁχι ἐπάνω. Εἰς τὰ πλάγια. Εἰς τὰ πὸν δύσβατα μέρη. Τοὺς ἔστησε ἡ εὐλάβεια τῶν προσκυνητῶν, πὸν ἤθελαν νὰ μετάσχουσι τὴν τόλμην καὶ θυσίαν τῶν μοναχῶν.

Ἐ, λοιπόν, εἰς ἓνα μέρος πὸν εἶναι ἀμφίβολον ἂν ἀκόμη καὶ αἱ σαῦραι θὰ ἠμποροῦν νὰ ἀναρριχηθοῦν ἔχει στηθῆ ἓνας σιδηρένιος σταυρός, ἰδιαίτερα

μεγαλοπρεπής. Είναι ο Στανρός του Μεγάλου Κράλη των Σέρβων ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΝΤΟΥΣΑΝ. 'Ανέβη εκεί μόνος του. Και τον έστησε ο ίδιος, αυτοπροσώπως.

Σήμερα τα Μετέωρα είναι τόπος προσκυνήματος από όλα τα μέρη της Ελλάδος. Οι Έλληνες προσκυνηταί πηγαίνουν και βλέπουν τον Στανρόν του Στεφάνου Ντουσαν. Στέκουν με εδλάβεια. Τον άτενίζουν με κατάνυξιν. Κάνοντας το σημείον του Τιμίου και Ζωοποιού Στανρού ενώνονται ψυχικά με τον ήγιασμένον εκείνον στανρόν, με εκείνον που τον έστησε, με τον Λαόν του όλόκληρον. Και κάνοντας μωστικά την προσευχήν τους ενώπιον του τιμίου αυτού στανρού, αισθάνονται να αγαπούν τους αδελφούς των Σέρβους άκόμη πιο πολύ.

Ἀ δ ε λ φ ο ί,

Πολύ στενά μās έχει ένώσει ή αγάπη, ή φιλία και ή συνεργασία των Λαών μας από των αρχαιοτάτων χρόνων, που είναι άθραυστος και άρρηκτος και άρραγής.

Περισσότερον όμως μās ένώνει ο Στανρός του Χριστού. Ἡ Πίστις. Ἡ Ὁρθοδοξία. Οι κοινοί προεβενταί μας Ἄγιοι.

Ἄς ἔχη δόξαν ο Κύριος Ἰησοῦς Χριστός.

Σήμερα οι Λαοί μας ένώνονται εν Χριστῷ άκόμη περισσότερο. Τους ένώνει ή ανταλλαγή της πνευματικής εμπειρίας, που κατά το παρελθόν ήτο πολύ δύσκολον να γίνει. Χθές εορτάσαμε την μνήμην του άγιου Δεσπότου των Σέρβων Στεφάνου, του Τυφλοῦ, που μετέφρασε εις τα Σερβικά την «Κλίμακα» του άγιου Ἰωάννου του Σιναΐτου. Σήμερα εις την Ἑλλάδα μεταφράζονται πολλά βιβλία Σερβικά ορθόδοξα. Και οι ορθόδοξοι αδελφοί Σας Ἑλληνες τα διαβάζουν άχόρταγα, όλα και ιδίως τον βίον του εν άγίοις Πατρὸς ἡμῶν Σάββα, που σήμερα εις την Ἑλλάδα κυριολεκτικῶς θαυματουργεῖ και μεταστρέφει πολλούς εις την δδὸν της Ἀληθείας, τοποθετούμενος παραπλεύρως πρὸς τα καλύτερα βιβλία της πατερικῆς σοφίας. Αὐτὴ εἶναι ή δόξα και δημοφιὰ των άγιων. Ὅπως ο Θεός και ή άρετή, εἶσι και αὐτοί εἶναι αἰώνιοι και άφθαρτοι, ζωντανοί και ζωοποιοί.

Και ίκεσία μας ταπεινή εἶναι ή σημερινή μας επικοινωνία και συλλειτουργία να φέρη κάποιον καρπὸν, να προσθέση κάτι εις την πνευματικὴν πείραν των Λαών μας εις δόξαν Χριστοῦ.

Ναί, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, μη ἡμῖν, ἀλλ' ή τῷ ὀνόματί Σου δὸς δόξαν ἐπὶ τῷ ἔλεει Σου και τῇ ἀληθείᾳ Σου, που τόσο πλοῦσια ἐξέχουσες εις τους δύο Λαούς μας.

Ἀγιώτατε Πατριάρχα, Σεβάσμιε Ἀδελφὲ και Πάτερ, κ. Γερμανέ,

Προσεύχεσθε ὑπὲρ ἡμῶν και της εν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας.

Ἡμεῖς χρεωσικῶς προσευχόμεθα ὑπὲρ της Ὑμετέρας Ἀγιότητος καθικειμένους τον Μόνον Κύριον να Σās χαρίξη υγείαν και ειρήνην και την χαράν να βλέπετε πάντοτε τα κατὰ Χριστὸν τέκνα Σας, τον φίλιτόν μου Σερβικὸν Ὁρθόδοξον Λαόν, περιπατοῦντα εν ἀληθείᾳ.

Εἶθε ο Κύριος, ο Ζωοδότης Χριστός, να χαρίξη δια των τιμίων προσευχῶν εις τους άρχοντας της Γιουγκοσλαβίας θαθεϊαν και αναφαίρετον ειρήνην και φωτισμόν και εις τον εδλογημένον τοῦτον Λαόν χαράν, εὐτυχίαν, πρόδοον, δύναμιν, πνευματικὴν προκοπήν και πάντα τα πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα.

Και τώρα, Ἀ γ ι ὶ τ α τ ε Δ ε σ π ο τ α,

Ἐπιτρέψατέ μου να Σās προσφέρω ἐξ ὀνόματος ἐμοῦ και της Ἱερᾶς Συνόδου της Ἐκκλησίας της Ἑλλάδος δῶρον αναμνηστικὸν της ἐπιταῦθα ἐπισκέψεως μας εις ένωσην προσευχῆς ενώπιον του Βασιλέως της Δόξης Χριστοῦ την Ἀρχιερατικὴν Αὐτὴν Μίτραν, δια να Σās ὑπενθυμίξη με την ωραιότητά της, ὅτι ο Ἀκάνθινος Στέφανος του Χριστοῦ, που ἔχει γύρω - γύρω, εἶναι στέφανος δόξης αμαράντινος δια τους μαθητὰς του καλοῦ ποιμένος των προβάτων Ἰησοῦ Χριστοῦ και, άκόμη, ὅτι ἡμεῖς και οι συν ἐμοὶ αδελφοί και ή εν Ἑλλάδι Ἱεραρχία και ο Κληρὸς και ο Λαὸς θεωροῦμεν την Ὑμετέραν Ἀγιότητα Στέφανον και καύχημα της Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας.

Ζ ἦ θ ι, Ἀ γ ι ὶ τ α τ ε Δ ε σ π ο τ α, ΕΙΣ ΕΤΗ ΠΟΛΛΑ.

Ὁ εὐσεβὴς λαὸς της Σερβίας ἀπήγγησε με συγκινητικὰς ἐκδηλώσεις, που δείχνουν πόσον θαθὺς δεσμὸς εἶναι ή ορθόδοξος πίστις.

4. ΤΟ ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΓΕΥΜΑ

Εὐθὺς περίπου μετὰ την θείαν λειτουργίαν οι δύο προκαθήμενοι και οι συν αὐτοῖς άρχιερεῖς και κληρικοὶ ανεχώρησαν δια το Κράλιεβο, ὅπου και παρετέθη εις το νεδμητον ἐπισκοπικὸν μέγαρον γεῦμα ἐπίσημον πρὸς τιμὴν του Μακ. Ἀρχιεπισκόπου.

Εἰς αὐτὸ παρεκάθησαν: α) ο Ἀγιώτατος Πατριάρχης των Σέρβων κ. Γερμανὸς μετὰ της Ἱερᾶς Συνόδου του, ἡτοι του σεβ. Ἐπισκόπου Ζίτσης κ. Βασιλείου, Μπανιாலούκας κ. Ἀνδρέου, Σάμπατς και Βαλιέβου κ. Ἰωάννου και Δαλματίας κ. Στεφάνου, και πολλῶν ἄλλων κληρικῶν της Σερβικῆς Ἐκκλησίας, β) ο Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν και πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ μετὰ πάσης της ακολουθίας αὐτοῦ, γ) ο ἐξοχώτατος πρέσβυς της Ἑλλάδος κ. Δημ. Ἡρακλειδης και ο στρατιωτικὸς Ἀκόλουθος συνταγματάρχης Μιχαήλ Μουστόπουλος, δ) οι ἐξοχώτατοι κ.κ. Μίλαν Βουκάσοβιτς, πρόεδρος του Συμβουλίου ἐπὶ των Ὁρησκευμάτων της Ὁμοσπονδιακῆς Κυβερνήσεως, και Βί-

τομῶν Πέτροβιτς, πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου ἐπὶ τῶν Ὁρησκειμάτων τῆς Ὁμοσπονδίας Δημοκρατίας τῆς Σερβίας, ὁ κ. Βλάντα Στανόγιεβιτς, ὁ Δήμαρχος τοῦ Κράλιεβο καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι κρατικοὶ λειτουργοὶ καὶ ἀνώτατοι ἐκπαιδευτικοὶ τῆς πόλεως Κράλιεβο, καὶ ε) ὅλα τὰ μέλη τῆς χορωδίας τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ.

Μετὰ τὸ γεῦμα ὁ σεβ. Ἐπίσκοπος Ζίτσης κ. Βασίλειος Κῶσιτις προσεφώνησε τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον ὡς κυριάρχης ἐξ ὀνόματος τῆς Σερβικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Πατριάρχου εἰπὼν τὰ ἑξῆς:

Μακαριώτατε,

Κατ' ἀρχὴν θὰ ἤθελα νὰ εὐχαριστήσω τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα καὶ τοὺς σεβ. Ἀρχιερεῖς, ποὺ ἔλαβαν σήμερα μέρος εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν εἰς τὴν ἱερὰν Ζίτσαν. Σὰς εὐχαριστῶ, διότι ἐπεκαλέσθητε τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν Ζίτσαν, τὴν ἐπαρχίαν μου, τὸν Ὁρθόδοξον λαὸν τῶν Σέρβων καὶ τὸν ἐλληνικὸν λαόν.

Ἐπειτα σὰς εὐχαριστῶ, διότι μοῦ ἐδώκατε τὴν χαρὰν καὶ εὐτυχίαν νὰ σὰς χαιρετήσω σὺν πολυαγαπημένους καὶ πεφιλημένους μου ξένους, καὶ μάλιστα σὺν ἀδελφοῦς καὶ γείτονας, σὺν πιστοῦς μας γείτονας.

Μία παροιμία μας λέγει: «Τὸ δένδρον μὲ τὸ δένδρον καὶ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸν ἄνθρωπον». Καὶ ὁ καλύτερος εἶναι καλύτερος καὶ ἀπὸ ἀδελφός».

Ἡ ἱστορία μας, καὶ ἡ ἰδική μας καὶ ἡ ἰδική σας, μᾶς δείχνει καὶ μᾶς ἀποδεικνύει, ὅτι σεῖς εἶσθε δι' ἡμᾶς καλοὶ γείτονες καὶ ἡμεῖς καλοὶ γείτονες ἰδιοὶ σας.

Σὰς χαιρετῶ λοιπὸν σὺν νὰ εἶσθε ἀδελφοί μου καὶ κατὰ περισσότερο, διότι οἱ πνευματικοὶ δεσμοὶ ποὺ μᾶς ἐνώνουν ἀπὸ τοὺς ἁγίους Κύριλλον καὶ Μεθόδιον, τὸν Πατριάρχην Φώτιον, καὶ τὸν ἅγιον Σάββαν τὸν πρῶτον ἀρχιεπίσκοπον τῶν Σέρβων, εἶναι πολὺ ἰσχυροί.

Καὶ σεῖς καὶ ἡμεῖς τρέφομεν πολὺν μέγαν σεβασμόν, πρὸς τοὺς ἀναδόχους, τοὺς κομπάρους μας. Καὶ σεῖς οἱ Ἕλληνες εἶσθε οἱ ἀνάδοχοί μας. Ἐγὼ Σὰς χαιρετῶ τὴν στιγμήν αὐτὴν ὡς ἀναδόχους μας, διότι ἡ συγγένεια αὐτὴ εἶναι πιὸ δυνατὴ ἀπὸ τὴν ἐξ αἵματος συγγένειαν.

Ἐνθυμοῦμαι, ὅταν ἤμουν μικρός, ἐπερνοῦσα μέσα ἀπὸ ἓνα δρόμο. Σὲ ἓνα σημεῖο ἐβγήκε μία γυναίκα, ποὺ καὶ ἐγὼ δὲν ἤξερα τί τὴν ἔχω. Ἦταν περίπου ἑξήντα ἐτῶν. Καὶ μοῦ εἶπε: Κομπάρε, μὴ στιγμή! Καὶ ἤρξατο καὶ ἐφίλοῦσε τὸ χέρι μου.

Ὅταν ἐπῆγα εἰς τὸ σπίτι τὸ εἶπα εἰς τὴν γιὰγιά μου. Καὶ αὐτὴ μοῦ ἐξήγησε: Τοὺς ἐπαντρέψαμε καὶ ἐβαπτίσαμε τὰ παιδιὰ τους. Εἴμαστε κομπάρου.

Μιὰ ἄλλη κυρία, ὅταν μὲ εἶδε μὲ ἐφίλησε. Ἐγὼ δὲν ἤξερα ὅτι εἴμεθα συγγενεῖς καὶ ἀπόρησα. Τότε

ἐκείνη μοῦ εἶπε: Καὶ μὲ ἄμμο νὰ πλύνωμεν τὸ πρόσωπόν μας, εἶναι ἀδύνατον νὰ ξεπλύνωμεν τὴν συγγενειάν μας.

Τὰ κατάλαβα ὅταν ἐμεγάλωσα. Εἰς τὰ ἐθνικά μας τραγούδια ὑπάρχει ἡ φράσις: «Ὅταν θὰ μεγαλώσῃς καὶ θὰ ἀρχίσῃς πιά νὰ σκέπτεσαι, τότε αὐτὸ ποὺ τώρα ζητεῖς νὰ τὸ μάθῃς, θὰ τὸ ἀντιληφθῆς μόνος σου.

Ἐμεῖς οἱ Σέρβοι, ὅσο πιὸ πολὺ σκεπτόμεθα, τόσο οὐ πιὸ πολὺ σέσει ἐρχόμεθα μὲ σὰς τοὺς Ἕλληνας, καὶ καταλαβαίνομεν πόσο μεγάλη εἶναι ἡ συγγενειὰ μας, ἡ κομπαριά μας. Ἐμεῖς πρέπει νὰ σὰς φιλάμε τὸ χέρι, ὅπως ἐκείνη ἡ γυναίκα ἠσπάζετο τὸ δικό μου. Δὲν μποροῦμε νὰ ξεχρεωθοῦμε μὲ κανένα τρόπον, δι' αὐτὸ ποὺ ἐπήραμε ἀπὸ σὰς. Καὶ ὅσον καὶ νὰ πλενώμεθα, τὴν συγγένειαν αὐτὴν δὲν δυνάμεθα νὰ τὴν σήσωμε.

Δέομαι τοῦ Κυρίου νὰ συγκρατήσῃ καὶ σὰς καὶ μᾶς εἰς τὴν ὀρθὴν ὁδόν. Νὰ ἔχωμεν ἐπίγνωσιν τῶν ἐνεργειῶν καὶ εἰς τὸ καλὸ καὶ εἰς τὸ κακὸ, νὰ μὴ λημονοῦμε ὅτι εἴμαστε κομπάρου.

Νὰ βαδίζωμε χέρι μὲ χέρι μαζί. Νὰ ἰδοῦν καὶ οἱ ἄλλοι τί ἀξίζει ἡ φιλία καὶ ἡ πνευματικὴ συγγένεια. Πρῶτ' ἀπ' ὅλα γιὰ νὰ μᾶς σέβωνται. Καὶ ἔπειτα γιὰ νὰ μᾶς φοβοῦνται. Ἄν ἰδοῦν ὅτι εἴμαστε ἐνωμένοι, πάντα μαζί, ὅτι εἴμαστε πρόθυμοι νὰ θυσιάσωμε ὁ ἓνας γιὰ τὸν ἄλλον, καὶ θὰ μᾶς σέβωνται περισσότερο ἀλλὰ καὶ θὰ μᾶς φοβοῦνται περισσότερο.

Ἐμεῖς προτιμοῦμε νὰ μᾶς σέβωνται. Καλύτερα νὰ μᾶς σέβωνται, παρὰ νὰ μᾶς φοβοῦνται.

Ἐὔχομαι δὲ νὰ βλέπωμαστε ὅσον τὸ δυνατὸν πιὸ συχνά. Καὶ ἐδῶ εἰς τὴν Γιουγκοσλαβίαν, καὶ —ὅταν μᾶς καλέσετε,— στὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος ἀπαντήσας εἶπε:

Ἀγιώτατε, σεβάσμιε ἡμῖν Πατριάρχα τῶν Σέρβων κ. Γερμανέ,

Σεβασμιώτατε Ἄγιο Ζίτσης, πολυφίλητε ἀδελφὲ κ.

Βασίλειε,

Ἐξοχώτατοι,

Ἀξιότιμε κ. Δήμαρχε,

Ἀγαπητοὶ συνδαιτυμόνες,

Ἐχει πολὺ μεγάλην σημασίαν ὁ σύνδεσμος τῆς καλῆς γειννιάσεως μεταξὺ τῶν λαῶν. Ὁ σεβ. ἐπίσκοπος Ζίτσης περιέγραψε πολὺ εὖστοχα τὴν μεγάλην σημασίαν τῶν δεσμῶν αὐτῶν διὰ τοὺς φίλους καὶ γείτονας λαοὺς μας, Σέρβους καὶ Ἕλληνας. Τὰ εἶπε δὲ ὅσον ὠραία, ὥστε δὲν θὰ ἤμποροῦσε κανεὶς νὰ προσθέσῃ κατὰ εἰς αὐτά.

Ἀδελφός ἐπ' ἀδελφοῦ δοητούμενος ὡς πόλις ὀχυρά καὶ ὑψηλή. Καὶ ἰσχύει ὥσπερ βασιλεῖον τεθελιωμένον. Καὶ ἐδῶ ἐγκτεται ἡ ἀπέραντος ἀξία τῆς ἀνευ ὄρων καὶ ὄριων ἀγάπης ποὺ χαρακτηρίζει τοὺς Λαούς μας καὶ τὰς Ἐκκλησίας μας. Εἶναι δὲ δι' ἡμᾶς πολὺ συγκινητικὸν τὸ δι' ἀκούομεν νὰ γίνεται μίαν ἴσων θαθεῖα ὁμολογία εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς προγόνους μας, δι' ὅτι ὁ Κύριος τοὺς ἠξίωσε νὰ προσφέρουν εἰς τοὺς γείτονας φίλους λαούς των. Ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ δὲ νὰ παρατηρήσω, ὅτι ἡ ὁμολογία αὐτὴ δὲν εἶναι καθόλου εὐκόλος. Διὰ νὰ προβῆ κανεὶς εἰς μίαν τοιαύτην ὁμολογίαν πρέπει νὰ εἶναι καθαρὸς τῇ καρδίᾳ, γενναῖος εἰς τὸ φρόνημα, καὶ νὰ ἀγαπᾷ θαθεῖα καὶ πολὺ οὐσιαστικά. Αἱ ὑπερφρεῖς αὐταὶ ἀρεταὶ συναντῶνται πλουσιώτατα εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀδελφῶν μας Σέρβων, ἀπὸ τοῦ ἀγιωτάτου Πατριάρχου καὶ τῶν σεβ. ἀρχιερέων μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου πολίτου Σέρβου. Καὶ διὰ τοῦτο θὰ μᾶς ἦτο ἐπιτελῶς ἀδύνατον νὰ αἰσθανθῶμεν εἰς τὴν χώραν Σας ὡς ἐξοὶ καὶ πάροικοι.

Αἰσθάνομαι πολὺ μεγάλην συγκίνησιν, διότι διὰ δευτέραν ἤδη φορὰν διέρχομαι ἀπὸ τὴν πόλιν Σας. Πρὸ εἴκοσιν ἀκριβῶς ἐτῶν εἶχον ἐπισκεφθῆ τὴν Ζίτσαν ὡς μητροπολίτης Ἀρτης, ὡς μέλος τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἀοιδίμου ἀρχιεπισκόπου κροῦ Δωροθέου. Ἐπίσκοπος Ζίτσης ἦτο τότε ὁ νῦν ἀγιώτατος Πατριάρχης κ. Γερμανός. Καὶ ἰδοὺ ὁ Κύριος ἠδύθη νὰ ξανασυναντηθῶμεν ἀμφότεροι ὡς προκαθήμενοι τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν μας. Ἡ χαρὰ μας ὅμως γίνεται ἀκόμη πῦρ μεγάλη ἀπὸ τὸ δι' εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐπισκοπὴν Ζίτσης εὐρίσκομεν πλέον ἐπίσκοπον, τὸν ἄξιον διάδοχον τοῦ ἀγιωτάτου Πατριάρχου σεβ. ἐπίσκοπον κ. Βασιλεῖον, ποὺ εἶναι ἴσων πολὺ πλησίον μας, ὥστε δυσκόλως θὰ ἠδύνατο κανεὶς νὰ εἰπῆ μὲ θεβαιότητα ἂν εἶναι περισσότερον Ἑλληὴ ἢ Σέρβος.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα θεωροῦν τὸ ζήτημα τοῦ γείτονος ἴσων σοβαρόν, ὡς ἐπάρχει μία παροιμία ποὺ λέγει: Ὁ Θεὸς δὲ γείτονας. Ἐμεῖς, δόξα τῷ Θεῷ, εἰς τὸ πρόσωπον τῶν Σέρβων εὐρήκαμεν ὄχι ἀπλῶς τοὺς καλοὺς γείτονας, ἀλλὰ τοὺς γνησίους καὶ πλήρεις ἀγάπης ἀδελφούς μας. Ναί, εἴμεθα ἀδελφοί. Καὶ δὴ, εἴμεθα ἀδελφοὶ ὁμόφυχοι καὶ ὁμόφρονες κατὰ πάντα.

Τέλος δι' ἡμᾶς εἶναι πολὺ μεγάλη ἀφορμὴ χαρᾶς καὶ εὐτυχίας ἢ διαπίστωσης τῆς ἐκ μέρους τῆς πολιτείας τῆς Γιουγκοσλαβίας ἀγάπης καὶ συμπαροσάσεως πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ποὺ μὲ αὐτὸ ἀποδεικνύει δι' ἡ συνεργασία αὐτὴ εἶναι μίαν ἀνάγκη.

Στήκετε λοιπὸν καὶ κρατεῖτε, ἂ ἐδιδάχητε.

Μὲ αὐτὰς τὰς σκέψεις ὑπῶ τὸ ποιήριον καὶ προπίνων εὐχομαι ὑπὲρ τῆς Α.Α. τοῦ Πατριάρχου, τοῦ σεβ. ἐπίσκοπου Ζίτσης, τῶν σεβ. ἀρχιερέων, τοῦ ἐξοχωτάτου πρόεδρός μας, τοῦ ἐξοχωτάτου κ. Προέδρου, τοῦ ἐξοχωτάτου κ. Δημάρχου, τῶν ἱερέων καὶ ὄλων ὁμῶν φίλων οὐσιαστικῶν.

Εὐχομαι εἰς ὄλους, εἰς ὀλόκληρον τὸν φίλον Λαὸν τῆς Γιουγκοσλαβίας, κάθε προκοπὴν.

5. Εἰς Νίσσαν

Μετὰ τὸ ἐπίσημον Γεῦμα εἰς τὸ Κράλιεβο ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος μετέβη εἰς Νίσσαν. Ἐκεῖ ὁ σεβ. Ἐπίσκοπος κ. Εἰρηναῖος ἔκαμε δοξολογίαν εἰς τὸν καθεδρικὸν Ναὸν του, ὅπου καὶ — παρ' ὅτι ἡ τέλεσις τῆς ἐβράδυνε περίπου ἕνα δῶρον ἀπὸ τῆς ἐξαγγελίας τῆς — ἀνέμενον τὸν Μακαριώτατον πολλὰ πλήθη εὐσεβῶν Σέρβων, διὰ νὰ τὸν χαιρετίσουν καὶ λάβουν τὴν εὐλογίαν του.

Εἰς τὸν Ναὸν μεταξὺ τοῦ ἐπίσκοπου καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἀνηλλάγησαν προσφωνήσεις. Εἰς τὴν ἀπάντησίν του ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἐτόνισεν ὅτι ἡ Νίσσα εἶναι ἡ πατρίς τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, τοῦ πρώτου πολιτικοῦ ἄρχοντος ποὺ κατάλαβε σωστὰ τὴν δύναμιν τῆς Ἐκκλησίας.

Εἰς τὸ γεῦμα ποὺ ἐπηκολούθησεν ὁ σεβ. Ἐπίσκοπος κ. Εἰρηναῖος, ἀφοῦ ἐτόνισεν ὅτι ἡ ἐπίσκεψις τοῦ ἀρχιεπισκόπου θὰ μείνη «γεγονὸς ἀληθινότητος», ἐπρόσθεσε: «Ἰδιαιτέρως χαίρω, διότι ἐναυθὰ ἐκτός ἀπὸ ἀνωτάτους ἐκκλησιαστικῶν λειτουργῶν βλέπω καὶ τὸν ἐκπροσώπου τῶν κρατικῶν μας ἀρχῶν, τὸν ἀντιδήμαρχον κ. Μίρτσα καὶ τὸν πρόεδρον τοῦ Συμβουλίου ἐπὶ τῶν Ὀρθοκευμάτων κ. Σονόλοβιτς. Α ὁ τ ὁ ἔχει πολὺ μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν Ἐπισκοπήν μας, ἀφοῦ ζῶμεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν καὶ ἐργαζόμεθα διὰ τὸ καλὸν τοῦ ἰδίου λαοῦ... Ἐλπίζω δέ, ὅτι ὅλα τὰ προβλήματα, ποὺ μᾶς ἀπασχολοῦν θὰ τὰ λύσωμεν καλά, ἀφοῦ ἔχω τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ κ. Σονόλοβιτς, ποὺ γνωρίζει πολὺ καλά ὅλα τὰ προβλήματα καὶ μοῦ ἔδωκε τὴν στερεὰν ἐπίδρα ὅτι ὅλα θὰ «ἐπιλυθοῦν συντόμως καὶ ἀμφοτέρωθεν καλά. Νὰ δώσῃ ὁ Θεὸς νὰ γίνῃ».

Ἀπαντῶν ὁ Μακαριώτατος ἠδὲχαρίστησε τὸν ἐπίσκοπον καὶ ἐτόνισεν: «Ἡμεῖς οἱ ἐξ Ἑλλάδος ἐπισκέπται σας θὰ εἴμεθα πολὺ εὐτυχεῖς, ἂν πληροφορηθῶμεν ὅτι ἡ συνεργασία σας ἴσων ἐδῶ ὅσον καὶ εἰς ὀλόκληρον τὴν Σερβίαν καὶ γενικώτερον τὴν Γιουγκοσλαβίαν εἶναι ὄντως καλὴ, εὐκρινὴς, γνησία, ἀρίστη».

Ἡ διέλευσις ἐκ Νίσσης ὑπῆρξε δι' ὄλους ἀφορμὴ θαθείας συγκινήσεως, ποὺ ἐπήγαγεν ἀπὸ δύο γεγονότα:

1. ὅτι ἀπὸ ἐκεῖ κατήγετο ὁ πρῶτος βασιλεὺς Χριστιανῶν καὶ οὐσιαστικῶς νέος γενάρχης τοῦ Γένους μας ἅγιος Κωνσταντίνος, ἀφοῦ χωρὶς αὐτὸν ἴσων σήμερον νὰ μὴ ὑπῆρχε, καὶ

2. ὅτι κατὰ τὸ 1821 ὁ Ἑλληὴν τότε ἐπίσκοπος Νίσσης Μελέτιος ἐσφάγη ἀπὸ τοὺς Τούρκους, διὰ νὰ μὴ ἀφήσῃ εἰς τὴν διάθεσίν τους τὸν ἀνεύθυνον σερβικὸν λαόν, ἀναδειχθεὶς ἔτσι καλῶς ποιμὴν τιθεὶς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν προβάτων, ἔστω καί... ἀλλοθενῶν (σχήμα δξύμωρον). Τὸ γεγονὸς αὐτὸ μᾶς ἐγέ-

μισεν ύπερηφάνειαν και μάς έδωκε τó μέτρον, πώς πρέπει νά αγαπώμεν τούς αδελφούς μας όρθοδόξους Σέρβους.

6. ΔΕΞΙΩΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

Τήν Τρίτην, 25 Οκτωβρίου, τó έσπέρας περί ώραν 6:00 εις τó Πατριαρχείον έγινε μεγάλη δεξίωσις πρós τιμήν του Μακ. Αρχιεπισκόπου. Είς αυτήν προσεκληθήσαν πλείστοι όσοι έπίσημοι, καθηγηταί, αρχιτέκτονες, ιατροί, και άλλα έπίλεκτα μέλη τής Σερβικής κοινωνίας του Βελιγραδίου. Παρέστησαν και οι έπί των Θρησκευμάτων ύπουργοί τής Όμοσπονδίας και τής Σερβίας κ.κ. Βουκάσοδιτς και Πέτκοβιτς με τούς συνεργάτας τους. Ώσαύτως παρίστατο ó πρόεδρος του Συνδέσμου κληρικών τής Σερβίας αιδεσιμολ. Πρωτοπρεσβύτερος π. Β. Πέτροβιτς.

Μετά τήν δεξίωσιν έγένετο ειδική σύσκεψις των δύο Προκαθημένων, εις ήν μετέσχον και οι άλλοι αρχιερείς. Είς αυτήν έξητάσθησαν τά απασχολούντα τάς δύο Έκκλησίας και τήν Όρθοδοξίαν θέματα, ώς τó θέμα τής Όρθοδόξου Διασποράς, τής Μεγάλης Συνόδου, του Οικουμενισμού κ.ά.

Β' ΑΙ ΚΡΑΤΙΚΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Πλουσιωτάτη ήτο ή συμμετοχή των πολιτικών άρχων τής Γιουγκοσλαβίας εις τó πρόγραμμα τής επισκέψεως του Μακ. Αρχιεπισκόπου εις τήν Σερβικήν Όρθόδοξον Έκκλησίαν.

Θά ήδύναντο νά συνοψισθούν εις τά εξής:

1. Συμμετοχή εις ύποδοχήν.

Είς αυτήν παρέστησαν δύο ύπουργοί: οι έξοχότατοι κ.κ. Μίλαν Βουκάσοδιτς και Βίτομυρ Πέτκοβιτς μετά πολλών συνεργατών τους. Οι αυτοί ύπουργοί παρέστησαν και κατά τήν αναχώρησιν.

2. Έπικοινωνία προσωπική.

α. Τήν 20 Οκτωβρίου, ήμέραν Πέμπτην, και περί ώραν 11:00 π.μ., τον Μακ. Αρχιεπίσκοπον έδέχθη εις τó Γραφείον του ó Α' Αντιπρόεδρος του Γιουγκοσλαδικού κράτους έξοχότατος κ. Δόβροσλαβ Τσουλάφιτς. Ό κ. Αντιπρόεδρος άπηύθυνε θερμήν προσφώνησιν πρós τον Μακ. Αρχιεπίσκοπον αναφερθείς εις τήν θέσιν των διαφόρων θρησκευμάτων και ιδία τής Όρθοδόξου Έκκλησίας έν Γιουγκοσλαβία και τήν κατάστασιν των έλληνογιουγκοσλαδικών σχέσεων. Και παρέκάλεσε τον Μακ. νά μεταφέρη τούς χαιρετισμούς του εις τήν Κυβέρνησιν τής χώρας και τούς συνεργάτας του. Είς τήν παρά τή Α' Αντιπρόεδρην έπίσκεψιν του Μακαριωτάτου παρίσταντο ó αγιώτατος Πατριάρχης των Σέρβων κ. Γερμανός και ó έξοχότατος ύπουργός κ. Μιλ. Βουκάσοδιτς, έν δέ των Έλλήνων μόνον οι

σεβ. Μητροπολίται Κίτρους κ. Βαρνάβας και Ταλαντίου κ. Άμβρόσιος.

β. Τήν 26ην Οκτωβρίου, περί ώραν 9:30 π.μ. τον Μακ. Αρχιεπίσκοπον έδέχθη ó Πρωθυπουργός τής Σερβικής Όμοσπόνδου Δημοκρατίας έξοχ. κ. Δούσαν Τσεκρέμιτς, και παρέμεινε συζητών μετ' αυτού έπί πολύ έπί διαφόρων εκκλησιαστικοπολιτικών θεμάτων.

γ. Με τον Μακ. Αρχιεπίσκοπον συνητήθη εις τó Αεροδρόμιον ó έξοχότατος Α' Αντιπρόεδρος και Ύπουργός Έξωτερικών του Γιουγκοσλαδικού κράτους κ. Μίλος Μίνιτς. Ούτος άντιληφθείς τήν έν τώ αεροδρομίω παρουσίαν του Μακαριωτάτου, έγκαταλείψας τον ύψηλόν ξένον, που προέτεμπε, έσπευσεν νά τον χαιρετίση και παρέμεινεν συνομιλών μετ' αυτού περίπου έν δεκάλεπτον παρά τάς άδόφρονας διαμαρτυρίας του Αρχιεπισκόπου.

3. Έπίσημον Γεύμα Α'.

Τήν Πέμπτην, 20 Οκτωβρίου, περί ώραν 13:30 ó έξοχότατος κ. Μίλαγ Βουκάσοβιτς, Ύπουργός - Πρόεδρος του έπί των Θρησκευμάτων Συμβουλίου τής Όμοσπονδιακής Κυβερνήσεως παρέθηκε γεύμα εις τήν βίλλαν του Συμβουλίου των Θρησκευμάτων, έπί τής λεωφόρου Οκτωβριανής Έπαναστάσεως 75, εις τó όποίον παρεκάθησαν ó Έλλην Πρόσβυς κ. Ηρακλείδης Δημήτριος μετά πολλών έν των μελών τής ύπ' αυτόν Πρεσβείας, ό κ. Βίτομυρ Πέτκοβιτς και, φυσικά, ό Μακ. Πατριάρχης με τήν ύπ' αυτόν Έραν Σύνοδον και ό Μακ. Αρχιεπίσκοπος με τήν ακολουθίαν του.

Κατά τó γεύμα αυτό ό κ. Βουκάσοδιτς προσφωνών τον Αρχιεπίσκοπον άνεφέρθη εις τήν σημασίαν τής επισκέψεως του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου διά τήν άνάπτυσιν των έλληνογιουγκοσλαδικών σχέσεων, και τήν θέσιν τής Έκκλησίας εις τήν κοινωνίαν του Γιουγκοσλαδικού Κράτους και εξέφρασε τήν ευχήν τής Κυβερνήσεώς του, νά πληθύνωνται αι άνάλογοι επικοινωνίαι των λαών διά των Έκκλησιών τους.

Άπαντών ό Μακαριωτάτος ειπε:

Έξοχότατε κύριε Ύπουργέ,

Είμαι αγαθή ή σύμπαισις τής έδω άφίξεώς μας, με τήν επέτειον τής άπελευθερώσεως του Βελιγραδίου από τήν Γερμανικήν κατοχήν. Συμμετέχομεν έτσι εις μίαν άκόμη χαράν του φίλου και αγαπητού μας Λαού τής Γιουγκοσλαβίας.

Κάθε επέτειον και πανηγυρισμόν έλευθερίας ήμείς, σαν Χριστιανοί, τον θεωρούμεν ιδιόν μας και συμμετέχομεν εις αυτόν όλούψυχως. Χριστός σημαίνει έλευθερία. Και ό Χριστιανισμός είναι θρησκεία τής έλευθερίας.

Τὴν ιδέαν τῆς ἐλευθερίας ὁ Χριστὸς τὴν ἐξηγή-
 γένισε. Τὴν ἐπλούτισε. Τὴν συνεδύασε μὲ τὴν ἀγά-
 πην καὶ ἔτοι τὴν ἐξανθρώπισε. Τὴν ἔκαμε δημοκρα-
 τικὴν. Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος καὶ Ἑλ-
 λην, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος. Τὰ πάντα καὶ ἐν
 πᾶσι Χριστοῦ. Ὅλοι εἶναι ἴσοι. Δὲν ὑπάρχει καὶ δὲν
 γίνεται καμία διάκρισις. Καὶ ἡ ἐπιδιώξις τῆς ἐξα-
 φανίσεως τῶν διακρίσεων διὰ τῆς δικαίας κατὰ τὰς
 ἀνάγκας κατανομῆς τῶν ἀγαθῶν, ὑπῆρξεν ὁ ὄραμα-
 τισμὸς τῶν ἀγίων ἀποστόλων, πὺ ἐφῆρμοσαν μὲ τὸν
 ὑπεροχώτερον καὶ εὐγενέστερον τρόπον τὴν τελείως
 πνευματικὴν καὶ ἀνθρωπιστικὴν τὴν δίδη καθὲς καθ'
 ὅ,τι ἐδοξεῖται, καὶ φιλοτιμεῖται, ἐλεύθερα καὶ ἀβία-
 στα, καὶ τὴν λαμβάνη ἕκαστος κατὰ τὰς χρείας του,
 ὅπως μᾶς πληροφοροῦν αἱ Πράξεις τῶν ἀγίων ἀπο-
 στόλων.

Θὰ μοῦ ἐπιτραπῆ ἐντεῦθεν τὴν παρατηρήσω, ὅτι
 κακῶς ὑπάρχει σύγκρουσις μεταξὺ Χριστιανισμοῦ
 καὶ μιᾶς Πολιτείας, πὺ ἐπιζητεῖ τὴν ἐπιβάλην καθε-
 στῶς εὐημερίας ὄλων τῶν ἀνθρώπων. Ποῦ ἡ ἀντι-
 θεσις; Μόνον εἰς τὸ ὅτι κατὰ τὸν Χριστὸν ἡ διάθε-
 σις τῶν ἀγαθῶν πρόβει τὴν ἀναγκάζει εἰς τὴν ἐξ ἀγά-
 πης κατανοήσιν τῶν ἀναγκῶν τῶν ἄλλων καὶ τὴν οἰ-
 κειοθελῆ ὑπὲρ αὐτῶν διάθεσιν. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς
 χριστιανικῆς ἀγάπης εἶναι πάντοτε ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ
 ἀγάπη.

Ἐλπίζομεν, ὅτι ἡ ἐδῶ ἔλευσις μας θὰ ἔχη ἀγα-
 θὰ ἀποτελέσματα. Ὅτι θὰ σοφρίξῃ τὰς σχέσεις μας
 μὲ τὴν ἀδελφὴν Ἐκκλησίαν τῆς Σερβίας. Καὶ ὅτι θὰ
 καλλιεργήσῃ περισσότερο τὸν βαθὺν σύνδεσμον ἀγά-
 πης καὶ τὴν κοινὴν προσπάθειαν πρὸς ἀντιμετώπι-
 σιν τῶν κοινῶν προβλημάτων τῶν Λαῶν μας.

Ὅπως εἶπα δὲ καὶ εἰς τὴν Α.Ε. τὸν Α' Ἀντι-
 πρόεδρον, ἐπειδὴ ὁ αὐτὸς Λαὸς ἀποτελεῖ τοὺς πολί-
 τας τῶν Κρατῶν μας καὶ τὸ Πλήρωμα τῶν Ἐκκλη-
 σιῶν μας, αἱ ἐπικοινωνίαι μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλη-
 σιῶν ἔχον πολὺ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα πρὸς τὴν κα-
 τεύθυνσιν τῆς ἐπιδιώξεως τῶν ἀρχηγῶν τῶν Κρα-
 τῶν μας πρὸς μιᾶς μεγαλυτέρας καὶ σταθερωτέρας
 ἀγάπης καὶ συνεργασίας.

Δὲν εἶμαι πρόσωπον πολιτικὸν καὶ δὲν ἐπιθυμῶ
 τὴν εἰσελθῶ εἰς θέματα ἔξω τῆς ἀποστολῆς μου.

Διὸ καὶ περαινῶν ἐγείρω τὸ ποιήριον καὶ προσι-
 νῶν εὐχομαι τὴν χαρὶξῃ ὁ Κύριος κάθε πρόοδον καὶ
 εὐημερίαν εἰς τὸν ἀδελφὸν Λαὸν τῆς Γιουγκοσλα-
 βίας, τὴν ἐπισχῆ καὶ φωτίξῃ τὴν Α.Ε. τὸν Πρόε-
 δρον Τίτο καὶ τοὺς συνεργάτας του, καὶ ἰδιαίτερος
 τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα, κύριε Βουκάσοβιτς, ὥστε
 τὴν τεχνουργῆτε τὸ καλὸν ἐκεῖνων πὺ ἀπὸ τὴν ὀκο-
 πιάν Σας καλεῖσθε τὴν βοηθῆτε, ὡς ὁ ἀρμόδιος Ὑ-
 πουργός, καὶ τέλος εὐχομαι ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας ὄλων
 Ὑμῶν καὶ ὄλων τῶν μελῶν τοῦ φίλου καὶ ἀγαπητοῦ
 λαοῦ τῆς Γιουγκοσλαβίας.

4. Ἐπίσημον Γεῦμα Β'.

Τὴν ἐπομένην, Παρασκευὴν 21 Ὀκτωβρίου, περὶ
 ὥραν 13:00 παρέθεσαν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον «Μετροπόλ»
 γεῦμα πρὸς τιμὴν τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου ὁ ἐξοχώ-
 τος κ. Βίτομιρ Πέτκοβιτς, Πρόεδρος
 τοῦ ἐπὶ τῶν Θρησκευμάτων Συμβουλίου τῆς Σερβίας,
 εἰς τὸ ὅποιον παρεκάθησαν τὰ αὐτὰ ὡς καὶ κατὰ τὴν
 προτεραιὰν πρόσωπα.

Κατ' αὐτὴν ὁ κ. Βίτομιρ Πέτκοβιτς εἶπε:

Μακαριώτατε, Πανιερώτατοι κύριοι Μητροπολίται,
 Ἀγαπητοὶ φιλοξενούμενοι, κύριε Πρόεδρε, Ἀγιώ-
 τατε, κύριοι Ἀρχιερεῖς καὶ λοιποὶ κύριοι καὶ σύν-
 τροφοι,

Ἐπιτρέψατέ μοι τὴν ἐκφράσω τὴν χαρὰν μου, διό-
 τι μοῦ ἀνετέθη τὸ εὐχάριστον καθήκον, τὴν καλωσορί-
 σω ἐξ ὀνόματος τῆς ἐπὶ τῶν σχέσεων μετὰ τῶν θρη-
 σκευτικῶν κοινοτήτων κυβερνητικῆς ἐπιτροπῆς τῆς
 Σερβίας καὶ χαιρετίσω τὴν ἀντιπροσωπεῖαν τῆς Ὀρ-
 θόδοξον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, πὺ μὲ ἐπικεφαλῆς
 τὸν σεπτὸν αὐτῆς Ἀρχιεπίσκοπον, κύριον Σεραφεῖμ,
 ἀπὸ χθὲς εὐρίσκειται εἰς ἐπίσημον ἐπίσκεψιν εἰς τὴν
 Σερβικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τὸν σεβαστὸν
 Πατριάρχην αὐτῆς, κύριον Γερμανόν, πρὸς τὸν ὁ-
 ποῖον καὶ ἐκφράζω τὰς εὐχαριστίας, διότι εἰς τὸ πρό-
 γραμμα τῆς παραμονῆς τῶν φιλοξενουμένων αὐτοῦ
 προσέβλεψε καὶ τὴν σημερινὴν μας συνάντησιν.

(Ἀκολουθεῖ βραχεῖα τις ἱστορικὴ ἀνασκόπησις τῶν
 ἀγῶνων καὶ τῶν ἐπιτευγμάτων τοῦ Σερβικοῦ λαοῦ καὶ
 τῶν ἄλλων λαῶν τῆς Γιουγκοσλαβικῆς Ὀμοσπονδίας.
 μεθ' ἧν ὁ κ. Βιτ. Πέτκοβιτς συνεχίζων εἶπε) :

Μακαριώτατε, κύριοι καὶ σύντροφοι,

Θέλω τὴν ἐπαναλάβω, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, αὐτὸ
 πὺ ἐλέγθη καὶ χθὲς ἢ μᾶλλον πολὺ παλαιότερα, ὅτι
 μεταξὺ τῆς σοσιαλιστικῆς ἀντιδοικητικῆς Γιουγκοσλα-
 βίας καὶ τῆς Δημοκρατίας τῆς Ἑλλάδος ὑφίσταται
 παραδοσιακὴ φίλια. Αὐτὴ βασίζεται εἰς τοὺς κοινούς
 ἀγῶνας ἐναντίον τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, διὰ τὴν ζήσιν
 οἱ λαοὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Γιουγκοσλαβίας ἐλευ-
 θεροὶ καὶ ἀνεξάρτητοι.

Ἡ νησις Βίδο, πρὸς τὴν Κέρκυραν, ἔπειτα τὸ
 Σερβικόν, στρατιωτικὸν κοιμητήριον, εἰς τὸ Ζεϊτιν-
 λικ τῆς Θεσσαλονίκης, ὅπου ἀναπαύονται οἱ πεσόν-
 τες κατὰ τὸν Α' Παγκόσμιον πόλεμον, ὡς καὶ τὰ
 μνήματα τῆς ἐποχῆς τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου,
 ὡς ἐπίσης καὶ τὰ μνήματα τῶν Ὑμετέρων στρατιω-
 τῶν, ἐνταφιασθέντων εἰς τὸ Πιρότι καὶ οἱ ἄλλοι τὰ

φοι τῶν γνωστῶν καὶ ἀγνωστῶν ἡρώων, ὁμιλοῦν περὶ τῶν γενομένων πολέμων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐθριάμβευσεν ὁ κοινὸς ἀγὼν.

Ἡ σοσιαλιστικὴ Γιουγκοσλαβία καὶ ἐν αὐτῇ ἰδιαιτέρως ἡ Δημοκρατία τῆς Σερβίας ἐκτιμᾷ βαθύτατα τοὺς μόχθους τῆς ἐλληνικῆς Ἐπικρατείας καὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, διὰ τὴν συντήρησιν τῶν μνημείων τούτων τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος.

Ἡμεῖς διαφυλάττομεν τὰ μνημεῖα ταῦτα, διότι μᾶς ὑποχρεώνει εἰς αὐτὸ ὁ πρὸς τὰ πεσόντα θύματα σεβασμὸς. Ἀφ' ἐτέρου δέ, αἱ ζωαὶ τῶν κατὰ τοὺς Α' καὶ Β' παγκοσμίους πολέμους πεσόντων ἀγωνιστῶν εἶναι ἐκτιμώμεναι εἰς γέφυραν φιλίας μεταξὺ τῶν λαῶν τῶν γειτονικῶν χωρῶν ἡμῶν. Ἐκτὸς τούτου, τὰ θύματα ταῦτα προειδοποιοῦν τὴν ἀνθρωπότητα, νὰ φυλάττῃ τὴν εἰρήνην μεταξὺ τῶν λαῶν καὶ τῶν κρατῶν ἐν τῷ κόσμῳ. Θὰ ἡδύνατο ἄρα γε οἰοσθῆσαι ἄνθρωπος νὰ ἔχη ἄλλας τινας σκέψεις, εὐρισκόμε-

νος ἐνώπιον τοῦ μοναδικοῦ τάφου, ὅλος εἶναι «ὁ κνανοὺς τάφος» τοῦ παρὰ τὴν Κέρκυραν πελάγους, εἰ μὴ μόνον τὴν σκέψιν νὰ μὴ ἐπαναληφθῇ πλέον ποτὲ ὁ πόλεμος; Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι ἡ μνήμη τοῦ «κνανοῦ» ἐκείνου τάφου τῶν Σέρβων διαφυλάσσεται καὶ καλλιεργεῖται ἐκ μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον προσξενεῖ τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμὸν ἡμῶν.

Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι κατὰ τὸ μέλλον θὰ πρέπει νὰ πράξωμεν περισσότερο, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν σημεῖωσιν καὶ διατήρησιν τῶν πεσόντων ἀγωνιστῶν, νιῶν τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν, ἐπίσης δὲ καὶ τῶν νιῶν τῶν ἐθνῶν καὶ ἐθνοτήτων ἡμῶν, οἱ ὁποῖοι ἔδωκαν τὴν ζωὴν των ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ κοινῷ ἀγῶνι κατὰ τοῦ κατακτητοῦ καὶ τοῦ φασισμού.

Μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιθυμίας καὶ τῆς αὐτῆς προθέσεως στρέφονται αἱ σκέψεις ἡμῶν καὶ πρὸς τὴν

Ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψιν εἰς τὸν Πρωθυπουργὸν τῆς Σερβίας. Ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ : Ὁ ἐξοχώτατος κ. Βίτομιρ Πέτκοβιτς, ὁ καθηγητῆς κ. Στ. Γκόσεβιτς, ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ. Σεραφεῖμ, ὁ ἐξοχώτατος Πρωθυπουργὸς τῆς Σερβίας κ. Τσεκρέμπιτς, ὁ Ἁγιώτατος Πατριάρχης κ. Γερμανὸς καὶ ὁ Σεβ. Ἐπίσκοπος Σλαβονίας κ. Αἰμιλιανός.

μονὴν Χιλανδαρίου, ἔργον τοῦ Στεφάνου Νεμάνια καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σάββα τοῦ Νεμανίδου, ἡ ὁποία ἐφύη καὶ ὑπάρχει μέχρι σήμερον, ὡς σύμβολον τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ καὶ τῆς φιλίας ἡμῶν. Ἐκκινου-
μεν ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἔχει τεραστίαν σημασίαν ἡ συντήρησις καὶ ἡ προστασία τῆς μεγάλης πολιτι-
στικῆς κληρονομίας τοῦ Σερβικοῦ λαοῦ, ἡ ὁποία κλη-
ρονομία, ἀποτελεῖ ταυτοχρόνως πολιτιστικὴν κληρο-
νομίαν ἀνήκουσαν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ κό-
μου.

Ὡς ἐκ πάντων τούτων ἐκτιμῶμεν δεόντως καὶ
ὑπερβαλόντως τὴν κατανόησιν καὶ τὴν ἐξυπηρέτησιν
τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Ἑλ-
ληνικοῦ Κράτους, διότι καὶ ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ Κρά-
τος τῆς Ἑλλάδος καθιστοῦν δυνατὴν εἰς τοὺς ἡμετέ-
ρους ἐπιστήμονας καὶ συντηρητὰς τὴν ἀνεμπόδιστον
ἐργασίαν, ὡς πρὸς τὴν μελέτην καὶ προστασίαν τοῦ
ἐξαιρετικῶς πλουσίου τούτου θησαυροφυλακίου τῆς
μονῆς Χιλανδαρίου, ἀπὸ κοινοῦ πάντοτε μετὰ τῶν
ἐπιστημόνων καὶ τῶν εἰδημόνων τῆς φίλης Ἑλλά-
δος. Ἄς εὐχηθῶμεν καὶ ἐκ τῆς θέσεως ταύτης εἰς
πάντας αὐτοὺς, ὡς καὶ εἰς τὴν ἀδελφότητα τῆς μο-
νῆς Χιλανδαρίου, πολλὰς ἐπιτυχίας ἐν τῇ περαιτέρω
ἐργασίᾳ.

.....

(Κατόπιν ἀνεφέρθη διὰ βραχέων εἰς τὰς ἀρχάς,
θάσει τῶν ὁποίων κανονίζονται αἱ σχέσεις μεταξύ Πο-
λιτείας καὶ Ἐκκλησίας καὶ κατέληξε) :

Ζήτω ἡ μεταξὺ τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ τῆς Ἑλ-
ληνικῆς Δημοκρατίας φιλία.

Ὁ Μακαριώτατος ἀντιφωνῶν εἶπε:

Μακαριώτατε καὶ ἀγιώτατε Πατριάρχα,

Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι,

Ἀξιότιμε κ. Πρόεδρε τοῦ Συμβουλίου ἐπὶ τῶν θρη-
σκευμάτων τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς
Σερβίας,

Ἐξοχώτατε κ. Πρόεδρε,

Ἐπιμότατοι καὶ φίλιτατοι συνδαιτυμόνες,

Ὅσον πῶς θαθεῖα μελετᾶ κανεῖς τὴν ἱστορίαν, τό-
σον περισσότερο πεῖθεται, ὅτι οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Ἑλ-
ληνες εἶναι οἱ πῶς ἀγαπημένοι γείτονες λαοί.

Ἡ μεταξὺ τῶν λαῶν μας ἀγάπη ἔχει σπάνιον θά-
θος. Καὶ θαυμαστὴν σταθερότητα. Δὲν ἀποτελεῖ τὴν
ὑποταγὴν εἰς τὰς προσκαίρους ἀπαιτήσεις τῆς ἐπι-
δώξεως καὶ ἐξυπηρέτησεως προσκαίρων σκοπιμοτή-
των. Ἐδράζεται εἰς ἓνα θάθος ἀσάλευτον. Ἐχει
λαϊκὴν βάση. Καὶ ἰσόχρονον μὲ τὴν γειννίασίν τους
ἱστορίαν.

Ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς εἰς τὸ σύνολόν του ἀγαπᾷ
τοὺς Σέρβους. Καὶ τοὺς ἀγαπᾷ τόσο, ὥστε ἀρκεῖ

να ἀκοῦση Ἑλληνὶ διὰ κάποιον ξένον ὅτι εἶναι Σέρ-
βος καὶ ἀμέσως σιαματᾷ ἀπέναντί του κάθε ὑποψία
καὶ ἐπιφύλαξις. Καὶ τὸν περιβάλλει μὲ ἀγάπην καὶ
ἐμπιστοσύνην ἀπεριόριστον.

Ἡ ἀγάπη αὐτὴ ξεύρομεν ὅτι εἶναι ἀμοιβαία.

Οἱ θρυλικοὶ ἥρωες τοῦ Σερβικοῦ Λαοῦ, ὁ Στέ-
φανος Νεμάνια καὶ ὁ ἐν ἀγίοις υἱὸς του Σάββας, οἱ
θεμελιωταὶ τοῦ μεγαλείου τῆς Σερβίας, τῆς ἐνότη-
τος τοῦ Σερβικοῦ Λαοῦ καὶ ἐμπνευσταὶ τῆς μεγα-
λειώδους πορείας του, εὐρήκαν τὴν ἑλληνοσερβικὴν
φιλίαν ζωντανὴν κληρονομίαν τῶν προκατόχων τους.
Δὲν ἀνεπαύθησαν ὅμως εἰς αὐτήν. Τὴν ἐκαλλιέργη-
σαν ἀκόμη περισσότερο. Τὴν ἐπεξέτειναν. Τὴν ἔκα-
μαν παράδοσιν ἀπαράβατον, τόσον, ὥστε νεώτεροι κον-
τόφθαλμοι ἱστορικοὶ, ὁπαδοὶ παρενδοκιμηθεισῶν ἰδεο-
λογιῶν, να κατηγορήσουν τοὺς ἡγεμόνας, μεγάλους
ζουπάνους καὶ κράληδες τῆς Σερβίας, σάν... γραικο-
φίλους.

Ἡ κατηγορία αὐτὴ εἶναι δι' αὐτοὺς ὁ μεγαλύτε-
ρος ἔπαινος. Ἡ μήπως δὲν εἶναι ἡ πῶς μεγάλη καὶ
ζωτικὴ ἀνάγκη διὰ τοὺς λαοὺς, τὸ να ζοῦν ἀδελφω-
μένοι; Ἡ μήπως ἡ τραγωδία τῶν λαῶν μας κάτω
ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, πὸς ἐδημιούργησε μνημεῖα
ὡσάν τὸ Τοιελεκούλα, δὲν ὀφείλετο εἰς τὸ ὅτι ἡ
συνεργασία τῶν λαῶν μας παρὰ τὴν μεταξὺ τους ἀ-
γάπην καὶ φιλίαν δὲν ἦτο περισσότερο στενὴ καὶ οὐ-
σιαστικὴ;

Ἐνας ἀπὸ τοὺς σοφωτέρους κληρικοὺς τῆς νεω-
τέρας Ἑλλάδος, ὁ περιώνυμος Κωνσταντῖνος Οἰκο-
νόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, πὸς διέπρεπεν ἐξ ἴσου ἐπὶ
παιδείᾳ καὶ ἀγιότητι, θαυμάτος μελετητῆς τῆς γλῶσ-
σης, τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Σλαβικῶν
λαῶν, διετύπωσε τὴν ἄποψιν ὅτι οἱ Ἑλληνες καὶ οἱ
Σλάβοι εἶναι λαοὶ ὄχι ἀπλῶς φίλοι, ἀλλὰ καὶ κατὰ
σάρκα συγγενικοὶ. Ἄτυχῶς ἡ ἐπικρατοῦσα τότε εἰς
τὴν πολιτικὴν καὶ πολιτιστικὴν ζωὴν τῶν λαῶν ἀρχὴ
τῶν ἐθνικοτήτων, πὸς μόνον τὰς διαιρέσεις ἤνῳνει,
δὲν ἐπέτρεψε να ἀξιολογηθῇ καὶ ἀξιοποιηθῇ ὁ ἐπι-
σημονικὸς κόσμος τοῦ μεγάλου κληρικοῦ. Ἄς ἐπι-
σωμεν, ὅτι ὅ,τι δὲν ἔγινε εἰς τὸ παρελθόν θὰ γίνῃ εἰς
τὸ μέλλον. Καὶ διατὶ ὄχι ἀπὸ ἐμᾶς;

Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως τοῦ ποῖο θὰ εἶναι τὸ τελικὸν
συμπέρασμα τῆς ἐρεῦνης αὐτῆς, οἱ Λαοὶ μας εἶναι
ἀδελφοί, καὶ θέλουν να μένουν ἀδελφοί. Τὸ μαρτυ-
ροῦν, ἂν ὄχι τίποτε ἄλλο, τοῦλάχιστον οἱ τάφοι τῶν
νεκρῶν Ἑλλήνων πὸς ἀναπαύονται εἰς τὸ σερβικὸν
Πιρότ, καὶ τῶν Σέρβων πὸς ζεσταίνε εἰς τὴν ἀγκα-
λιάν τῆς ἡ Ἑλληνικῆς γῆς εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ
τὴν Κόρυραν, πὸς εἶναι τὰ πῶς ἀνευδῆ μνημεῖα τῆς
αἰώνιας Ἑλληνογιουγκοσλαβικῆς φιλίας.

Καὶ οἱ Λαοὶ μας προχωροῦν πρὸς τὰ εμπρός.
Διατηροῦν, βελτιώνουν καὶ ἀναπτύσσουν τὴν πατρο-
γονικὴν τους κληρονομίαν. Καὶ τὴν θαθαίνουν. Μιὰ
ἀπόδειξις περὶ τούτου εἶναι καὶ ἡ ἐπιτοκεψὶς τῆς ἡμε-
τέρας Μειριότητος μὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς μου ἀδελφοὺς

καὶ συνεργούς. Αἱ τιμαὶ καὶ φιλοφρονήσεις τῆς σεβαστῆς Κυβερνήσεως τοῦ ἐξοχωτάτου Προέδρου Τί-
το πρὸς ἡμᾶς, ὡς ἐξεφράσθησαν καὶ οὐσιώθησαν εἰς
ἔργα καὶ χειρονομίας τοιαύτης φιλοφροσύνης ἐκ μέ-
ρους τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος, γεμίζον τὰς καρ-
δίας ὄλων μας μὲ αἰσθήματα θαυμάτης ἐγνωμοσύ-
νης, ἱκανοποιήσεως καὶ ἐλπίδων διὰ τὸ μέλλον. Καὶ
ἢ ἔναντι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας οἰαίσις τοῦ ση-
μερινοῦ Γιουγκοσλαβικοῦ Κράτους, ὅπως τὴν διεπι-
σιώσαμεν κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἐδῶ παραμονῆς μας
εἰς τὰς ἰδικίας Σας ἐνεργείας, μᾶς παρηγορεῖ καὶ
μᾶς εἰρηνεύει.

Παρακαλοῦμεν νὰ διαδιβάσῃτε εἰς τὴν σεβαστὴν
Κυβέρνησιν καὶ τὸν ἐξοχωτάτον Πρόεδρον τὰς θεο-
μᾶς ἡμῶν εὐχαριστίας δι' ὅλα, ὡς καὶ τὰς εὐχὰς μας,

—ὅπερ τοῦ ἐξοχωτάτου Προέδρου,

—ὅπερ τῆς Κυβερνήσεως,

—ὅπερ τῆς συνεχοῦς αὐξήσεως καὶ θαυμάσεως
τῆς ἑλληνογιουγκοσλαβικῆς φιλίας καὶ συνεργασίας,
εἰς τὴν ὁποίαν πρωτεύοντα ρόλον ἔπαιξε καὶ ἐξακο-
λουθεῖ νὰ παύσῃ ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία,

—καὶ ὅπερ τῆς προόδου καὶ εὐημερίας τοῦ ἀδελ-
φοῦ Ὁρθοδόξου σερβικοῦ Λαοῦ καὶ ἀνθήσεώς του
ἀπὸ τε πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς πλευρᾶς.

Σημειωτέον, ὅτι, ὅταν ὁ πάντοτε ἀνοιχτόκαρδος
καὶ καλωσυνάτος ὑπουργὸς ἀναφερόμενος εἰς τὴν ἡμι-
λίαν του εἰς τὰ θύματα τῶν πολέμων συγκινηθεὶς ἐπλη-
ρώθη δακρύων, ὁ Μακαριώτατος τοῦ εἶπε: "Ἄν ἦσαν
οἱ κυβερνήται τοῦ κόσμου ὡσὰν τὴν ἐξοχότητά σου,
δὲν θὰ εἶχε μείνει κανένα πρόβλημα ἄλυτον εἰς τὸν
κόσμον καὶ δὲν θὰ ὑπῆρχε ζήτημα μεταξὺ πιστῶν καὶ
ἄθθῶν.

5. Εἰς τὸ Πιρὸτ (Γ' Ἐπίση-
μον Γεῦμα).

Τὴν 24ην Ὀκτωβρίου ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος με-
τέβη εἰς τὸ Πιρὸτ νὰ τελέσῃ μνημόσυνον τῶν ἐκεῖ ἀπο-
θανόντων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Α' Παγκοσμίου Πο-
λέμου 358 Ἑλλήνων στρατιωτῶν τῆς Γ' Μεραρχίας,
μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ εἰς ἱερεῦς, πού εἶχαν ἀποσταλῆ
ἐκεῖ εἰς ἐνίσχυσιν τῶν Σέρβων κατὰ τῶν συμμάχων
τότε Βουλγάρων - Γερμανῶν.

Εἰς τὸ μνημόσυνον πλὴν τοῦ ἐξοχωτάτου Πρέσβεως
μας κ. Δημ. Ἡρακλείδου καὶ ἄλλων ὀφφικιούχων τῆς
Πρεσβείας παρέστησαν ὅλαι αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως Πι-
ρότ, ἀνώτεροι στρατιωτικοὶ ἀξιωματοῦχοι καὶ εἰδικὸν
στρατιωτικὸν ἄγλημα πρὸς ἀπόδοσιν τιμῶν.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν δύο Προκαθημένων τέλεσιν τοῦ
μνημοσύνου οὗτοι ἐσκόρπισαν λουλούδια εἰς τοὺς τά-
φους των. Καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐτέλεσαν τρισάχιον εἰς τὸ
νεκροταφεῖον τῶν κατὰ τὸν αὐτὸν πόλεμον πεσόντων
Σέρβων Στρατιωτῶν.

Ἀκολούθως ὁ στρατιωτικὸς ἀκόλουθος τῆς Ἑλλη-
νικῆς Πρεσβείας συνταγματάρχης κ. Μιχαὴλ Μουστό-
πουλος ἔκαμε δεξίωσιν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Πιρότ, ὅ-
που καὶ — μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν εἰς τὸ ἐργοστάσιον ὑ-
φαντουργίας — ὁ δήμαρχος τῆς πόλεως κ. Δέσιμιρ
Πέτροβιτς παρέθεσεν ἐπίσημον γεῦμα πρὸς τιμὴν τοῦ
Μακαριωτάτου.

Μετὰ τὸ γεῦμα ὁ κ. Δήμαρχος προσφωνῶν τὸν Μακ.
Ἀρχιεπίσκοπον εἶπε:

Κύριε Ἀρχιεπίσκοπε,

Κύριε Πατριάρχα,

Κύριε Πρόεδε,

Κυρίες καὶ Κύριοι,

Σύντροφοι,

Χαίρω πολὺ, διότι εἶμαι εἰς θέσιν, νὰ Σᾶς χαι-
ρείσω ἐξ ὀνόματος τοῦ Δήμου τοῦ Πιρότ καὶ νὰ Σᾶς
εὐχθῶ τὸ «καλῶς ὠρίσαστε» εἰς τὴν φιλελεύθερον
πόλιν καὶ περιοχὴν μας.

Ἐν συνεχείᾳ ἀνεφέρθη εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Πιρότ,
τὸ ὁποῖον εἶναι ἀρχαία πόλις, ἰδρυθεῖσα ἐπὶ Ρωμαίων
κατὰ τὸν 2ον π.Χ. αἰῶνα, κατοικηθεῖσα δὲ ὑπὸ τῶν
Σέρβων κατὰ τὸν 9ον μ.Χ. αἰῶνα. Μετὰ τὴν δουλείαν
πέντε αἰώνων ὑπὸ τοὺς Τούρκους ἠλευθερώθη ὀριστι-
κῶς ὑπὸ τοῦ Σερβικοῦ στρατοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1877. Ἐν
τοῖς Βαλκανικοῖς πολέμοις τῶ 1912, εἰς τὸν Βουλγα-
ροσερβικὸν πόλεμον τοῦ 1913 καὶ τὸν Α' παγκόσμιον
πόλεμον (1914 - 1918) ἔδωσαν τὴν ζωὴν των 7.610
γενναῖοι πολῖται τοῦ Πιρότ. Κατὰ τὸν Β' παγκόσμιον
πόλεμον εὐρίσκετο ὑπὸ κατοχὴν τῶν Βουλγάρων).

Εἶναι ὠραία ἡ παράδοσις, τὴν ὁποίαν καλλιερ-
γοῦμεν ἀμοιβαίως, κατ' ἔτος, νὰ ἀποτίωμεν φόρον
τιμῆς καὶ νὰ καταθέτωμεν στεφάνους εἰς τοὺς τά-
φους τῶν πεσόντων Ἑλλήνων στρατιωτῶν τῆς ἐκ
Παιρῶν τρίτης μεραρχίας πεζικοῦ καὶ εἰς τὸ μνη-
μεῖον — ὀσιοφυλάκιον — τῶν πεσόντων Σέρβων στρα-
τιωτῶν, οἱ ὁποῖοι, εἰς τοὺς πρόποδας καὶ εἰς παρυ-
φὰς τοῦ ἱστορικοῦ ὄρους τοῦ Αἴμων (Stara planina),
ἀναπαύονται ὁμοῦ, ἐν εἰρήνῃ, ὁ εἰς παραπλεύρως τοῦ
ἄλλου, ὡς ἀδελφοί, ἐν ὅπλοις.

Οἱ τάφοι τοὺς, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ἱστορία καὶ ἡ
γεωγραφία ἡμῶν, κατευθύνουν τὰς δύο χώρας μας
πρὸς ἓτι μεγαλυτέραν ἀμοιβαίαν κατανόησιν καὶ συν-
εργασίαν.

Εἰς τὴν μακροαῖονα γειτονικὴν διαβίωσιν μὲ τὴν
Ἑλλάδα οὐδέποτε ἀπήρξαμεν μεταξύ μας ἐχθροί. Τοῦ-
ναντίον, εἴχομεν παρομοίαν ἱστορίαν, εἰς τὸν ὑπερ
ἀνεξαρτησίας καὶ ἐλευθερίας ἀγῶνα. Διὰ τῶν ἐπι-
σκέψεων τοῦ συντρόφου Τίτο εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τοῦ
πρωθυπουργοῦ κ. Κων/νου Καραμανλῆ εἰς τὴν χώ-

ραν μας, ἐδημιουργήθησαν εὐρύτεραι προοπτικαί, πρὸς συνέχισιν τῆς πολυετοῦς φιλίας, πρὸς πολυμερεσιτέραν ἀνάπτυξιν τῆς διεθνοῦς συνεργασίας μεταξὺ τῶν χωρῶν μας. Εἶθε δὲ καὶ ἡ ἐπίσκεψίς Σας καὶ ἡ σημερινή μας συνάντησις μία ταπεινὴ συμβολὴ εἰς τὰς τοιαύτας ἐπιδιώξεις.

Ἐγὼ τὸ ποτήριον τοῦτο ὑπὲρ τῆς ἐνισχύσεως τῆς φιλίας καὶ τῆς συνεργασίας μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν ἡμῶν καὶ ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς εἰρήνης καὶ τῆς συνεργασίας μεταξὺ ὄλων τῶν λαῶν τοῦ κόσμου.

Ἐγυαίνετε!

Ἄπαντῶν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος εἶπε:

Ἀξιότιμε κ. Δήμαρχε,

Δεχθῆτε τὰς θερμὰς εὐχαριστίας ἐμοῦ καὶ τῶν σεβασμιωτάτων ἱεραρχῶν - συνοδῶν μου διὰ τὴν ὑποδοχὴν ποὺ μᾶς ἐπεφυλάξατε.

Εἰς τὸ Πιρὸτ μᾶς ἔφερε χρέος ἱερὸν πρὸς τοὺς Ἕλληνας στρατιώτας, ποὺ ἔπεσαν ἐδῶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀ΄ Παγκοσμίου Πολέμου προασπιζόμενοι τὴν φίλην μας Χώραν Σας.

Ἔτσι τὸ Πιρὸτ ἔγινε τόπος ποὺ συνδέει καὶ κάνει νὰ μὴ λησμονῆται ποτὲ ἢ μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν μας ἀγάπη καὶ φιλία, ὅπως καὶ οἱ διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀναπανόμενοι εἰς τὰ ἱερὰ χῶματα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Κερκύρας Σέρβοι μαχηταί.

Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Σέρβοι οὐδέποτε ἔκαμαν πολέμους κατακτητικούς. Ἐπολέμησαν μόνον διὰ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ ἐδάφους τῆς πατρίδος τῶν καὶ διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀδελφῶν τους.

Τοὺς δύο λαοὺς μας συνδέουν ὄχι μόνον τὰ κοινὰ ἰδανικά, ἀλλὰ καὶ τὰ κοινὰ παθήματα κάτω ἀπὸ τὸν αὐτὸν σκληρὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων, ἡ θηριωδία τῶν ὁποίων ἔσθησε μνημεῖα φρίκης, ὡς τὸ Τσέλε - Κούλα (τὸ «Φρούριον τῶν Κρανίων»), ποὺ ἐκτίσθη μὲ τὰ κρῶνιά τῶν σφαγιασθέντων Σέρβων ἀγωνιστῶν, ὡς καὶ οἱ κοινοὶ ἀγῶνες.

Ἐπιτρέψατέ μου νὰ Σᾶς συγχαρῶ διὰ τὴν πρόδον τῆς πόλεώς Σας, καὶ νὰ εὐχηθῶ ὑπὲρ τῆς ὑγείας καὶ τῆς εὐημερίας Ἐγῶν καὶ τοῦ λαοῦ τῆς.

6. Ἐπίσημον Γεῦμα Δ' ἐν Βούρσα τς.

Τὴν Τρίτην, 25 Ὀκτωβρίου, ἡ ὑπὸ τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον Ἀντιπροσωπεία ἐπισκέφθη τὴν παρὰ τὰ σύνορα τῆς Ρουμανίας πόλιν Βούρσατς, ἡ ὁποία ἀνήκει εἰς τὴν αὐτόνομον Δημοκρατίαν τῆς Βουκοβίνας. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ὁ Πρόεδρος τοῦ Τοπικοῦ Συμβουλίου ἐπὶ τῶν Ὁρησκευμάτων ἀξιότιμος κ. Μίλαν Μπατσκάλιτς παρέθεσε γεῦμα εἰς τὸ ὁποῖον παρέκθησαν πολλοὶ ἐπίσημοι, ἐν οἷς καὶ ἡ ὀσιωτάτη ἡ-

γουμένη τῆς ἐκεῖ ἱερᾶς Μονῆς Μέσιτς μοναχὴ Θεοδώρα.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ γεύματος ὁ ἀξιότιμος κ. Μπατσκάλιτς εἶπε τὰ ἑξῆς:

Μακαριώτατε, κ. Ἀρχιεπίσκοπε,

Ἀγιώτατε, κ. Πατριάρχα,

Κύριοι Ἀρχιερεῖς,

Μῆτερ Θεοδώρα,

Κύριοι,

Σύντροφοι,

Εἶναι δι' ἐμὲ τιμὴ καὶ εὐχαρίστησις, τὸ δι' χαίρειζω καὶ καλωσορίζω τοὺς φιλοξενουμένους μας, τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὴν Ἀυτοῦ Μακαριότητα τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Σεραφείμ.

Ἐνόμισεσθε ἐν Γιουγκοσλαβίᾳ ἤδη ἀπὸ τινῶν ἡμερῶν καὶ εἶχατε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπισκεφθῆτε ὠρισμένης ἐπαρχίας καὶ παροικίας τῆς Σερβικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ νὰ πεισθῆτε ἐπὶ τόπον περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῶν δυνατοτήτων πραγματώσεως τῶν ἀνθρωπίνων, πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἐλευθεριῶν παρ' ἡμῖν. Αἱ ἀντιλήψεις, αἱ ἐπιγνώσεις καὶ τὰ δεδομένα, τὰ ὁποῖα ἀπεκτήσατε διὰ τῶν ἐπαφῶν καὶ συναντήσεων τούτων, θέλουσιν χρῆσιμῶσι Ἐγμῖν πρὸς θεώρησιν τῶν ζητημάτων τῶν θρησκευτικῶν ἐλευθεριῶν ἐν Γιουγκοσλαβίᾳ.

.....

(Ἐπεταὶ ἡ μακροσκελὴς ἐξηγησις περὶ τοῦ αὐτονόμου συστήματος καὶ περὶ τῆς θέσεως τῆς ἐπαρχίας τῆς Βοϊβωδίας. Ἀναφέρει τὴν κατὰ τὸ 1971 σύνθεσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς βορείου ταύτης ἐπαρχίας τῆς Σερβίας: 1.952.533 κ., ἐξ ὧν Σέρβοι 55,8%, Οὐγγροὶ 21,7%, Κροάται 7,1%, Σλοδάκοι 3,7%, Ρουμᾶνοι 2,7%, Μαυροβούνιοι - Σέρβοι 1,8%, Ρουθηνοὶ 1,3%, καὶ μέλη διαφόρων ἄλλων ἐθνῶν καὶ ἐθνικῶν ἐμάδων ἐν οἷς Σλοδῆνοι, Ἀλβανοί, Σερβόφωνοι Μουσουλμᾶνοι, Τσέχοι, Οὐκρανοί, Βούλγαροι, Γερμανοί, Ἑβραῖοι, Ρῶσοι, Ρῶμοι, ἤτοι Ἀθίγγανοι κ.τ.λ. Ἐν συνεχείᾳ παρουσιάζει συντόμως τὴν ἱστορίαν τῆς περιοχῆς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐλεύσεως τῶν Σλάβων (6ος αἰ.) μέχρι σήμερον. Ἐξάγει, ἰδίως, τὴν μεγάλην μετοικεσίαν τῶν Σέρβων εἰς τὰς περιοχὰς ταύτας γενομένην τῷ 1690 ὑπὸ τὸν Πατριάρχην Ἀρσένιον τὸν Γ' Τσερνόγιεβιτς, κατόπιν νίκης τῶν Τούρκων κατὰ συμμαχησάντων Αὐστριακῶν, Ρῶσων καὶ Σέρβων. Ἐξάγει τὴν πολυγλωσσίαν πολλῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς, καὶ ἀναφέρων στατιστικὰς περὶ οἰκονομικῶν καὶ ἄλλων «ἐπιτευγμάτων», τονίζει ἰδιαίτερος τὴν σημασίαν μιᾶς παλαιᾶς ἐπιστημονικῆς καὶ ἐκπολιτιστικῆς ἐταιρείας «Ματίτσα Σέρπσκα» —τὸ σερβικὸν κέντρον—, ἰδρυθείσης τῷ 1826

και λειτουργούσης μέχρι τῆς σήμερον. Τὸ φιλολογικὸν περιοδικὸν τῆς ἐταιρείας «Τὰ χρονικά Σερβικοῦ κέντρου» εἶναι τὸ ἀρχαιότερον περιοδικὸν τοῦ εἴδους τούτου εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐκδιδόμενον ἀπὸ τοῦ 1826 μέχρι τῆς σήμερον).

Μὰ εἶναι γνωστὴ ἡ φιλία μεταξὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ και τοῦ Σερβικοῦ λαοῦ ἐν τῷ ἀγῶνι ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας και τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης. Ἐπίσης μοὶ εἶναι γνωστὴ και ἡ καλλιέργεια τῆς παραδοσιακῆς φιλίας μεταξὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ και τῶν λαῶν και ἐθνότητων τῆς Γιουγκοσλαβίας. Πιστεύω, ὅτι και ἡ παραμονὴ Σας ἐν μέσῳ ἡμῶν θὰ συνεισφέρει εἰς τὴν περαιτέρω ἐμβάθυνσιν τῶν σχέσεων, ὅχι μόνον μεταξὺ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος και τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας, ἀλλὰ και μεταξὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ και τῶν Γιουγκοσλαβικῶν λαῶν. Εἶναι γνωστὴ εἰς ἡμᾶς ἡ σχέσις

Σας πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, ἰδιαίτερος δὲ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἰδίου τοῦ λαοῦ Σας, εἰς τὸν ὁποῖον Σεῖς προσωπικῶς ἐδώσατε μεγάλην συνεισφορὰν διὰ τῆς αὐτοπροσώπου Σας συμμετοχῆς εἰς τὸ κίνημα τῆς Ἀντιστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ φασισμού και δὴ κατὰ τὰς ἀποφασιστικὰς στιγμὰς τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ ἐνεργὸς συμμετοχὴ Σας εἰς τὸ κίνημα τῆς Ἀντιστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀπειλεῖ τὸν ὄβολόν Σας εἰς τὸν ἀγῶνά του...

Εὐχομαι εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν προκοπὴν, εὐδαιμονίαν και εὐστάθειαν, εἰς Ὑμᾶς δὲ, κύριε Ἀρχιεπίσκοπε, καλὴν ὑγίαν, πολλὴν εὐτυχίαν και πολλὰ ἀποτελέσματα ἐν τῇ ἀναπτύξει τῶν καλῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Ἑλλάδος και Σερβίας και μεταξὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους και τῶν Ἐθνῶν τῆς Γιουγκοσλαβίας.

Εἰς τὸ Κραγκούγιεβατς. Διακρίνονται ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά: ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Πατρῶν κ. Νικόδημος, ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Σεραφείμ, ὁ Ἀγιώτατος Πατριάρχης Βελιγραδίου κ. Γερμανός, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κίτρος κ. Βαρνάβας, και ὑπισθεν αὐτῶν οἱ Σεβ. Μητροπολίται Ταλαντίου κ. Ἀμβρόσιος και Ἐλασσῶνος κ. Σεβαστιανός.

Ἀπαντῶν ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος εἶπε:

Ἀξιότιμε κ. Πρόεδρε,

Ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμήν τῆς εἰς Γιουγκοσλαβίαν ἀφίξεώς μας διαπιστοῦμεν συνεχῶς περισσότερον, πόσον στενὴ καὶ θαθεῖα εἶναι ἡ ἀγάπη ποὺ συνδέει τοὺς λαοὺς μας.

Αἱ πρὸς τὸ πρόσωπόν μου τιμαί, εἶται τοῦλάχιστον ἐρμηνεύονται ἀπὸ ἐμέ, ἀφοροῦν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία ἠθέλησε δι' ἐμοῦ νὰ φέρῃ τὸν χαιρετισμὸν τῆς ἀγάπης τῆς πρὸς τὸν ἀγιώτατον Πατριάρχην τῶν Σέρβων κ. Γερμανὸν καὶ ἄλλους τοὺς εὐσεβεῖς Σέρβους. Ἀκόμη ἐπιτρέφατέ μου νὰ προσθέσω, ὅτι ὡς Ἕλληνες πολῖται μεταφέρομεν καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ὁλοκλήρου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς τὸν ἀδελφὸν λαὸν τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ τὰ εἰλικρινῆ αἰσθήματα ἀγάπης καὶ φιλίας πρὸς αὐτόν.

Πρὸ ὀλίγου ἠκούσαμεν ἀπὸ τὸ στόμα Σας, κύριε Πρόεδρε, τὸν πλουσιώτατον ἀπολογισμὸν σας εἰς ὄλους τοὺς τομεῖς, καὶ ἐξ ὧσων καὶ ἰδίοις ὀφθαλμοῖς εἶδομεν, ἐπισκεφθέντες διάφορα ἐργοστάσια καὶ πολιτιστικὰ κέντρα, διεπιστώσαμεν τὴν ἀνοδὸν καὶ εἰς μέγαν βαθμὸν βελτίωσιν τοῦ πνευματικοῦ, πολιτιστικοῦ καὶ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῆς χώρας Σας.

Χθὲς ἐπεσκέφθημεν δύο βιομηχανίας: ὑφαντουργίας εἰς τὸ Πιρότ καὶ ὑαλοουργίας εἰς τὸ Παρατσίν, ὅπου ἐθανάμασαμεν τὰ ἐπιτεύγματά σας, καὶ σήμερον εἶδομεν τὸ ἐργοστάσιον οἰνοποιίας ἐνιαυθα.

Ἀκόμη διεπιστώσαμεν ὅτι ἔχουν βελτιωθῆ αἱ σχέσεις μεταξὺ Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίας καὶ τῆς Γιουγκοσλαβικῆς Πολιτείας. Ἔτσι θὰ πρέπει νὰ εἶναι. Ἡμεῖς ἐδῶ βλέπομεν, νὰ πνέῃ, εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὰς σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, ἕνας ἄνεμος διαφοροεικὸς ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ πνέει εἰς τὰς γειτονικὰς χώρας. Καὶ εἶται πρέπει νὰ γίνεταί, διότι ἡ Ἐκκλησία καὶ ἐδῶ, ὅπως καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔπαιξε σημαντικώτατον ρόλον εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς χώρας Σας ἀπὸ τὸν τυραννικὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων, χωρὶς νὰ ὑστερήσῃ εἰς ἀγῶνας κατὰ τοῦ φασισμοῦ.

Βεβαίως ἠγωνίσθημεν ἐναντίον τοῦ Ναζισμοῦ διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος μας, ὅπως καὶ οἱ εἰς ἐδῶ. Αὐτὸ ἦτο τὸ κίνητρον τῆς ἐνεργοῦ συμμετοχῆς τῆς μειριότητός μου εἰς τὴν Ἐθνικὴν Ἀντίστασιν κατὰ τῶν Γερμανῶν καὶ Ἰταλῶν.

Σήμερον τὸ πρωὶ εἰς τὸ ἐν Βελιγραδίῳ φρούριον Καλέ - Μεγδὰν ἐτελέσαμεν μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ πρωτομάρτυρος τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας Ἑλληνοῦ Ρήγα Φεραίου, ποὺ τυχαίνει νὰ κατάρχεται ἀπὸ τὴν ἰδιαιτέραν μου πατρίδα. Οὗτος ἐκάλεε ὄλους τοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς εἰς μίαν συνένωσιν κατὰ τῶν τυραννῶν τοὺς Τούρκων καὶ νὰ ἐργασθοῦν διὰ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ζυγοῦ με συνεργάτας ὄχι μόνον λαϊκοὺς ἀλλὰ καὶ κληρικοὺς,

ποὺ ἔπαιξαν τὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς ρόλον διαφωτιστικὸν μεταξὺ τῶν σκλαβωμένων Ἑλλήνων καὶ Γιουγκοσλάβων καὶ τοὺς προέτρεπαν νὰ πάρουν τὰ ὅπλα κατὰ τῶν τυραννῶν τοὺς.

Ὅλα αὐτὰ ἐπιβάλλουν μίαν ἰδιαιτέραν μεταχείρισιν τῆς Πολιτείας πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Καὶ χαίρομεν, διότι ἠκούσαμεν ἀπὸ τὸ δικὸν σας στόμα καὶ ὅλας τὰς πολιτικὰς ἀρχάς, ὅτι ὑπάρχουν καλὰ σχέσεις προσιωνιζόμεναι ἀκόμη μεγαλύτεραν βελτιώσιν τῶν.

Ἠλθομεν εἰς Γιουγκοσλαβίαν ὄχι μόνον νὰ χαιρετίσωμεν τὸν φίλον Γιουγκοσλαβικὸν λαὸν με τὸν ὁποῖον μᾶς συνδέουν πολλοὶ κοινοὶ ἀγῶνες κατὰ τε τὸ παρελθὸν καὶ τὸ παρὸν. Καὶ νὰ εἶσθε βέβαιοι, ὅτι οἱ Ἕλληνες ὀμιλοῦντες περὶ Γιουγκοσλάβων, ὀμιλοῦν ὡς περὶ ἀδελφῶν.

Μεταφέρομεν τοὺς χαιρετισμοὺς τῶν τε ἀρχῶν καὶ τῶν πολιτῶν τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὰς Ἐκκλησιαστικὰς καὶ Πολιτικὰς ἀρχάς καὶ ὁλόκληρον τὸν Γιουγκοσλαβικὸν λαὸν καὶ εὐχόμεθα εἰς Σᾶς προσωπικῶς ὑγείαν καὶ προκοπὴν, καὶ εἰς ὁλόκληρον τὸν Σερβικὸν λαὸν νὰ εἶναι πάνποτε ἡ εὐημερία καὶ ἡ προδόξ σας πραγματικὴ καὶ εὐλογημένη.

7. Εἰς τὸ Κραγκούγιεδατς.

Τὸ Κραγκούγιεδατς εἶναι μία πόλις τῆς Κεντρικῆς Σερβίας ποὺ λέγεται Σουμαδία. Ἐκεῖ κατὰ τὸ ἔτος 1941 οἱ «παρτιζάνοι», κατὰ τὴν παγίαν τακτικὴν τοὺς, ἔρριξαν μερικὰς ντουφεκιὰς με σκοπὸν νὰ ταραξοῦν τὴν γαλήνην τῶν Γερμανῶν κατακτητῶν καὶ νὰ κάμουν αἰσθητὴν τὴν παρουσίαν τοὺς. Ἐσκοτώθησαν δύο - τρεῖς Γερμανοὶ ναζισταὶ στρατιῶται.

Τὰ ἀντίποινα διὰ τὴν πράξιν αὐτὴν ἦσαν σκληρότατα. Συνκεντρώθησαν ὅλοι οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως, χωρὶς νὰ ἐξαιρεθοῦν οὔτε οἱ ἱερεῖς οὔτε τὰ μικρὰ παιδιὰ τοῦ ἐκεῖ Γυμνασίου καὶ τὴν 21 Ὀκτωβρίου 1941 ἐσφάγησαν ὅλοι. Δύο ποὺ ἐπέζησαν θεωρηθέντες νεκροὶ ἔγραψαν τὰ ὀνόματα ὄλων εἰς ἕνα τετράδιον καὶ τὰ ἔδωκαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν νὰ μνημονεύωνται. Τὸ τετράδιον αὐτὸ εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ συγκινητικὰ κειμήλια. Δείχνει τὴν τρομερὰν ἐγκληματικότητα τῶν ἀθέων ναζιστῶν καὶ τὴν γλυκύτητα τῆς καρδίας τῶν πιστῶν.

Μεταγενεστέρως εἰς τὸν τόπον τῆς ἐκτελέσεως ἀνηγγέρθη ἕνα μνημεῖον, εἰς τὸ σχῆμα τοῦ πουλιοῦ τῆς ἀθανασίας, ποὺ ἤδη ἀπλωσε τὰ πτερά του καὶ ἐτινάχθη πρὸς τὰ ἄνω διὰ νὰ πετάξῃ εἰς τὸν οὐρανόν. Μνημεῖον καὶ τόπος σφίγγουν τὴν καρδίαν κάθε ἐπισκέπτου καὶ τὴν αἶρουν εἰς θερμὴν προσευχὴν πρὸς τὸν Κύριον, νὰ κατοική εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ τοὺς ἡμερεύῃ.

Εἰς τὸ μνημεῖον τῶν πεσόντων ἐτελέσθη μνημόσυνον ὑπὸ τῶν δύο ἀγιωτάτων Προκαθημένων.

Ἐν συνεχείᾳ παρετέθη ὑπὸ τοῦ Δημάρχου τοῦ Κραγκούγιεβας γεῦμα.

Κατ' αὐτὸ ὁ ἀξιότιμος δήμαρχος προσφωνῶν τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον εἶπε μεταξύ ἄλλων τὰ ἑξῆς:

Μακαριώτατε,

Ἐπιτρέψατέ μου νὰ ἐκφράσω ἐξ ὀνόματος τοῦ Δήμου, τῶν κοινωνικοπολιτικῶν Ὄργανώσεων τῆς πόλεως καὶ τῶν πολιτῶν τῆς τὴν ἱκανοποίησίν μου, διότι εἶσθε σήμερον φιλοξενούμενός μας εἰς τὸ ἱστορικὸν αὐτὸ μέρος Σουμάρitse.

Ἡ εὐχαριστησίς μας μεγαλώνει ἀπὸ τὸ γεγονός διὸ προέρχεσθε ἀπὸ χώραν μὲ τὴν ὁποίαν δὲν μᾶς συνδέουν δεσμοὶ μόνον θρησκευτικοί, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ἀφοῦ ἡ ἱστορία τοῦ λαοῦ σας εἶναι ἱστορία ἀγάπης καὶ ἀγῶνων διὰ τὴν ἐλευθερίαν. Καὶ ὅσοι ἐπιπιον διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ἐτιμῶντο. Καὶ τὸ παράδειγμα τοὺς ἐνέπνεε τὰς γενεὰς εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν.

Εἰς τοὺς λαοὺς μας τὴν ἐλευθερίαν δὲν τὴν ἐχάρισαν ἄλλοι. Ἦγωνίζοντο καὶ τὴν κατέκταν.

Αὐτοὶ οἱ ἀγῶνες ὑπῆρξαν ὁ λόγος πὸν ἐδῶ, εἰς τοὺς λόφους Σουμάρitse, ἔπесαν βολαὶ κατὰ ἐργατῶν. Ἐπесαν βολαὶ κατὰ τῆς νεολαίας, τῶν μαθητῶν καὶ μικρῶν παιδιῶν, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχαν καμμίαν δυνατότητα ἀμύνης. Ἐδῶ ἔπесαν βολαὶ, διὰ νὰ ἐκτελέσουν μίαν δεκάδα ἰερέων, πὸν μόλις τὴν προσηγορευμένην εἶχον τελέσει τὴν θείαν λειτουργίαν. Μὲ ἄλλα λόγια ἔπесαν βολαὶ κατὰ παντὸς ἱεροῦ καὶ ὁσίου.

Καὶ δι' αὐτὸ εἰς τὸ μέρος αὐτὸ δὲν ξεφύτρωσαν τάφοι, ἀλλὰ ἱερὰ προσκνηήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξεπήγασεν ἡ ἐλευθερία.

Αἰσθανόμεθα εὐτυχεῖς, ὅταν ἔρχονται πλησίον μας φίλοι. Ὅσον περισσότεροι εἶναι οἱ φίλοι, τόσον ὀλιγώτεροι οἱ ἐχθροί. Ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι σεῖς ἐπιτελεῖτε ἐν ἔργον καὶ ἡμεῖς ἐνα ἄλλο. Ἐὰν τὸ ἔργον ἐπιτελεῖται τιμίως, τότε εἶναι ὠφέλιμον εἰς τὸν λαόν. Καὶ ἐγὼ εἶμαι ἐξαιρετικὰ εὐτυχῆς πὸν τὰ ἔργα σας ὑπῆρξαν ἐξαιρετικῶς ὠφέλιμα εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαόν.

Ἡμεῖς δὲν ἔχομεν καμμίαν ἄλλην βλέψιν παρὰ τὸ δρᾶμα μᾶς ἰσχυρᾶς Γιουγκοσλαβίας. Καὶ εἴμεθα εὐτυχεῖς, διότι ὁ Πατριάρχης μας κ. Γερμανὸς ἀποδίδει εἰς αὐτὸ τὴν δέουσαν προσοχήν. Ἡμεῖς εἴμεθα ἐνεργῶς ἐναντίον ἐκείνων πὸν θέλουν νὰ γυρίσουν τὴν Ἐκκλησίαν πρὸς τὰ πίσω. Ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ παρακολουθῇ τὴν σύγχρονον κοινωνίαν καὶ νὰ εὔρη τὴν θέσιν τῆς εἰς αὐτήν. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Σουμαρίας ἐδρίσκομεν ὄχι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ κάτι παραπάνω!

Ἐχομεν πολλοὺς, πὸν θὰ ἤθελαν μίαν Γιουγκοσλαβίαν διαφορετικὴν.

Χαίρομεν, ὅτι εἰς τὴν χώραν Σας ἐπεβλήθησαν αἱ προσδευτικαὶ δυνάμεις. Θὰ κάμωμεν πᾶν ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἀναπτυχθοῦν αἱ σχέσεις μας μὲ τὴν Ἑλλάδα, διότι αὐτὸ ἀπαιτοῦν οἱ ἱστορικοὶ μας δεσμοί.

Νὰ εἶσθε βέθαιοι, ὅτι ἐντεῦθεν τῶν συνόρων ἔχετε φίλους. Ἡμεῖς οὐδέποτε ὑπῆρξαμε ἐπιθετικοί. Ἐδέχθημεν καὶ πάντοτε θὰ δεχόμεθα τὰς πατριωτικὰς δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος, μὲ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἀναπτύσσεται ἡ δημοκρατία καὶ οἱ καλοὶ δεσμοὶ μεταξύ μας, καὶ νὰ γνωρισθῶμεν καὶ ἀγαπηθῶμεν ἀκόμη περισσότερον.

Τέλος, Σᾶς παρακαλῶ, Μακαριώτατε, νὰ μεταφέρετε τοὺς χαιρετισμούς μας εἰς ὀλόκληρον τὸν λαόν Σας.

Τέλος, ἐπιτρέψατέ μου, νὰ οἶς προσφέρω ἐν δῶρον ταπεινὸν ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν, ἐξαιρετικὰ ὅμως πολῦτιμον δι' ἡμᾶς, ἀφοῦ ἐπάνω του εἶναι ἡ μορφὴ τοῦ εἰς ὅλον τὸν κόσμον γνωστοῦ προέδρου μας Τίτο, πὸν τόσας προσπαθείας καταβάλλει ὑπὲρ τῆς νίκης τῆς ἰσονομίας εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Ὁ Μακαριώτατος ἀπαντῶν εἶπε:

Μακαριώτατε καὶ Ἀγιώτατε Πατριάρχα,

Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι,

Ἀξιότιμε κ. Δήμαρχε τοῦ Κραγκούγιεβας,

Ἀγαπητοὶ Πατέρες καὶ ἀδελφοί,

Θεωρῶ χρέος μου ἐπιτακτικόν, νὰ Σᾶς εὐχαριστήσω ἐξ ὅλης τῆς καρδίας μου ἐκ μέρους καὶ ὅλων τῶν Σεβασμιωτάτων Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, πὸν καταφρονούντες τοὺς κόπους πὸν θὰ ἀπαιτηθοῦν, ἐδέχθησαν μὲ σιγρῶσαν καρδίαν νὰ συνοδεύσουν τὴν Μετριότητά μου εἰς τὸ εὐλαβὲς προσκνημά μου εἰς τὰ ἱερὰ χώματα τῆς Σερβικῆς γῆς.

Ἡ γῆ τῆς Σερβίας εἶναι ἀγία. Τὴν ἠγάσαν, ὄχι μόνον οἱ ἰδρώτες καὶ τὰ δάκρυα τῶν ἀσκητῶν τῆς καὶ τὰ αἵματα τῶν μαρτύρων τῆς, πὸν εἶναι σιγρῶναι ὀλόκληροι, ἀλλὰ καὶ οἱ τίμιοι ἰδρώτες τῶν πτωχῶν χωρικῶν τῆς καὶ πῶ πολλὰ τὰ αἵματα τῶν θυμάτων τῆς, πὸν κατὰ διαφόρους καιροὺς εὐόησαν βίαιον θάνατον, μόνον καὶ μόνον ἐπειδὴ ἦσαν Σέρβοι καὶ Ὀρθόδοξοι, καὶ δὲν ἐδέχοντο νὰ γίνοντο προδόται οὔτε τοῦ λαοῦ τοὺς, οὔτε τῆς πίστεώς τοὺς.

Κάθε τόπος ἱερὸς προκαλεῖ φόβον καὶ δέος. Κάθε τόπος ἠγιασμένος μὲ τὸν πόνον καὶ τὴν ὕσιν αὐτοῦ σπρώχνει νὰ γονατίσῃ εὐλαβικὰ καὶ νὰ τὸν ἀσπασθῆς, ζητῶν ἀπὸ αὐτὸν συγγνώμην, διότι δὲν εἶσαι τόσον μέγας εἰς τὸν συναισθηματικόν σου κόσμον, ὥστε νὰ χωρῇ μέσα σου ὀλόκληρον ἢ ὁμορφιὰ τῆς ἀγριωσύνης καὶ ὀλόκληρος ὁ πόνος καὶ τὸ ἀσύλληπτον μεγαλεῖον τῆς θυσίας.

Παρ' ὅτι, ἀπὸ συναισθησίν τοῦ ἱεροῦ χρέους ἔναντι τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ λαοῦ, ὑπῆρξα μαχητῆς τῆς ἀντιστάσεως κατὰ τοῦ γερμανικοῦ ναζιστικοῦ στρατοῦ κατοχῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀδυνατῶ νὰ ταῦτισθῶ ψυχικῶς μὲ ὅλον τὸ μεγαλεῖον τῆς θυσίας τῶν θυμάτων τοῦ Κραγκούγιεβαις. Ὅταν μάλιστα σκέπτομαι τὸ βαθύτατον ἄλλογος τῆς καρδίας τοῦ σεβασίμου μου ἀδελφοῦ ἀγιωτάτου Πατριάρχου, ἀπὸ τὸ ὅτι, μεταξὺ τῶν θυμάτων τῆς φορικῶδους ἐκείνης περιόδου, συγκαταλέγεται καὶ ἕνα ἀπὸ τὰ δύο παιδιὰ του, ὀλοκαύτωμα εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος, ἀκούω εἰς τὰ θάθη τῆς πωχῆς καὶ ταπεινῆς μου ψυχῆς τὰ μουσικὰ λόγια, πὸν ὁ Θεὸς τῶν Πατέρων ἡμῶν, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, εἶπε πρὸς τὸν Μωϋσῆν ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ μέσα ἀπὸ τὴν φλεγόμενην καὶ μὴ κατακαιομένην βάλαν: «Μὴ ἐγγίσῃς ὧδε. Αὐσαὶ τὸ ὑπόδημά σου ἐκ τῶν ποδῶν σου. Ὁ γὰρ τόπος, ἐν ᾧ σὺ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστὶ» (Ἐξ. 3, 5).

Ἀνομεν εὐλαβῶς τὸ ὑπόδημά μας καὶ κύπτομεν τὴν κεφαλήν ἐνώπιον τῶν ἀδώων θυμάτων τοῦ Κραγκούγιεβαις, πὸν κατὰ τὸ λόγιον τῆς Ἁγίας Γραφῆς «ἐλογίσθησαν ὡς πρόβατα σφαγῆς».

Πάντοτε ὁ θάνατος εἶναι πικρός. Ὁ ἄδικος εἶναι πικρότερος. Εἰς τὰ θύματα τοῦ Κραγκούγιεβαις ὑπῆρξε πικρότερος, διότι εἰς αὐτὰ συγκατελέγοντο ἀδῶα ἀνώριμα παιδιά, καὶ ἅγιοι λειτουργοὶ τοῦ Κυρίου, ἱερεῖς, πὸν ἤξευραν μόνον νὰ ὑψώσουν τὰ χέρια τους εἰς προσευχὴν καὶ εὐλογίαν, καὶ νὰ καθικετεύουν τὸν εὐσπλαγγχον Θεὸν ὑπὲρ τῶν μισούντων, ἀδικούντων καὶ διακόντων αὐτούς, κατὰ τὰς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἐπιτολάς.

Ἀνάλογα θύματα εἶχε καὶ ἡ ἰδική μας χώρα. Ἐνδεικτικῶς μνημονεύω τὴν σφαγὴν τῶν Καλαβρυτιῶν καὶ τὴν ὀλοκληρωτικὴν ἐξόντωσιν καὶ κυριολεκτικὴν ἰσοπέδωσιν μιᾶς πόλεως εἰς τὴν Κρήτην, διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, ὅτι εἰς τὸ πέρασμά τους ἔπλεσαν δύο ντυφετικῆς καὶ ἐσκότισαν κάποιον Γερμανὸν στρατιώτην. Καὶ σὺν νὰ μὴ ἤρκει αὐτῷ, ἀποχωροῦντες οἱ Γερμανοὶ ἔστησαν μίαν ἐπιγραφὴν, καὶ μάλιστα ἑλληνιστί, πὸν ἔλεγε: Εἰς ἀντίποινα, διὰ τὸν θάνατον τοῦ γερμανοῦ στρατιώτου, κατεστράφη ἡ Κάνδαρος.

Νὰ ἐπιχειρήσω νὰ ἐξηγήσω τὸν πόνον καὶ τὸ δέος πὸν μοῦ προκαλοῦν, ὡσάντις τὰς ἐνθυμοῦμαι, αἱ σφαγαὶ τῶν Γερμανῶν, πὸν τότε ἡ τρωατῶδης ἰδεολογία τοῦ Ναζισμοῦ τοὺς εἶχε καταστήσει τὸν πιὸ θάρβαρον λαὸν τοῦ κόσμου; Εἶναι μάταιον!

Σὰν ἄνθρωπος καὶ μέλος Λαοῦ πὸν ὑπέμεινε τόσα καὶ σὺν μαχητῆς τῆς ἀντιστάσεως, αἰσθανόμεθα τὰ συναισθηματὰ μας νὰ γίνονται μία θάλασσα πὸν σείεται ἀπὸ τὰ τριλόβαθά της καὶ ἀπειλεῖ νὰ κατακλύσῃ τὸ πᾶν. Ἐρχεται ὅμως ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Τιμίον Σταυροῦ Του, γὰ τὴν πατρίδα τους, καὶ τὸ χῶμα πὸν τοὺς ἐδέχθη.

Οἱ θῦται εἶναι οἱ ἄθλιοι. Τὰ θύματα εἶναι μακάριοι. Ἡ θυσία τους τοὺς ὁμορφνε. Καὶ ὄχι μόνον

αὐτούς. Ὅμορφαίνει καὶ τὴν ἰδικήν μας ζωὴν, καὶ τὴν πατρίδα τους, καὶ τὸ χῶρα πὸν τοὺς ἐδέχθη.

Σύμβολον αὐτῆς τῆς ὁμορφιάς εἶναι τὸ πουλί τῆς ἀθανασίας πὸν μὲ ἀφρημένην τέχνην, διὰ νὰ ξεχνιέται ἔτσι κάθε τι τὸ ἐπίγειον καὶ νὰ τονίζεται τὸ ἀφθιτον πνεῦμα τῆς θυσίας, ἐτοποθέτησαν οἱ προκάτοχοί Σας, κύριε Δήμαρχε, εἰς τὸν τόπον τοῦ μαρτυρίου τῶν αἰωνίας μνήμης νεκρῶν, εἰς νοσηθεῖαν τῶν ἀπερχομένων γενεῶν.

Εἶθε τὸ φῶς, πὸν τότε ἄναψε εἰς τὸ Κραγκούγιεβαις, νὰ μᾶς φωτίξῃ νὰ περιφρουροῦμεν τὴν ἀνθρωπότητα, τὰ ἀδῶα πλάσματα τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὰς θηριωδίας τῶν πολέμων καὶ ἀπὸ τὰς γενεσιουργούς των αἰτίας.

Καὶ τώρα ἐπιτρέφατέ μου, ἀξιότιμε κ. Δήμαρχε τοῦ Κραγκούγιεβαις, νὰ ὑψώσω τὸ ποτήριον καὶ νὰ εὐχηθῶ,

εἰς τὴν ὡραίαν πόλιν τοῦ Κραγκούγιεβαις καὶ τὸν ἄξιον Δήμαρχόν του ζωὴν εἰρηνικὴν μὲ μίαν πορείαν πρὸς μίαν συνεχῶς μεγαλυτέραν πρόδοον, εὐμάρειαν καὶ εὐτυχίαν,

εἰς τὸν φίλον Γιουγκοσλαβικὸν λαὸν συνεχῶς μεγαλυτέραν πρόδοον καὶ ἄνοδον εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς,

εἰς τὴν Κυβέρνησίν του τὴν χαρὰν νὰ περιφρουρῇ τὴν ἐλευθερίαν του καὶ νὰ τεχνουργῇ τὴν εὐτυχίαν του,

καὶ εἰς τοὺς φίλους καὶ ἀδελφικούς λαοὺς μας νὰ ἔχουν πάντοτε ἀνεπισηκασίον τὴν φιλίαν καὶ τὴν συνεργασίαν καὶ νὰ συμπορεύονται εἰς ὅλα, ἔχοντες κοινὴν τὴν χαρὰν, κοινὴν τὴν πρόδοον, κοινὴν τὴν εὐτυχίαν.

Ἐπηκολούθησεν ἐπίσκεψις εἰς τὴν Ἱερὰν Ἐπισκοπήν, ὅπου ἐπεσκέφθησαν τὸ Μουσεῖον τῆς πόλεως, ἔνθα φυλάσσονται σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ περισωθέντα προσωπικὰ ἀντικείμενα τῶν θυμάτων τῆς ὡς ἄνω θηριωδίας τῶν Ναζι καὶ τὸν μεγαλοπρεπέστατον καθεδρικὸν Ναὸν καὶ ἔσχον ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ σεβ. Ἐπισκόπου Σουμαδίας κ. Σάββα.

8. Θ ἄ π ρ ἔ π ε ι ὡ σ α ὑ τ ω ς νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ἡ ἐπισημότης, τὴν ὁποίαν τὸ Γιουγκοσλαβικὸν κράτος ἀπέδωκε εἰς τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Μακαρ. Ἀρχιεπισκόπου ἐγένετο ἰδιαιτέρως αἰσθητὴ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εἰς ἀνώτατος ἀξιωματοῦχος τοῦ κράτους μὲ βαθμὸν ὑπουργοῦ (ὁ κ. Β. Πέτκοβιτς) καὶ ἄλλοι κατωτέρας ἱεραρχικῆς τάξεως τὸν συνώδευον εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς κινήσεις.

Δ' ΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙ

Εἰς τοιαύτας ἐκδηλώσεις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑστερήσουν αἱ ἑλληνικαὶ ἀρχαί.

Ἔτσι ὁ ἐν Βελιγραδίῳ Πρέσβυς μας ἐξοχώτατος κ. Δημήτριος Ἡρακλεΐδης παρ' ὅτι κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτὰς συνέπεσαν διάφοροι ἐκδηλώσεις ἀπαιτοῦσαι ἐπιτακτικῶς τὴν παρουσίαν αὐτοῦ δὲν ὑπελείφθη οὐδεμιᾶς τῶν ἐπισήμων κινήσεων τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου.

Παρέστη εἰς τὴν ὑποδοχὴν καὶ τὴν ἀναχώρησιν, εἰς τὰ γεύματα τῶν ἐξοχ. κ.κ. Βουκάσοβιτς, Πέτκοβιτς καὶ Μπατσκάλιτς, εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν καὶ τὸ ἐπίσημον Γεῦμα τοῦ Πατριαρχείου, εἰς ὅλας τὰς ἐν Πιρότ ἐκδηλώσεις, εἰς τὴν δεξίωσιν τοῦ Πατριαρχείου, εἰς τὴν ἐπίσκεψιν εἰς τὸ μνημεῖον τοῦ Κράγκουγιεβατς καὶ πολλὰς ἄλλας κατὰ τὸ πρόγραμμα ἐπισκέψεις τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου εἰς Μονάς, ἐργοστάσια κ.ἄ.

Ἰδιαιτέραν σημασίαν εἶχεν ὅτι τῇ πρωτοβουλίᾳ αὐτοῦ ἢ τέλεσις τοῦ μνημοσύνου τῶν ἐν Πιρότ ἀποθανόντων καὶ ἐνταφιασθέντων ὁμαδικῶς 358 Ἑλλήνων στρατιωτῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἱερεὺς τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος, συμπεριελήφθη εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς ἐπίσημου ἐπισκέψεως τοῦ Ἀρχιεπισκόπου.

Τὸ μνημόσυον ἔγινε τὴν Δευτέραν 24 Ὀκτωβρίου περὶ ὥραν 11. Ἐκεῖ ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος καὶ ἡ συνοδεία του μετέβησαν ἀπὸ τὸ Κράλιεβο μετὰ βραχείαν ἐπίσκεψιν εἰς Ἴ. Μ. Λιουμποστίνια, τὴν πόλιν Νίσσαν καὶ τὸ παρ' αὐτῇ μνημεῖον Τσέλε - Κούλα.

Τὸ Νεκροταφεῖον τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν ἀποτελεῖ ἐν τμήμα τοῦ Νεκροταφείου τοῦ Πιρότ περιστερισμένον καὶ διατηρούμενον εἰς μίαν ἀξιοθαύμαστον εὐπρέπειαν, ἀπλότητα καὶ καθαριότητα. Εἰς τὸ μνημόσυον παρέστησαν ἐπίσημοι ἀρχαὶ τῆς περιοχῆς καὶ τοῦ Γιουγκοσλαβικοῦ κράτους, ὡς καὶ στρατιωτικὸν ἄγγημα πρὸς ἀπόδοσιν τιμῶν. Μετὰ τὸ μνημόσυον ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος καὶ ὁ Ἀγιώτατος Πατριάρχης ἔβραναν μὲ ἀνθη τοὺς τάφους τῶν νεκρῶν. Ἐν συνεχείᾳ μετέβησαν εἰς τὸ παραπλευρῶς κείμενον στρατιωτικὸν νεκροταφεῖον Σέρβων στρατιωτῶν, ὅπου καὶ ἐτελέσθη Τρισάγιον. Ἐπηκολούθησε δεξίωσις δοθεῖσα ὑπὸ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀκολούθου τῆς Ἑλληνικῆς πρεσβείας συνταγματάρχου κ. Μιχαὴλ Μουστοπούλου εἰς τὸ ξενοδοχεῖον «Πιρότ».

Σημειωτέον, ὅτι τὸ μνημόσυον παρηκολούθησε πλήθος πολὺ τοῦ λαοῦ τοῦ Πιρότ, πού εὐθὺς ἐν συνεχείᾳ διεσκορπίσθη μέσα εἰς τὸ ἀπέραντον δάσος Σταυρῶν, πού κοσμοῦν τὰ μνήματα, τῶν ἐκεῖ ἀναπαυομένων Ὀρθοδόξων Σέρβων.

Τέλος ὁ ἐξοχώτατος κ. Πρέσβυς ἔκαμε εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Πρεσβείαν μεγάλην δεξίωσιν πρὸς τιμὴν τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου εἰς τὴν ὁποίαν προσήλθον ἐκτὸς τῶν ἐξοχωτάτων ὑπουργῶν κ. Μίλαν Βουκάσοβιτς καὶ Βίτομιρ Πέτκοβιτς πολλοὶ ἄλλοι ἀνώτατοι κρατικοὶ ἀξιωματοῦχοι τῆς Γιουγκοσλαβίας, καὶ φυσικὰ πολλοὶ ἐκπρόσωποι τοῦ Πατριαρχείου τῆς Σερβίας μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἀγιώτατον Πατριάρχην.

Ε. ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν Γιουγκοσλαβίᾳ ἐπισκέψεως τοῦ ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος μετὰ τῆς συνοδείας του ἐπεσκέφθη διαφόρους τόπους, συνδεδεμένους μὲ τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ ἢ τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου.

Ἔτσι ἐπεσκέφθη:

1. Τὴν Ἱεράν Μονὴν Ράκοβιτσα.

Αὐτὴ εὑρίσκεται πλησίον τοῦ Βελιγραδίου. Εἶναι ἤδη ἀπὸ τὸ 1959 γυναικεῖα μονὴ ἀριθμοῦσα 12 μοναχάς. Παλαιότερον ἦτο ἀνδρική Μονή. Εἰς αὐτὴν ἔχει ταφῇ ὁ Πατριάρχης τῶν Σέρβων Δημήτριος (1922 - 1930). Ἡ Ράκοβιτσα ἔπαιξε μεγάλον ρόλον εἰς τὴν ἐθνικὴν ζωὴν τῶν Σέρβων. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν των ἐφιλοξένησε διαδοχικῶς Σχολὴν Μοναχῶν, Σχολὴν Εἰκονογραφίας, καὶ Σχολὴν Ἱερατικῆν. Εἰς τὴν παροῦσαν μορφὴν τῆς ἰδρύθη περὶ τὸ 1500.

2. Ὁ Πατριαρχικὸς Ναός.

Εὑρίσκεται ἀπέναντι τοῦ Πατριαρχείου. Εἶναι μίᾳ ἀρκετὰ εὐρύχωρος Ἐκκλησία μεγαλοπρεπῆς, μὲ πολὺ εὐρύχωρον αὐλὴν. Πρὸ τοῦ ἱεροῦ Εἰκονοστασίου εἶναι τοποθετημένοι αἱ ἱεραὶ λάρνακες πού περιέχουν ἀφθάρτα καὶ ἀκέραια τὰ τίμια καὶ χαριτόβρυτα λείψανα τῶν ἐν ἀγίοις βασιλέων τῆς Σερβίας α) Στεφάνου τοῦ Πρωτοστέπτου, υἱοῦ τοῦ ὁσίου Συμεῶν τοῦ Μυροβλύτου (μεγάλου ζουπάνου Στεφάνου Νεμάνια) καὶ αὐταδέλφου τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Σάββα, πρῶτου ἀρχιεπισκόπου Σερβίας, β) τοῦ βασιλέως Μιλοῦτιν καὶ γ) τοῦ βασιλέως Οὐδρος Γ'.

3. Στουγγένιτσα.

Ἡ Ἱερά Μονὴ Στουγγένιτσα ἰδρύθη ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἅγιον Σάββα. Θεωρεῖται ἡ ἱερωτέρα Μονὴ τῆς Σερβίας. Εἰς αὐτὴν μετεφέρθησαν καὶ εὑρίσκονται τὰ ἀφθάρτα καὶ τίμια λείψανα τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Συμεῶν τοῦ Μυροβλύτου, ἦτοι τοῦ πατρὸς τοῦ ἁγίου Σάββα, τοῦ πρῶτον μεγάλου ζουπάνου τῆς Σερβίας καὶ θεμελιωτοῦ τοῦ μεγαλείου τῆς Στεφάνου Νεμάνια.

Οἱ Σέρβοι θεωροῦν τὴν Μονὴν αὐτὴν ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν κάστρο τῆς Ὀρθοδοξίας κατὰ τῶν Φράγκων. Ἡ Ἐκκλησία (Καθολικὸν) τῆς Μονῆς ἐκτίσθη ἐπὶ τοῦ ἁγίου Σάββα καὶ ἀγιογραφηθῆ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν. Ἀπὸ τὴν ἀποψιν δὲ αὐτὴν αἱ τοιχογραφίαι, δηλ. ὅσαι σώζονται, ἔχουν πολλὴν σπουδαιότητα. Ἄλλωστε διακρίνονται διὰ τὴν χάριν καὶ ὠραιότητα τῶν μορφῶν τους.

Ἡ Μονὴ σήμερα ἔχει 12 μοναχοὺς. Ἡγούμενός της εἶναι ὁ ἀρχιμανδρίτης Συμεῶν.

Εἰς τὴν Μονὴν ἔγινε δοξολογία, προσφώνησις ἐκ μέρους τοῦ ἡγουμένου, εἰς ἣν ἀπήντησε δι' ὀλίγων εὐχαριστῶν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, προσκύνησις τοῦ τιμίου λειψάνου τοῦ ὁσίου Συμεῶν, ξενάγησις εἰς τὰ ἀξιοθέατά της καὶ γεῦμα.

4. Ζίτσα.

Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Ζίτσης ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ ὁσίου Σάββα. Ἦταν ἡ καθέδρα τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Σερβίας μέχρις ὅτου ἔγινε Πατριαρχεῖον ἐπὶ Στεφάνου Ντουσαν. Τότε μετεφέρθη εἰς τὸ Ἱπέκιον (σερβιστὶ Πέτα). Ἡ Ζίτσα ὡς πρωτεύουσα ἐκκλησιαστικοπολιτικῆς τῆς Σερβίας εἶναι διὰ πολλοὺς ταυτισμένη μετὰ τὴν Σερβίαν. Ἡ ἱστορία της εἶναι ἡ ἱστορία τῶν Σέρβων. Θεωρεῖται ἱερὰ πόλις. Σημειωτέον ὅτι πάντοτε οἱ ἐχθροὶ τῆς Σερβίας ἐξέσπων ἐναντίον της. Αἱ καταστροφαὶ τὰς ὁποίας ὑπέστη εἶναι ταυτάρημοι, ἢ καὶ περισσότεραι, μετὰ τὰς ἐθνικὰς συμφορὰς τῶν Σέρβων. Ἔτσι δὲν σώζεται τίποτε ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον της κτιριακὸν συγκρότημα. Ὅλα εἶναι γέα. Διὰ τελευταίαν φορὰν κατεστράφη κατὰ τὸν 6' παγκόσμιον πόλεμον καὶ ἀνεκαινίσθη ὅτε ἐπίσκοπος Ζίτσης ἦτο ὁ νῦν ἀγιώτατος Πατριάρχης κ. Γερμανός. Ἡ Μονὴ σήμερον ἔχει περίπου 60 μοναχὰς, καὶ ἀσκεῖ μεγάλην ἀκτινοβολίαν εἰς τὰς γύρω περιοχὰς καὶ ἰδίως εἰς τὴν πόλιν Κράλιεβο, ποῦ εὐρίσκεται πολὺ κοντά.

Εἰς τὴν Μονὴν Ζίτσης ἔγινε δοξολογία ἐπὶ τῇ ἀφίξει καὶ προσφώνησις.

Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος εὗρε τὴν εὐκαιρίαν γὰρ ἐξάρη τὴν προσωπικότητα τοῦ νῦν σεβ. Ἐπισκόπου Ζίτσης κ. Βασιλείου Κῶστιτις, σπουδάσαντος ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἀρίστου κατόχου τῆς τε ἑλληνικῆς γλώσσης, σκέψεως καὶ θεολογίας, ἀνδρὸς βαθύτατα ἐκκλησιαστικοῦ, κλειζόντος τὴν Σερβικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν διὰ τε τῆς ζώσης παρουσίας του εἰς τὰ διορθόδοξα συνέδρια καὶ διὰ τῆς ποιμαντικῆς του δραστηριότητος.

Παραθέτομεν ἐνταῦθα τὴν βραχείαν προσφώνησιν τοῦ σεβ. Ἐπισκόπου Ζίτσης κ. Βασιλείου κατὰ τὸ δεῖπνον, τὸ ὁποῖον παρέθεσε τὸ ἑσπέρας τοῦ Σαββάτου, 22 Ὀκτωβρίου, εἰς τὸ ἐν Κραλιέβω ἐπισκοπικόν του μέγαρον.

Σήμερα ὁ οἶκος μας εἶναι γεμᾶτος φῶς· θερμότερος καὶ φωτεινότερος. Τὸν φωτίζει καὶ τὸν θερμαίνει ἡ παρουσία τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Σεραφεῖμ.

Ἐδῶ, μεταξύ μας, ὑπάρχει ἓνας ἄνθρωπος, ποῦ πολλὰ φορὰς με ἐρωτοῦσε: Πότε θὰ ἔλθῃ ὁ Βασιλέας μας; Ἐγὼ τώρα σὰς λέγω: Ἀπὸ σήμερον θὰ ἐρωτᾶτε ὅλοι σας: Πότε θὰ ἔλθῃ πάλιν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Σεραφεῖμ; πότε θὰ μᾶς ξανάλθῃ αὐτὸς ὁ καλὸς φίλος μας;

Ὅμως, οἱ φίλοι εἶναι πάντοτε κοντά. Σωματικὰ μπορεῖ νὰ εὐρίσκονται μακριὰ ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον. Ψυχικὰ ὅμως εἶναι ἐνωμένοι, ὅπως ἦταν πνευ-

ματικὰ ἐνωμένοι μετὰ τοὺς Ἑλληνας ὁ ἅγιος Σάββας, ποῦ μᾶς ἦλθε ἀπὸ τὸ ἅγιον Ὄρος.

Καὶ εἶθε νὰ εἴμεθα πάντοτε φίλοι διὰ τὸ καλὸν τῶν λαῶν μας, ὅλων τῶν λαῶν τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ δλοκλήρου τοῦ κόσμου.

5. Λιουμποστίνια.

Μετὰ τὸ ἐν Κραλιέβω ἐπίσημον γεῦμα, καὶ καθ' ὁδὸν πρὸς Νίσσαν, ὁ Μακαριώτατος ἐπεσκέφθη τὴν Ἱερὰν Μονὴν Λιουμποστίνια.

6. Βούρσατς.

Τὴν 25ην Ὀκτωβρίου τὴν πρωΐαν ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος ἐπεσκέφθη τὴν πόλιν Βούρσατς, παρὰ τὰ σύνορα τῆς Ρουμανίας, ὅπου ἐγένετο μετὰ πολλῆς θερμότητος δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Σεβ. Ἐπισκόπου Βανάτου κ. Βησσαρίωνος. Κατὰ τὴν γενομένην δοξολογίαν ὁ ἐπίσκοπος Βησσαρίων ἐμνήσθη τῶν προσωπικῶν του δεσμῶν μετὰ τοῦ Μακαριώτατου καὶ ἐξέφρασε τὴν θαθεῖαν χαρὰν του, διότι τὸν ἐπανεῖδε πλησίον του.

7. Κραγκούγιεβατς.

Τὴν 26ην Ὀκτωβρίου ὁ Μακαριώτατος ἐπεσκέφθη τὴν πόλιν Κραγκούεβατς, ὅπου ἔσχεν ἐπικοινωνίαν μετὰ τὸν σεβ. Ἐπίσκοπον Σουμαδίας κ. Σάββαν καὶ ἐπεσκέφθη διάφορα ἀξιοθέατα τῆς πόλεως.

ΣΤ' ΕΘΝΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

Λόγω τῆς μεγάλης καὶ θαθείας ἀγάπης μεταξύ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Σέρβων, ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς ἐν Γιουγκοσλαβία διαμονῆς τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου κατέλαβον αἱ ἐπισκέψεις εἰς τόπους συνδεδεμένους μετὰ τὴν ἐθνικὴν ἱστορίαν τῶν δύο λαῶν.

Μνημονεύομεν μόνον τὰ ἐξῆς:

1. Τὸ μνημεῖον τοῦ ἀγνώστου στρατιώτου, ποῦ εὐρίσκεται εἰς τὸν παρὰ τὸ Βελιγράδι λόφον Ἀβαλα.

Ὁ λόφος Ἀβαλα εἶναι ὁ τόπος, ἀπὸ ὅπου ἄρχισε ἢ κατὰ τῶν Τούρκων ἐπανάστασις τοῦ Καραγεώργη τῆς Σερβίας, ἡ ὁποία ὠδήγησε εἰς τὴν ἀπόκτησιν κατ' ἀρχὰς μὲν τῆς αὐτονομίας καὶ ἐν συνεχείᾳ τῆς πλήρους ἀνεξαρτησίας τῆς Σερβίας.

Ἐκεῖ οἱ δύο προκαθήμενοι ἐψαλαν ἐπιμνημόσυνον δέησιν ὑπὲρ ἀναπαύσεως πάντων τῶν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Σερβίας πεσόντων.

2. Τὸ Τσελέε - Κούλα.

Εἶναι ἓνα μνημεῖον παρὰ τὴν Νίσσαν. Ἐκτίσθη ὑπὸ τὰς ἐξῆς συνθήκας: Τὸ 1804 ἐπανεστάτησαν οἱ

Σέρβοι κατά τῶν Τούρκων. Ἀρχηγός τους ἦτο ὁ γενναῖος Θεόδωρος Σίντζελιτς. Ἀτυχῶς ἐνικήθη ἀπὸ τὰς δυνάμεις τῶν πολὺ πολυαριθμοτέρων καὶ καλλίτερον ἐξοπλισμένων Τούρκων. Ἐσκοτώθησαν περίπου 10.000 Σέρβοι. Οἱ πασάδες ἔκοψαν τὰ κεφάλια τους καὶ ἓνα μέρος τὸ ἔστειλαν «πεσκέσι» εἰς τὸν Σουλτάνον, μὲ τὸ ἄλλο δὲ ἔκτισαν τὸ Τσέλε - Κούλα (ἡ λέξις σημαίνει «κάστρο ἀπὸ κρανία») μὲ τέτοιον τρόπον ὥστε ἐξωτερικὰ νὰ φαίνωνται σχεδὸν μόνον κρανία, πρὸς «διαπαιδαγωγίαν» τῶν Σέρβων εἰς ὑπακοήν καὶ φόβον! Μπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῇ πράγματι τὴν φρίκην πού θὰ ἐπέπνεε τότε τὸ κάστρο αὐτό, ὅταν μάλιστα φαντασθῇ τὴν δυσωδίαν τῶν ἀποσυντιθεμένων κρανίων, τὰ σμήνη τῶν μυιῶν καὶ σφηκῶν καὶ τὰ περιτριγυρίζοντα ὄρνεα! Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Σερβίας τὸ ἀποτροπιαστικὸν αὐτὸ μνημεῖον τοῦ τουρκικοῦ «πολιτισμοῦ» περιεκλείσθη ἐντὸς μιᾶς ἐκκλησίας. Ἐντὸς αὐτῆς καὶ ἐνώπιον τῶν ἀπομεινόντων κρανίων, — τὰ περισσότερα τὰ ἔδγαλαν οἱ Σέρβοι καὶ τὰ ἔθαψαν ἢ τὰ μετέφεραν εἰς τὰ «χωνευτήρια» τῶν κοιμητηρίων τους — οἱ δύο προκαθήμενοι ἐτέλεσαν ἐπιμνημόσυνον δέησιν.

3. Τὸ Κ α λ ἔ - Μ ε γ δ ἄ ν.

Εἶναι ἓνα κάστρο τουρκικὸν ἐντὸς τοῦ Βελιγραδίου, πού εἶναι στενωτάτα συνδεδεμένον μὲ τὴν ἐθνικὴν μας ἱστορίαν, ἐπειδὴ εἰς αὐτὸ «ἐπνίγη» ὁ Ρήγας Φεραῖος. Ὡς γνωστὸν συλληφθεὶς ἐν Τερζέστη μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν ὑπὸ τῶν αὐστριακῶν ἀρχῶν τοῦ ἐπαναστατικοῦ του ὕλικοῦ ἐστέλλετο «δῶρον» εἰς τὸν Σουλτάνον. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Τούρκοι ἐφοδῆθησαν, ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ ἐπεχείρουν νὰ τὸν ἀπελευθερώσουν — ἔτσι τοῦλάχιστον ἐπληροφόρηθησαν — τὸν «ἐπνίξαν».

Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν «Ρούζιτσα», πού εὐρίσκεται μέσα εἰς τὸ κάστρον καὶ εἶναι σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου φτιαγμένη μὲ πολεμικὸν ὕλικόν, ἐτελέσθη ὑπὸ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ μεγάλου δραματιστοῦ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς θαλασσιῆς συνεργασίας τῆς ὁμοσπονδίας τῶν λαῶν τῆς τότε Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας εἰς μίαν ἐνιαίαν ἀδελφικὴν δημοκρατίαν.

4. Τ ὀ π ο λ α.

Τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς ἐν Γιουγκοσλαβία παραμονῆς του ὁ Μακαριώτατος ἐπεσκέφθη εἰς Τόπολα τὸν Ἱερὸν Ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὅπου ἐθάπτοντο τὰ μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῶν Καραγεώργεβιτς. Ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τὰ μωσαϊκά, μὲ τὰ ὁποῖα ἔχουν καλυφθῆ ὅλαι αἱ ἐσωτερικαὶ ἐπιφάνειαι τῆς. Ἡ ἰλαρά, ἀρμονικὴ, πολυχρωμία, ὁ πλοῦτος τῶν παραστάσεων, ἡ δύναμις ἐκφράσεως τῶν βυζαντινῶν μορφῶν τῶν προσώπων, ἀναδεικνύουν τὸν Ναὸν αὐτὸν ἓνα ἀπὸ τὰ ὠραιότερα μνημεῖα τέχνης τοῦ συγχρόνου κόσμου, διὰ τὸ ὅποιον ἐδραπανήθησαν μυθῶδη ποσά. Σημειωτέον ὅτι ἡ Τόπολα ἦτο ἡ ἰδιαιτέρα πατρίς τοῦ ἐλευθερωτοῦ τῶν Σέρβων Καραγεώργη.

5. Τὸ μ ν η μ ε ἴ ο ν τ ὶ ν θ υ μ ἄ τ ω ν τοῦ Κ ρ α γ κ ο ῦ ε β α τ ς.

Περὶ αὐτοῦ ἐγράψαμεν ἤδη ἀνωτέρω.

6. Τέλος, κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν Σερβία παραμονῆς του ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος ἐπεσκέφθη τρία ἐργοστάσια: ἓνα ὑφαντουργίας καὶ ραπτικῆς ἐν Πιρότ, ἓνα ὑαλουργίας ἐν Παρατσίν, καὶ ἓνα οἰνοποιίας ἐν Βούρσατς. Οἱ διευθυνταὶ τῶν ἐργοστασίων ἐξιστῶρησαν εἰς τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον τὰ κατὰ τὴν λειτουργίαν των καὶ τὰ ἐπιτεύγματα των καὶ τοῦ προσέφεραν ἀναμνηστικὰ τῆς ἐκεῖθεν διελεύσεώς του δῶρα.

Ζ'. Η ΕΟΡΤΗ ΤΟΥ ΠΑΝ. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

Τὴν Τετάρτην, 26ην Ὀκτωβρίου, ἐπὶ τῇ ἱερᾷ μνήμῃ τοῦ ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου ἐτελέσθη ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κίτρους ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Βαθεντένιε (Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου) λειτουργία ὑπὲρ ὑγείας καὶ μακροημερεύσεως τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, καθ' ἣν ἔψαλεν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Πατρῶν κ. Νικόδημος.

Μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ὁ Μακαριώτατος ἔστειλεν εἰς τὸν Πατριάρχην τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα:

Παναγιώτατον

Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην

κ.κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΝ

Εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Παναγιώτατε καὶ θεϊότατε Δέσποτα,

Ἐκ Βελιγραδίου, ὅπου χάριτι Κυρίου εὐρισκόμεθα δι' ἐπίσημον ἐπίσκεψιν εἰς τὴν ἀδελφὴν τοπικὴν Ἐκκλησίαν τῆς Σερβίας, μεθ' ἧς ἔσομεν διαφόρους συνομιλίας, καθ' ἃς διεπιστώσαμεν ταυτότητα ἀντιλήψεων καὶ ἀπόλυτον ἐκ μέρους ἀμφοτέρων ἐμπιστοσύνην καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὸ σεπτὸν Ὑμῶν πρόσωπον καὶ τὴν κοινὴν μητέρα μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, μετ' ἐπιτέλειον τῆς ἱερᾶς μνήμης τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου κατὰ πρωτόβουλον προτροπὴν τῆς Ἀγίας Ἀγιοτικῆς τοῦ Πατριάρχου τῶν Σέρβων κ. Γερμανοῦ καὶ κοινῆν μετ' αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς Ὑμετέρας σεβασμίας Παναγιώτης προσευχῆν, ἀπευθύνομεν Ὑμῖν θερμὰς εὐχὰς ἐπὶ σεπτοῖς ὀνομασιθεοῖς, δέδομενοι τοῦ Ἀρχιποίμενος Χριστοῦ, ἵνα πληρῶν Ὑμᾶς σοφίας καὶ συνέσεως καὶ περιθρυγκῶν πάντοθεν καὶ μηκύνων ἐπὶ πλείστον τὰ ἔτη τῆς ἐπιγῆς παρουσίας Ὑμῶν Ἀγίας δι' Ὑμῶν ὁδηγῆ τὴν θείαν Ἐκλογάδα τῆς ἀνὰ τὴν Οἰκουμένην Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἐν δυνάμει φανέρωσιν τῆς

ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΦΙΞΕΙ ΤΟΥ ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΕΡΑΦΕΙΜ*

Ἡ ἐπικειμένη επίσκεψις τῆς Αὐτοῦ Μακαριότητος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ (ἀπὸ τῆς 20ῆς ἕως τῆς 26ῆς Ὀκτωβρίου) ἀποτελεῖ ἓνα ἀκόμη κρίκον τῆς μακρᾶς ἀλύσεως τῆς φιλίας, ἥτις διὰ μέσου τῶν αἰώνων συνδέει τὰς δύο ἀδελφὰς Ἐκκλησίας, τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Σερβικὴν. Ἡ φιλία αὕτη ἐκαλλιεργεῖτο ὄχι μόνον εἰς τὰ χρόνια τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀκμῆς τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς πικροὺς ἐκείνους χρόνους τῆς δουλείας ὑπὸ τοὺς Τούρκους, οἱ ὅποιοι ὡς ἀλλόθρησκοὶ ἐκρήμιζον τὰς χριστιανικὰς ἐκκλησίας ἐξ Ἰσου εἰς τὰς περιοχὰς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Σέρβων, ἀλλ' ἐκαλλιεργεῖτο ἡ φιλία καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀγῶνος κατὰ τῆς ἀλλοτριώσεως ἐκ τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἀμφότεραι αἱ ἀδελφαὶ Ἐκκλησίαι ἦσαν καὶ εἶναι Ἐκκλησίαι τοῦ Λαοῦ, δηλ. καὶ συνέπασχον μετὰ τῶν λαῶν των, ἀλλὰ καὶ ἔχαιρον διὰ τὴν πρόδον τοῦ λαοῦ εἰς ὅλα τὰ πεδία τῆς δραστηριότητος αὐτοῦ.

Παρὰ τῶν Ἑλλήνων παρελάβομεν τὸν χριστιανισμόν, τὸν ὅποιον ὁ λαὸς μας ἀπεδέχθη καὶ ἠσπάσθη εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε τὸ Εὐαγγέλιον περιεχώρησε ὅλην τὴν ζωὴν του καὶ ὅλα τὰ ἔργα του. Εἶναι ἀναντίρρητον γεγονός, ὅτι ὅλη ἡ δημιουργία τοῦ λαοῦ ἡμῶν (τὰ δημοτικὰ ἔξματτα, αἱ Παροιμίαι, τὰ αἰνίγματα, κ.τ.λ.) εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητα μία μετὰγγις

* Ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ Πραβოსλάβιε, (Ὀρθοδοξία), δεκαπενθήμερον ἐκκλ. ἐφημερίδα τοῦ Σερβικοῦ Πατριαρχείου, ἐκδιδομένη ἐν Βελιγραδίῳ καὶ εἰς τὸ τεύχος ἀριθ. 254 (ἔτος ΙΑ'), τῆς 15ῆς Ὀκτωβρίου 1977, σσ. 1-2.

δόξης καὶ ἀκαταλήπτου σοφίας Αὐτοῦ πρὸς σωτηρίαν καὶ ἀγιασμόν τοῦ σύμπαντος κόσμου.

Μετὰ πολλῆς ἐν Κυρίῳ ἀγάπης καὶ πάσης τῆς ἐποφειλομένης τιμῆς,

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΕΡΑΦΕΙΜ, Πρόεδρος.

★

Ἔτσι τὴν 26ην Ὀκτωβρίου τὴν νύκτα προπεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀγιωτάτου Πατριάρχου ὁ Μακαριώτατος ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὸ Βελιγράδι δι' Ἀθήνας ἔνθα ἀφίκετο εἰς τὰς 2:00 μετὰ μεσονύκτιον.

Ἐν ἀκόμῃ μικρὸν λιθάριον προσετέθη εἰς τὴν ἀνοιχοδόμησιν τῆς ἀδελφικῆς φιλίας καὶ συνεργασίας τῶν δύο Ἐκκλησιῶν.

τοῦ Εὐαγγελίου — παρ' ὅτι ἐνίοτε δὲν τὸ ἀντιλαμβάνομεθα.

Πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους Ἕλληνας ὀφείλομεν εὐγνωμοσύνην, διότι κατὰ τὴν ἱστορίαν ἀντελήφθησαν ὀρθῶς, ἐν ὀρθοδόξῳ πνεύματι, τὰς ἐπιδιώξεις τῆς Ἱεραρχίας καὶ τῶν πιστῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας, καὶ διότι ὅλα τὰ ζητήματα ἐπελύοντο ἀδελφικῶς.

Ἄνευ τῶν ἑλληνιστῶν γραψάντων Ἀγίων Πατέρων εἶναι ἀδιανόητος ἡ ὑπαρξίς ἡμῶν ὡς Ἐκκλησίας. Τούτου ἕνεκεν ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἁγίου Σάββα, ἀκόμη, μάλιστα, καὶ πρότερον, ἀπὸ τῶν Ἀγίων ἀυταδέλφων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου καὶ ἐντεῦθεν, οἱ συμπατριῶται ἡμῶν — συνήθως καλόγηροι — ἐμελέτων τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἵνα μεταφέρουν ὅσον τὸ δυνατόν καλλίτερα καὶ πιστότερα τὴν ἀγιοπατερικὴν σοφίαν εἰς τὴν τότε γραφομένην γλῶσσαν τοῦ ἔθνους ἡμῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ δεσπότη Σερβίας Στεφάνου Λαζάρεβιτς ὑπῆρχον ἤδη ὀλόκληροι σχολαὶ μεταφραστῶν (ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Ρεσάβα ἢ Μανασσία, ἐπὶ παραδείγματι), εἰς τὰς ὁποίας οἱ καλόγηροι μετέφραζον ἔργα τῶν Ἀγίων Πατέρων, λειτουργικὰ κείμενα, συλλογὰς κηρυγμάτων, ἐκκλησιαστικὰ τυπικά, ἀκόμη δὲ καὶ φιλοσοφικὰ δοκίμια, πρὸς σωτηρίαν μὲν τῶν ἰδίων αὐτῶν ψυχῶν, ὠφέλειαν δὲ τοῦ γένους αὐτῶν. Μερικοὶ ἐξ αὐτῶν ἔγραφον καὶ τὰ ὄνόματά των. «Ἐγραψα ἐγὼ ὁ ἀμαρτωλὸς...».

Ἡ Μονὴ Χιλανδαρίου ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ὑπῆρξεν, ὡς ὀρθῶς ἐτονίσθη, τὸ πρῶτον σερβικὸν Πανεπιστήμιον, ὅπου ἐξεπαιδεύοντο καὶ ἐμορφοῦντο πάντες οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἀξιωματοῦχοι, οἱ ἡγήτορες τοῦ ἔθνους

Καὶ τὸ κυριώτερον: αἱ δύο ἀδελφαὶ Ἐκκλησίαι ἐπεκοινωνήσαν καὶ ἐκοινωνήσαν ἐν ἀγάπῃ καὶ συνευδοκίᾳ τὴν ἀπόλυτον ἐνότητά τους καὶ τὴν μεταξὺ τους ἀνυπόκριτον ἀγάπην.

Ἴσως διὰ τοῦτο, ἡ επίσκεψις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου εἰς Σερβίαν ἔχει μίαν πολὺ θαθεῖαν χάριν καὶ εὐπρέπειαν.

Καὶ μίαν ἀκόμη παρατήρησιν: Ἄραγε θὰ μπορέσωμεν νὰ ἐκμεταλλευθῶμεν, καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευρὰς, τὰ ἀποτελέσματα καὶ τὰς προεκτάσεις τῆς, ἢ μάλλον τῆς ὀδηγητικῆς γραμμῆς ποῦ μᾶς χαράσσει;

Ἀρχιμ. ΜΕΛΕΤΙΟΣ ΚΑΛΑΜΑΡΑΣ

αὐτῶν, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ἔρρεον ἐξ Ἑλλάδος πρὸς τὴν Σερβίαν, ὅλαί αἱ νεότεραι γνώσεις ἐκ διαφόρων κλάδων, καὶ ὄχι μόνον αἱ θεολογικαὶ γνώσεις. Οἱ ἡμέτεροι Χιλιανδαρινοὶ ἐπεσεκρίνοντο μοναστήρια καὶ ἐκκλησίας ἀνά τὰ ἔλλα (ἐλληνικὰ) Πατριαρχεῖα ἐν τῇ Ἑγγύς Ἀνατολῇ (Ἱεροσολύμων, Ἀντιοχείας, Ἀλεξανδρείας καὶ Κωνσταντινουπόλεως) καὶ δίκην μελισσῶν φιλομόχθως καὶ ἐπιμελῶς συνέλεγον τοὺς εὐδίστους καρποὺς τῆς θεολογίας, τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἱστορίας, τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, ἵνα μεταμοσχεύσωσι ταῦτα πάντα ἐπὶ τὸ καρποφόρον δένδρον τῆς πίστεως καὶ τοῦ πνεύματος, πού εἶχε ἤδη φυτευθῆ ἐν τῇ Πατρίδι αὐτῶν.

Εἰς τὸν χώρον τῆς παιδείας διατηρήσαμεν στενοὺς δεσμοὺς — τὸ ὑπογραμμίζομεν ὅπως ἰδιαίτερος — μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μέχρι σήμερον. Ἀμέσως μετὰ τὸν πόλεμον, φέρ' εἰπεῖν, οἱ ἡμέτεροι θεολόγοι ἐγένοντο δεκτοί, μετ' ἀνοικτῶν τῶν ἀγκαλιῶν, εἰς τὰς Θεολογικὰς Σχολὰς τῶν Πανεπιστημίων Θεσσαλονίκης καὶ Ἀθηνῶν, εἰς ἱερατικὰς σχολὰς καὶ εἰς μονὰς, ἐδωρίζετο εἰς αὐτοὺς ἡ ὑποτροφία, καὶ οὕτως ἐγένοντο οὗτοι διδάκτορες τῆς θεολογίας καὶ πρεσβυταὶ τῆς φιλίας, οὐχὶ μόνον μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν. Διαπιστοῦμεν καὶ τὴν ἡμετέραν συμβολὴν εἰς τὴν ἐλληνικὴν θεολογίαν: περὶ τοὺς δεκαπέντε ἀνθρώπους, οἵτινες σήμερον κατέχουν ὑψηλὰς θέσεις παρ' ἡμῖν (ἄλλοι εἶναι ἐπίσκοποι, ἄλλοι καθηγηταὶ Θεολογικῆς Σχολῆς ἢ ἱερατικῶν σχολῶν), ἄφησαν τὰς θεολογικὰς αὐτῶν ἐργασίας εἰς τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς ἐλληνικῆς θεολογικῆς σκέψεως. Κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν, ἐν τούτοις, χαίρεται καὶ ἡ ἡγεσία τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας, διότι καθιστᾷ δυνατὰς τόσοσιν τὰς τακτικὰς, ὅσον καὶ τὰς μεταπτυχιακὰς σπουδὰς εἰς ὅλους τοὺς νόους Ἑλλήνων, πού ἐπιθυμοῦν νὰ μάθουν τὴν σεβρικὴν γλῶσσαν καὶ νὰ ἐμβαθύνουν τὴν θεολογικὴν αὐτῶν κατάρτισιν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Θεολογικῇ Σχολῇ.

Ἡ Αὐτοῦ Μακαριότης ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ καὶ ἡ Αὐτοῦ Ἀγιότης ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἰπεκίου, Μητροπολίτης Βελιγραδίου τε καὶ Καρλοβιίου καὶ Πατριάρχης Σερβίας κ. Γερμανὸς δύνανται κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παραμονῆς τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀντιπροσωπείας νὰ διαπιστώσουν μετ' εὐχαριστήσεως, ὅτι αἱ μεταξὺ ἡμῶν σχέσεις φιλίας, ἀγάπης καὶ συνεργασίας, ἔχουν τεθῆ ἐπὶ ὀρθῆς βάσεως, ἐπὶ τοῦ ἀδιασαλεύτου εὐαγγελικοῦ λίθου τῆς ἀγάπης, καὶ ὅτι ἔχουν διευθετηθῆ συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν ἐν τῇ ἀνά τὴν οἰκουμένην Ὁρθοδόξω Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἰσχυόντων ἱερῶν Κανόνων. Θὰ ἔχουν τὴν εὐκαιρίαν νὰ συζητήσουν καὶ περὶ τοῦ ὡς πρὸς τί καὶ εἰς τί θὰ δύνανται νὰ ἀλληλοβοηθῶνται αἱ Ἐκκλησίαι ἡμῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς ἐκκοσμικεύσεως, ἥτις ἴσταται πρὸ τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, καίτοι πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ὁ Ἕλληνας, παρ' ὅλας τὰς θυέλλας, παραμένει

πρωτίστως μέλος τῆς Ἐκκλησίας του, τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Αἱ συνομιλίας τῶν Προκαθημένων θὰ ἀναφέρονται πιθανῶς καὶ εἰς τὴν Μονὴν Χιλιανδαρίου (οὗσαν μὲν ὑπὸ τὴν κανονικὴν δικαιοδοσίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' εὐρισκομένην ἐντὸς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας), ἥτις, ὡς καὶ τὰ σεβρικά στρατιωτικὰ κοιμητήρια ἐν Ζεϊτινλίκ (Θεσσαλονίκη) καὶ ἐν τῇ νήσῳ Κερκύρα, ἀποτελεῖ τὸν ἱερὸν ἡμῶν σύνδεσμον, ὡς ἐξ ἴσου συναποτελοῦν αὐτὸν τὸ ἐλληνικὸν στρατιωτικὸν κοιμητήριον ἐν Πίροτ καὶ ἐν Βαλάντοβο (κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, σημειωθῆτω, θὰ ἐορτάσῃ τοῦτο τὴν ἐξηκονταετηρίδα ἀπὸ τῆς κτίσεως αὐτοῦ) καὶ ἡ μνήμη τοῦ Ρήγα Φεραίου ἐπὶ τοῦ Καλεμεγδῶν τοῦ Βελιγραδίου. Ὅταν δὲ φίλοι συνομιλῶσιν ἐν πνεύματι εὐαγγελικῆς ἀγάπης καὶ ἐμπιστοσύνης, τότε αἱ προοπτικαὶ πρὸς ἔτι συντομιώτεραν συνεργασίαν ἀνοίγονται ἀφ' ἑαυτῶν.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σεραφεῖμ δὲν εἶναι ἄγνωστος ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν. Ἦδη ἐν ἔτει 1955 εἶχε δεχθῆ εἰς τὴν τότε ἐπισκοπικὴν αὐτοῦ ἑδραν, Ἄρταν, τὴν σεβρικὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀντιπροσωπείαν, τῆς ὁποίας ἡγεῖτο ὁ ἀείμνηστος πατριάρχης Βικέντιος (ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ ὁποίου εὐρίσκετο καὶ ὁ νῦν Πατριάρχης ἡμῶν Γερμανός), καὶ τοὺς συνάδευσε εἰς τὴν νήσον Κέρκυραν. Κατὰ δὲ τὸ 1956, ἐπεσεκρίθη, ὡς μέλος τῆς συνοδείας τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Δωροθέου, τὸ Πατριαρχεῖον Σερβίας.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σεραφεῖμ (Γίκας) ἐγεννήθη τῷ 1913, ἐν τῷ χωρίῳ Ἀρτεσιανὸν παρὰ τὴν Καρδίτσαν (Θεσσαλία), ἐγγὺς τῶν μοναστηρίων τῶν Μετεώρων. Εἰς τὸ βάπτισμα ὀνομάσθη Βησσαρίων. Τὴν ὑψηλὴν θεολογικὴν μόρφωσίν του ἀπέκτησεν ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ Ἀθηνῶν. Ἐχειροτονήθη εἰς διάκονον κατὰ τὸ 1938, εἰς πρεσβύτερον δὲ τῷ 1943.

Ἐλαβε μέρος εἰς τὸ κίνημα τῆς ἀντιστάσεως κατὰ τοῦ κατακτητοῦ. Κατὰ τὴν κατοχὴν ἴδρυε λαϊκὰ συσσίτια, ὅπου διέτρεφε 600 πτωχὰ παιδιὰ ἐκ τῆς ἐνορίας τοῦ Ἀγ. Λουκᾶ Ἀθηνῶν. Ἰδρυσε καὶ τὸ εὐαγγεῖον ἴδρυμα «Ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκάς», ὅπερ παρεῖχε δωρεὰν πᾶσαν τὴν ἱατρικὴν περίθαλψιν εἰς τοὺς ἐνδεεῖς ἀσθενεῖς τῆς προειρημένης ἐνορίας.

Ἐχρημάτισε γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Ἐν ἔτει 1949, ἐκλεγείς μητροπολίτης Ἄρτης, ἐχειροτονήθη Ἐπίσκοπος, κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1958 μετετέθη καὶ κατέστη μητροπολίτης τῆς πρωτευούσης τῆς Ἡπείρου, τῶν Ἰωαννίνων. Ὡς μητροπολίτης ἀνέπτυξεν, ἐν τε τῇ Ἄρτῃ καὶ ἐν Ἰωαννίνοις, καρποφόρον κοινωνικὴν καὶ εὐεργετικὴν δραστηριότητα.

Συμμετέσχεν εἰς τὴν Πρώτην Πανορθόδοξον Συνδιάσκεψιν τῆς Ρόδου τῷ 1961.

Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος ἐξελέγη τῇ 12ῃ Ἰανουαρίου, ἐνεθρονίσθη δὲ τῇ 16ῃ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Ἐπί τῆ συμπληρώσει τῆς πρώτης πενταετίας.

Μετ' αἰσθημάτων σεβασμοῦ καὶ εὐλαβείας ἡ Χριστιανικὴ Οἰκουμένη ἐμνήσθη τοῦ γεγονότος, ὅτι συμπληρώθη ἤδη ἡ πρώτη πενταετία, ἀφ' ἧς ἡ Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἀνέδειξεν εἰς Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην τὸν ἀπὸ Ἰμβρου καὶ Τενέδου Δημήτριον τὸν Α'.

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος πενταετία ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ Α.Θ.Π. ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως ἐν συνέσει, προσοχῇ, καὶ εὐαγγελικῶ πνεύματι διαχειρίζεται ἴσως τὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὅσον καὶ τὰς διορθόδοξους καὶ διεκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις, συνεχίζων κατὰ λελογισμένον τρόπον τὴν ἐκκλησιαστικὴν πολιτικὴν τοῦ ἀειμνήστου μεγάλου προκατόχου του, τοῦ Κυροῦ Ἀθηναγόρα τοῦ Α'.

Ἡ (Ἐκκλησία), συνενοῦσα τὰς εὐχὰς τῆς μετὰ τῶν εὐχῶν τοῦ πανορθόδοξου ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος, εὐχεται, ὅπως ὁ Δομήτωρ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν Κύριος δωρηθῆται τῇ Αὐτοῦ Θεοιότητι Παναγιότητι ἔτη πολλά, ὑγίαιαν καὶ δύναμιν ἐπ' ἀγαθῶ τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν Γένους.

Κοινοὶ στόχοι.

Ὁρθῶς ὑπὸ τοῦ παγκοσμίου Τύπου ἐξηγήθη ἡ σημασία τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου

Ἰανουαρίου 1974, διαδεχθεὶς ἐν τῷ θρόνῳ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἱερώνυμον, ὅστις κατὰ τὸν Μάιον τοῦ ἔτους 1972 εἶχεν ἐπισκεφθῆ τὴν Αὐτοῦ Ἁγιότητα τὸν Πατριάρχην τῶν Σέρβων κ. Γερμανὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν Σερβίας.

Ὡς Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐπεσκέφθη ἕως σήμερον τὰ Πατριαρχεῖα Κωνσταντινουπόλεως, Ἀντιοχείας, Μόσχας, Γεωργίας (Ἰβηρίας) καὶ Βουλγαρίας, ἐνῶ ὡς μητροπολίτης εἶχεν ἐπισκεφθῆ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρουμανίας.

Κατὰ τὸ πρόγραμμα τῆς ἐνταῦθα παραμονῆς αὐτοῦ, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σεραφεῖμ, ἀκολουθούμενος ὑπὸ ἑξ μητροπολιτῶν καὶ τεσσάρων ἄλλων ἀξιωματοῦχων, θὰ διεξαγάγῃ ἐπισήμους συνομιλίας μετὰ τῆς Αὐτοῦ Ἁγιότητος τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ, θὰ ἐπισκεφθῆ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν καὶ τὴν Ἱερατικὴν Σχολὴν τοῦ Ἁγίου Σάββα, θὰ τελέσῃ παραστάσιμον (ἐπιμνημόσυνον δέσιν) ὑπὲρ τοῦ μεγάλου υἱοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, Ρήγγα Φεραίου. Ἐξω τοῦ Βελιγραδίου οἱ προσφιλεῖς ὑψηλοὶ φιλοξενούμενοι θὰ ἐπισκεφθῶσι τὴν Λαύραν Στουντένιτσαν, ἔπειτα τὴν Μονὴν Ζίτσης καὶ τὸν ἐπίσκοπον Βασίλειον, τὸ Ἑλληνικὸν κοιμητήριον τοῦ Πίροτ, ὅπου θὰ τελέσῃ ἐπίσης μνημόσυνον εἰς

χοῦ Μόσχας κ. Ποιμένος εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, ὅπερ πάντοτε ἀναγνωρίζεται ὡς τὸ πρῶτον τῆ τάξει ἐν τῇ καθ' ὅλου Ὁρθοδοξίᾳ.

Κατὰ τὰς ἐπισήμους ἐκκλησιαστικὰς συνομιλίας, αἰτινες διεξήχθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπισκέψεως ταύτης, διεπιστώθη, ὅτι εἶναι κοινοὶ οἱ στόχοι τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἦτοι ἡ ἐγκαρδιωτέρα σύσφιξις τῶν δεσμῶν αὐτῶν, ἡ ἀπὸ κοινοῦ προσφορὰ, ὑπ' αὐτῶν ὑπηρεσιῶν πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν ἐν γένει, πρὸς τὸν Χριστιανισμὸν γενικώτερον καὶ πρὸς τὴν σύγχρονον ἀνθρωπότητα γενικώτατα, συναφονήθη δὲ ὅπως τεχνικῶς καθορισθῆ ἐν συνεργασίᾳ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν κοινὸν πρόγραμμα περαιτέρω δραστηριότητος διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν σκοπῶν τούτων.

Γενικὴ εἶναι ἡ εὐχή, ὅπως τάχιστα τὰ συμφωνηθέντα λάβουν σάρκα καὶ ὀστέα καὶ ἀποδώσουν καρπὸν ἑκατονταπλασίονα πρὸς δόξαν τῆς καθ' ὅλου Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας, ἧτις ἀποτελεῖ τὴν μόνην ἐλπίδα τοῦ κόσμου.

Τὸ «ψυχικὸν ὁμοούσιον» τῶν δύο λαῶν.

Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὰ ἐν τῇ προηγουμένη παρατηρήσει λεχθέντα δεῖν νὰ ἐξαρθῆ ὅλος ἰδιαιτέρως ἡ πρόσφατος ἐπίσημος ἐπίσκεψις εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Σερβίας τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ καὶ τῶν συνοδευόντων αὐτὸν μελῶν τῆς συνοδικῆς ἀντιπροσωπείας.

τοὺς Ἕλληνας ἥρωας, πεσόντας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς χώρας ταύτης, ὅτε ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Σέρβου στρατιώτου κατεδίωκον τὸν κοινὸν ἐχθρόν.

(Ἐν συνεχείᾳ ἀπαριθμοῦνται καὶ ἄλλα πρόσωπα καὶ ἄλλοι ἱεροὶ τόποι, οὓς ἔμελλε νὰ ἐπισκεφθῆ ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ ἡ συνοδεία Αὐτοῦ).

Τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Σεραφεῖμ, ὡς ἐγνώσθη, θὰ δεχθοῦν καὶ οἱ ὑψηλοὶ ἀξιωματοῦχοι τοῦ κράτους εἰς ἐθιμοτυπικὴν ἐπίσκεψιν.

Οἱ Βελιγραδίται καὶ οἱ πολῖται τῶν ἄλλων πόλεων καὶ τόπων θὰ δεχθοῦν ἀνταξίως καὶ μετ' ἀγάπης τὸν ὑψηλὸν ἐπισκέπτην, Προκαθήμενον τῆς μεγάλης καὶ φίλης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου!
Εἰς πολλὰ ἔτη!

PANTOMIR PAKITZ

Διάκονος - υπεύθυνος συντάκτης τοῦ Πραβοσλάβλιε.

Αναφερόμενος εις την σπουδαιότητα της επισκέψεως ταύτης ὁ Προκαθήμενος της Ἐκκλησίας της Ἑλλάδος, ἐτόνισεν, ὅτι αὕτη ἀπέβλεπεν εἰς τὴν περαιτέρω συνοφισιν τῶν ἀρίστων πρὸς ἀλλήλας σχέσεων τῶν δύο Ἐκκλησιῶν καὶ εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν ἀπόψεων ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδοξίας, ἣτις ἔχει προγραμματισθῆ νὰ συνέλθῃ καὶ ἐντατικῶς προετοιμάζεται, μὲ τὴν σοφὴν καθοδήγησιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου. Αἱ ἐπαφαὶ αὗται, εἰς ἐπίπεδον Προκαθημένων, συμφώνως καὶ πρὸς σκέψεις τοῦ Φαναρίου, ἀποφέρουν θανάσια ἀποτελέσματα..., διότι μία ἀπ' εὐθείας συνομιλία αὐτῶν εἶναι πολὺ πλέον θετικὴ ἢ αἱ διαβουλεύσεις τῶν Ἐπιτροπῶν.

Ἐκτὸς τῆς κατὰ πάντα ἐπιτυχῶς πραγματώσεως τοῦ σκοποῦ τούτου, ἡ ἐπαφὴ τοῦ Προκαθημένου καὶ τῶν ἐκπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς ἡγεσίας τῆς γειτονοῦς χώρας καὶ μετὰ τοῦ Χριστοπεινούμου πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας ἀπέδειξε, κατὰ τοὺς ἐσδοτῶν λόγους τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, ὅτι οἱ λαοὶ τῶν δύο ὁμοδόξων Ἐκκλησιῶν εἶναι καὶ θὰ παραμείνουν ἀδελφικοί, ὅπως τὸ μαρτυροῦν οἱ κοινοὶ τάφοι τῶν ἀγωνιστῶν τῆς ἐλευθερίας μας εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, Κέρκυραν καὶ ἀλλαχοῦ, οἱ ὅποιοι εἶναι τὰ εὐλαβέστερα μνημεῖα τῆς ἐλληνογιογυκοαδελφικῆς φιλίας». Ὡς καὶ πρὸ τινων ἐδῶν εἶχε τονίσει ὁ Μακαριότατος Πατριάρχης τῶν Σέρβων κ. Γερμανός, ἡ Ὁρθοδοξία δημιουργεῖ τὸ ἀρυχικὸν ὁμοούσιον Ἑλλήνων καὶ Σέρβων.

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α

Ἱερά Μητρόπολις Παροναξίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 33, 34, 35, καὶ 36 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν» καὶ προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακλήρυσιν ὑποψηφίων πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων τῶν Ἱερῶν Ναῶν: 1) Ἁγίου Πνεύματος Γαλανάδου Νάξου, 2) Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Κεραμωτῆς Νάξου, 3) Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Σκαδοῦ Νάξου, 4) Ζωοδόχου Πηγῆς Δαναοῦ Νάξου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας προκηρῦξεως ἐν τῷ Δελτίῳ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά.

Ἐν Νάξῳ τῆ 24 Νοεμβρίου 1977

† Ὁ Παροναξίας ΕΠΙΦΑΝΙΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Ἄρτης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἀρθρον 33 παρὰ 2 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημεριῶν», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα καὶ κανονικὰ προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας εἰς τὸ Δελτίον «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλλωσιν εἰς τὴν Ἱεράν Μητρόπολιν Ἄρτης τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα δικαιολογητικά πρὸς κατάληψιν μιᾶς ἐκ τῶν χηρευσουσῶν θέσεων Ἐφημεριῶν τῶν κάτωθι Ἱερῶν Ἐνοριακῶν Ναῶν: 1) Ἁγίου Θεωμᾶ Τσάπελα, 2) Ἁγίου Γεωργίου Παλαιοχωρακίου, 3) Γεννησίου τοῦ Προ-

δρόμου Γιαννιωτίου, 4) Ἁγίου Σπυριδῶνος Πηγῆς Τετρακώμου καὶ 5) Ἁγίας Τριάδος Διστράτου.

Ἐν Ἄρτῃ τῆ 3η Νοεμβρίου 1977

† Ὁ Ἄρτης ΓΙΝΝΑΤΙΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Κερκύρας καὶ Παξῶν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 33 τοῦ Κανονισμοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2/1969 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακλήρυσιν ὑποψηφίων διὰ τὴν πλήρωσιν τῆς κενῆς ἐφημεριακῆς θέσεως τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγίων Ἀποστόλων Ἀρμενάδων, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων, Ἐκκλησιαστικῶν Νόμων καὶ Κανονισμῶν ἀπαιτούμενα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας προκηρῦξεως ἐν τῷ Δελτίῳ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά καὶ πιστοποιητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Κερκύρᾳ τῆ 8η Νοεμβρίου 1977

† Ὁ Κερκύρας καὶ Παξῶν ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Μεσσηνίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου 346/1976 «Περὶ τρόπου πληρώσεως Ἐφημεριακῶν τινῶν θέσεων καὶ συστάσεως Βιδικῶν Σχολῶν Ἱερατικῆς Μορφώσεως» (ΦΕΚ 142 τ. Α', τῆς 10 Ἰουνίου 1976), τὴν ὑπ' ἀριθμ. 3154 καὶ ἀπὸ 26.6.1976 Ἀπόφασιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (ΦΕΚ 838 τ. Β', τῆς 26 Ἰουνίου 1976) καὶ τὰ ἀρθρα 33-37 τοῦ Κανονισμοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2/1969 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Νόμων ὀριζόμενα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλλωσιν τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἐφημεριακῶν θέσεων: 1) Ἁγίας Μαρίνης Γλυφάδας καὶ 2) Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Κρεμμυδιῶν.

Ἐν Καλαμάτᾳ τῆ 12η Νοεμβρίου 1977

† Ὁ Μεσσηνίας ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Μυτιλήνης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἀρθρον 33 παρ. 2 καὶ 3 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν» καὶ τὰς διατάξεις τοῦ Ν. 346/1976 «Περὶ τρόπου πληρώσεως Ἐφημεριακῶν θέσεων καὶ συστάσεως Βιδικῶν Σχολῶν Πρακτικῆς Μορφώσεως» ΦΕΚ 142/10.6.1976, Τεύχος Α', προσκαλοῦμεν τοὺς ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου προβλεπόμενα κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα καὶ βουλομένους ἵνα καταλάβωσιν μίαν τῶν κάτωθι κενῶν ὀργανικῶν Ἐφημεριακῶν θέσεων, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας προκηρῦξεως ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά: 1) Ἁγίου Ἀνδρέου, Σκάλας Ἐρεσοῦ, 1) Ἁγίου Ἀνδρέου, Σκάλας Ἐρεσοῦ, 2) Ἁγίου Γεωργίου Πιλληγωνίου, 3) Εὐαγγελιστρίας Λ. Μύλων.

Ἐν Μυτιλήνῃ τῆ 12η Νοεμβρίου 1977

† Ὁ Μυτιλήνης ΙΑΚΩΒΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ Ν. 673/1977 «Περὶ ἀνακατανομῆς καὶ ρυθμίσεως ὀργανικῶν τινῶν θέσεων διακόνων», προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς πλήρωσιν τῆς κενῆς ὀργανικῆς θέσεως Διακόνου τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Ἀξιοῦ Θεο/νίκης, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῆς κειμένης Νομοθεσίας καὶ τοὺς Ἱ. κανόνες προβλεπόμενα προσόντα, ὅπως, ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Νεαπόλει τῆ 14η Νοεμβρίου 1977

† Ὁ Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Καρυστίας καὶ Σκύρου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰ ἄρθρα 33 καὶ ἐξῆς τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/69 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Περὶ Ἱ. Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», προσκαλοῦμεν τοὺς ἔχοντας τὰ νόμιμα προσόντα καὶ βουλομένους νὰ καταλάβωσι τὴν κενὴν οὖσαν θέσιν τακτικοῦ Ἐφημερίου τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγίας Τριάδος τῆς πόλεως Κύμης, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίης προκηρύξεως ἐν τῷ Περιδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά.

Ἐν Κύμῃ τῇ 14ῃ Νοεμβρίου 1977

† Ὁ Καρυστίας καὶ Σκύρου ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Ἱερὰ Μητρόπολις Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 53 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίης εἰς τὸ Περιδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα δικαιολογητικά, μετὰ σχετικῆς αἰτήσεως, πρὸς κατάληψιν τῶν κενῶν Διακονικῶν θέσεων τῶν Ἱερῶν Ναῶν. 1) Ἁγίου Ἰωάννου Μακροπούλου-Ἀττικῆς, 2) Ἁγίας Παρασκευῆς Λαυρίου-Ἀττικῆς, 3) Ἀναλήψεως Κυρίου Κορωπίου-Ἀττικῆς.

Σπᾶτα τῇ 15ῃ Νοεμβρίου 1977

† Ὁ Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς ΑΓΑΘΟΝΙΚΟΣ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 53, τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίης εἰς τὸ Περιδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα δικαιολογητικά, μετὰ σχετικῆς αἰτήσεως, πρὸς κατάληψιν τῆς κενῆς Ἐφημεριακῆς θέσεως τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Δημητρίου Κερατέας-Ἀττικῆς.

Σπᾶτα τῇ 15ῃ Νοεμβρίου 1977

† Ὁ Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς ΑΓΑΘΟΝΙΚΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 33 καὶ 34 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2/1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἑνοριῶν καὶ Ἐφημερίων», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ἵνα καταλάβωσι τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ Ἐφημερίου τοῦ κάτωθι Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱ. Μητροπόλεως ὅπως, ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίης εἰς τὸ Περιδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλωσιν ἡμῖν σχετικὴν αἴτησιν μετὰ τῶν ἀπαιτουμένων δικαιολογητικῶν, ἵνα προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ ὑποψηφίου τῆς ἐν λόγῳ κενῆς Ἐφημεριακῆς θέσεως Ἀροαίας.

Ἐν Αἰγίῳ τῇ 15ῃ Νοεμβρίου 1977

† Ὁ Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Τῇ 19ῃ Νοεμβρίου ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον ὁ διαπρεπὴς ἐπίτιμος Καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν Παναγιώτης Τρεμπέλας.

Περὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνδρὸς θὰ διαλάβωμεν εἰς προσεχῆς φύλλον.

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Πατρῶν ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

† Ὁ Ἐλασσῶνος ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

A) Ἑσωτερικοῦ : Δραχμαὶ 300 ἐτησίως.

B) Ἐξωτερικοῦ : Δολλάρια 12 ἐτησίως.

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»

δρχ. 15.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ ἐπίσκεψις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου εἰς Σερβίαν (20-26/10/1977).

Ἐπὶ τῇ ἀφίξει τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Σεραφεῖμ.

Παρατηρήσεων στήλη.

Παράρτημα.